

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ - ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

«Στάσεις των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία) και των κοινωνικών φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ) απέναντι στη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας: Η περίπτωση του κέντρου της Αθήνας»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παναγιώτης Παπαδόπουλος

Τριμελής Επιτροπή

Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Δρ. Τσίγκανου Ιωάννα, Διευθύντρια Ερευνών, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Βασιλική Βλάχου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, 2017

Copyright © Παναγιώτης Παπαδόπουλος, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν στη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Αφιερωμένο στην οικογένειά μου.
Τους ευχαριστώ για τη στήριξη και
την εμπύχωση*

Συντομογραφίες

A.T.: Αστυνομικό Τμήμα

Ε.Σ.Υ.Ε.: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

Ε.Σ.Δ.: Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Κ.Π.Ν.Τ.: Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας

ΟΚΑΝΑ: Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών

Π.Ο.Υ.: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

Τ.Α. Τμήμα Ασφάλειας

BJS: Bureau of Justice Statistics

EMCDDA: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την τριμελή μου επιτροπή και ιδιαίτερα την επιβέπουσα Καθηγήτρια κα. Ζαραφωνίτου Χριστίνα για τις πολύτιμες συμβουλές και την καθοδήγηση που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια της συγγραφής του εν λόγω πονήματος. Επίσης, ευχαριστώ την Ελληνική Αστυνομία και τον OKANA για τη χορήγηση της άδειας, προκειμένου να διεξαχθούν οι συνεντεύξεις στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Τέλος, θα ήθελα ασφαλώς να ευχαριστήσω για την πολύτιμη συμμετοχή τους όλους τους συνεντευξιαζόμενους, οι οποίοι αποδέχθηκαν με θέρμη να απαντήσουν στις ερωτήσεις και να συνδράμουν τοιουτοτρόπως στην εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	4
Ευχαριστίες	5
Περιεχόμενα	6
Πίνακες	8
Γραφήματα	9
Περίληψη	10
Abstract	11
Εισαγωγή	12
Κεφάλαιο Πρώτο Σχέση Ναρκωτικών και Εγκληματικότητας	14
1.1. Ιστορική εξέλιξη χρήσης ναρκωτικών	14
1.2. Αποσαφήνιση εννοιών	15
1.3. Η ερευνητική εμπειρία για τη σχέση ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας	18
Κεφάλαιο Δεύτερο Ιστορική Αναδρομή της Ποινικοποίησης των Ναρκωτικών στην Ελλάδα και οι Πολιτικές Κρατών	29
2.1. Νομοθεσία κρατών σχετικά με τα ναρκωτικά	30
2.2. Μελέτη περιπτώσεων	34
2.2.1. Η περίπτωση της Ολλανδίας	34
2.2.2. Η περίπτωση της Σουηδίας	35
2.2.3. Η περίπτωση της Ελλάδας	36
Κεφάλαιο Τρίτο Ο Ρόλος των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων	39
3.1. Κοινωνικές αναπαραστάσεις	39
3.1.1. Ορισμός	39
3.1.2. Δημιουργία αναπαραστάσεων	40
3.2. Κοινωνικές αναπαραστάσεις για τη σχέση ναρκωτικών-εγκληματικότητας	41
Κεφάλαιο Τέταρτο Εμπειρική Διερεύνηση Στάσεων για τη Σχέση Ναρκωτικών-Εγκλήματος	44
4.1. Ερευνητικές υποθέσεις	44
4.2. Μεθοδολογία	45
4.3. Ανάλυση του πληθυσμού της έρευνας	50
4.3.1. Μελέτη αναπαραστάσεων των αστυνομικών	51
4.3.2. Μελέτη αναπαραστάσεων των εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ	54
4.4. Ποιοτική ανάλυση δεδομένων	58

4.5. Γενικά συμπεράσματα από την ποιοτική διερεύνηση των στάσεων της αστυνομίας και του ΟΚΑΝΑ.....	86
4.6. Προτάσεις.....	90
Επίλογος.....	92
Παράρτημα Ι Οδηγός Συνέντευξης.....	95
Παράρτημα ΙΙ Γραφήματα.....	97
Βιβλιογραφία.....	100
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	100
Ξενογλώσση Βιβλιογραφία.....	102
Διαδίκτυο.....	105

Πίνακες

Πίνακας 1. Ναρκωτικά, στη χρήση των οποίων οφείλονται κατά κύριο λόγο εγκλήματα σε χώρες της ΕΕ.	22
Πίνακας 2. Ναρκωτικά υπό την επήρεια των οποίων βρίσκονταν οι καταδικασθέντες κατά τη διάπραξη εγκλήματος.	24
Πίνακας 3. Ποσοστά κρατουμένων που διέφυγαν στο έγκλημα για να αγοράσουν ναρκωτικά (1991 και 1989).	26
Πίνακας 4. Δημογραφικά στοιχεία κρατουμένων που ήταν χρήστες ναρκωτικών σε τέσσερις πόλεις της Καραϊβικής.	27
Πίνακας 5. Εγκληματικές ενέργειες ανά πόλη και είδος ναρκωτικής ουσίας.	28
Πίνακας 6. Διεθνείς Συνθήκες για τον έλεγχο των ναρκωτικών.	31

Γραφήματα

Γράφημα 1. Απαντήσεις αστυνομικών σχετικά με την επαφή τους με το φαινόμενο των ναρκωτικών. (v=5)	59
Γράφημα 2. Απαντήσεις υπαλλήλων ΟΚΑΝΑ σχετικά με την επαφή τους με το φαινόμενο των ναρκωτικών. (v=5)	59
Γράφημα 3. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τους περιστασιακούς χρήστες στη χρήση ναρκωτικών ουσιών. (v=10)	63
Γράφημα 4. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τους συστηματικούς χρήστες στη χρήση ναρκωτικών ουσιών. (v=10)	64
Γράφημα 5. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ αναφορικά με την εμπλοκή εξαρτημένων χρηστών στην εγκληματικότητα. (v=10).....	70
Γράφημα 6. Απαντήσεις αστυνομικών σχετικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται από εξαρτημένους χρήστες. (v=5)	72
Γράφημα 7. Απαντήσεις εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται από εξαρτημένους χρήστες. (v=5)	72
Γράφημα 8. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας. (v=10).....	78
Γράφημα 9. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την αποτελεσματικότητα του ΟΚΑΝΑ. (v=10)	79
Γράφημα 10. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την άποψη της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας. (v=10).....	79
Γράφημα 11. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την άποψη της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα του ΟΚΑΝΑ. (v=10)	80
Γράφημα 12. Φύλο Συνεντευξιαζόμενων. (v=10)	97
Γράφημα 13. Ιδιότητα Συνεντευξιαζόμενων. (v=10)	97
Γράφημα 14. Ηλικία Συνεντευξιαζόμενων. (v=10)	98
Γράφημα 15. Προϋπηρεσία Συνεντευξιαζόμενων (σε έτη). (v=10)	98
Γράφημα 16. Φορέας Συνεντευξιαζόμενων. (v=10).....	98
Γράφημα 17. Επίπεδο Εκπαίδευσης Συνεντευξιαζόμενων. (v=10).....	99

Περίληψη

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι στάσεις των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου (των αστυνομικών) και των κοινωνικών φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών (εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ) απέναντι στη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας. Πρόκειται μάλιστα για ένα πρόβλημα που απασχολεί αρκετές κοινωνίες ανά τον κόσμο, όπως διαπιστώνεται και από την βιβλιογραφική ανασκόπηση που θα ακολουθήσει.

Η χρήση και η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών αποτελούν σημαντικό πρόβλημα σε αρκετές χώρες, καθώς έχουν τραγικές επιπτώσεις τόσο για τον ίδιο το χρήστη, όσο και για το κοινωνικό σύνολο εν γένει. Τις περισσότερες φορές χρησιμοποιούνται για λόγους «απόλαυσης» του ίδιου του χρήστη ή ως μοναδική διέξοδος, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται και για θεραπευτικούς/ιατρικούς λόγους. Ωστόσο, όπως έχει καταδείξει πλήθος ερευνών, η χρήση των ναρκωτικών πολλές φορές οδηγεί για διάφορους λόγους στη διάπραξη κάποιας εγκληματικής πράξης.

Η πολιτική που ακολουθεί το κάθε κράτος αναφορικά με τη χρήση και την εμπορία ναρκωτικών διαδραματίζει μείζονα ρόλο στη ζήτηση και την προσφορά τους. Είναι λοιπόν σημαντικό να γίνονται προσπάθειες στο πλαίσιο της κάθε κοινωνίας, ώστε να εξαλειφθεί το πρόβλημα των ναρκωτικών ουσιών και οι συνέπειες που επιφέρει.

Αυτό, μάλιστα, επισημάνθηκε και από τους επαγγελματίες ερωτώμενους (αστυνομικοί και εργαζόμενοι στον ΟΚΑΝΑ), οι οποίοι, στο πλαίσιο διενέργειας ημιδομημένων συνεντεύξεων και βάσει της εργασιακής τους εμπειρίας, εντόπισαν τα συνηθέστερα χαρακτηριστικά που συνθέτουν το προφίλ ενός χρήστη, παρέθεσαν τους παράγοντες που οδηγούν ένα άτομο στη συστηματική χρήση, τόνισαν τα μεγάλα ποσοστά εγκληματικότητας των χρηστών και τις συνηθέστερες αξιόποινες πράξεις, ενώ, τέλος, δεν παρέλειψαν να αναφέρουν το σημαντικό ρόλο των φορέων, της κοινωνίας και της πολιτείας στην επανένταξη των χρηστών.

Λέξεις Κλειδιά: ναρκωτικά, εγκληματικότητα, χρήστες ουσιών, εξάρτηση, κοινωνικές αναπαραστάσεις

"Attitudes of official social control bodies (police) and social actors in the fight against drugs (OKANA) to the relationship between drugs and crime: The case of the center of Athens"

Abstract

The purpose of this work is to investigate the representations of police officers and employees from the Anti-drug Organization regarding the correlation between drugs and crime. This problem affects several societies around the world, as can be seen from the bibliographic review that follows.

Drug use and trafficking is a major problem in several countries, as they have a tragic impact on both the user himself and the society as a whole. Majority of the users consume drugs for recreation and in some cases for therapeutic / medical reasons. However, there is overwhelming research that indicates a high correlation between drug use and perpetration of a criminal act for various reasons.

Each country's policy on drug use and trafficking plays a major role in the demand and supply of drugs. It is therefore important to make efforts in every society to eliminate the problem of drugs and the consequences it brings.

This correlation was also confirmed by the professionals (policemen and employees from the Anti-drug Organization) that participated in the interviews. Based on their working experience, they have identified the main characteristics that make up the profile of a drug user, the key factors that lead to systematic use as well as highlight the high percentage of crime amongst users and the most common crimes conducted. Last but not least they referred to the importance of the role the state and the society play in the reintegration of the users in the community.

Keywords: drugs, criminality, drug user, dependence, social representations

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα τις στάσεις των αστυνομικών κεντρικών Υπηρεσιών της Αθήνας, καθώς και των εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ, ως προς τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα ναρκωτικά και την εγκληματικότητα. Η διερεύνηση του εν λόγω θέματος είναι αρκετά σημαντική, διότι γίνεται προσπάθεια μελέτης της εν λόγω σχέσης μέσα από την οπτική των ανωτέρω επαγγελματιών, οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση και καθημερινή επαφή με το υπό εξέταση φαινόμενο, ο καθένας με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα με τα οποία είναι επιφορτισμένος.

Ασφαλώς, το ζήτημα των ναρκωτικών δεν αποτελεί ένα νέο φαινόμενο, αλλά, αντιθέτως, πρόκειται για ένα παγκόσμιο φαινόμενο που προϋπάρχει εδώ και πολλά χρόνια. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται συνεχώς νέες ουσίες ολοένα και πιο επικίνδυνες κυρίως για τον ίδιο τον χρήστη, μακροπρόθεσμα όμως και για το σύνολο της κοινωνίας γενικότερα.

Στην προσπάθεια μείωσης λοιπόν αυτού του φαινομένου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν διάφοροι φορείς, οι οποίοι καταβάλλουν ιδιαίτερη προσπάθεια, σύμφωνα και με το γενικότερο ρόλο και τις αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί. Στην παρούσα εργασία πρόκειται για φορείς κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία) και κοινωνικούς φορείς αντιμετώπισης των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ), οι οποίοι αντιμετωπίζουν τα ναρκωτικά από διαφορετική πλευρά, έχοντας όμως ως κοινό απώτερο σκοπό τη μείωση των ναρκωτικών αλλά και της βλάβης που αυτά προκαλούν στον άνθρωπο.

Σε ό,τι αφορά στη δομή της εργασίας, για την υλοποίηση του θεωρητικού μέρους της εφαρμόστηκε η μέθοδος της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και χρησιμοποιήθηκαν βιβλία και άρθρα, καθώς επίσης και το διαδίκτυο. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αποσαφήνιση βασικών όρων που αναφέρονται στην εν λόγω εργασία, ενώ πραγματοποιείται και μια μικρή ιστορική αναδρομή στη χρήση των ναρκωτικών ουσιών. Επίσης, αναφέρονται στατιστικά στοιχεία για τη συσχέτιση ναρκωτικών και εγκληματικότητας, τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε άλλες χώρες, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται και δημογραφικά στοιχεία φυλακισμένων ατόμων, που διέπραξαν έγκλημα υπό την επήρεια ουσιών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επεξηγείται η σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας σε κάποιες χώρες, βάσει των πολιτικών που εφαρμόζονται σε αυτές. Ως χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αναφέρονται η Ολλανδία και η

Σουηδία, που έχουν εντελώς διαφορετική αντίληψη και αντιμετώπιση έναντι του εν λόγω θέματος, ενώ επίσης αναφέρεται και το παράδειγμα της Ελλάδας.

Εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται εννοιολογική αποσαφήνιση του όρου «κοινωνικές αναπαραστάσεις», ενώ αναλύεται η διαδικασία δημιουργίας, καθώς και η λειτουργία τους. Ειδικότερα, γίνεται ανάλυση των κοινωνικών αναπαραστάσεων σχετικά με το ζήτημα των ναρκωτικών και της εγκληματικότητας.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων σε συγκεκριμένο πληθυσμό, αναφορικά με τις σχηματισθείσες αναπαραστάσεις για την τυχόν σύνδεση ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας. Σημαντικό σημείο αποτελεί το γεγονός ότι αντικείμενο της έρευνας δεν είναι απλώς η διερεύνηση για τη σύνδεση ναρκωτικών και εγκληματικότητας, αλλά οι στάσεις κοινωνικών φορέων, καθώς και φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών, όπως έχουν διαμορφωθεί μέσα από την καθημερινή εργασιακή τους δραστηριότητα και επαφή με το υπό εξέταση φαινόμενο.

Κεφάλαιο Πρώτο

Σχέση Ναρκωτικών και Εγκληματικότητας

1.1. Ιστορική εξέλιξη χρήσης ναρκωτικών

Ήδη από παλαιότερα, σε όλους τους πολιτισμούς, οι άνθρωποι έκαναν χρήση ουσιών. Οι εν λόγω ουσίες, συμπεριλαμβανομένου του αλκοόλ, του τσιγάρου, αλλά και των ναρκωτικών, καλούνται ως ψυχοτρόπες διότι επιφέρουν μεταβολές τόσο στη συμπεριφορά του ατόμου, όσο και στα συναισθήματά του.

Επιπλέον, τόσο η ίδια η χρήση, όσο και ο τρόπος χρήσης των εν λόγω ουσιών, είχε πάντοτε έναν ειδικό ρόλο στη ζωή του χρήστη. Ειδικότερα, οι συγκεκριμένες ουσίες συχνά έχουν συμβολική σημασία για τους χρήστες. Μάλιστα, πολλές φορές η χρήση τους έχει και ιερή διάσταση, καθώς συνδέεται με θρησκευτικά στοιχεία, ενώ άλλες φορές λαμβάνει μια μυθική διάσταση εντός ενός συστήματος όπου κυριαρχούν διάφορες κοινωνικές αντιλήψεις και στερεότυπα. Επιπλέον, στην περίπτωση που μπορεί να θεραπεύσει ασθένειες, έχει και θεραπευτική διάσταση (Μάτσα, 2001: 47-48).

Σε ό,τι αφορά στον τρόπο χρήσης των εν λόγω ουσιών, αυτός συνδεόταν πάντοτε με διάφορες λειτουργίες που επικρατούν στην κάθε κοινωνία, όπως είναι οι πολιτιστικές, οι κοινωνικές, καθώς επίσης και οι οικονομικές. Στις πρωτόγονες κοινωνίες μάλιστα συχνά γινόταν χρήση ψυχοτρόπων ουσιών στο πλαίσιο θρησκευτικών τελετών, όπως, για παράδειγμα, στα διονυσιακά.

Επομένως, η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών πραγματοποιούνταν για θρησκευτικούς ή θεραπευτικούς λόγους και αποτελούσε έναν παράγοντα μέσω του οποίου ενισχύονταν οι κοινωνικοί δεσμοί. Έτσι λοιπόν, γίνεται κατανοητό πως μέσω της χρήσης τέτοιου είδους ουσιών το άτομο μπορούσε να έχει «πρόσβαση» στην κουλτούρα μιας ομάδας (Μάτσα, 2001: 48-49).

Έπειτα, οι ριζικές κοινωνικοοικονομικές μεταβολές, οι οποίες είχαν πραγματοποιηθεί σε κάθε χώρα οδήγησαν σε μεταβολές τόσο στην κοινωνική, όσο και την πολιτιστική σημασία της λήψης ψυχοτρόπων ουσιών, αλλάζοντας έτσι το ρόλο τους, καθώς επίσης και τις κοινωνικές στάσεις έναντι των χρηστών, διότι πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι αλλαγές που επέρχονται λόγω της χρήσης μιας ουσίας, δημιουργούν μεταβολές και στη συμπεριφορά του χρήστη.

Έπειτα, έλαβαν το ρόλο που έχουν μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, στις μέρες μας η χρήση των ναρκωτικών αποτελεί μέσο ανακούφισης και διεξόδου από διάφορες

προβληματικές καταστάσεις της καθημερινότητας του ανθρώπου, τρόπο ένταξης σε συγκεκριμένο κύκλο ανθρώπων, ενώ, τέλος, σε κάποιες χώρες χρησιμοποιούνται και για ιατρικούς σκοπούς.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί πως η τοξικοεξάρτηση αποτελεί μια κοινωνική παθολογία, η οποία συντελεί εν τέλει στην «καταστροφή» του ατόμου. Δεν είναι λίγοι οι χρήστες, οι οποίοι βλέπουν τις ναρκωτικές ουσίες ως ένα μέσο για να ξεφύγουν από τα διάφορα κοινωνικά αλλά και οικονομικά τους προβλήματα, αποδέχονται, ωστόσο, τις συνέπειες των πράξεών τους (Μάτσα, 2001: 49-50).

Επομένως, οι ναρκωτικές ουσίες, είτε είναι φυσικής, είτε χημικής προελεύσεως, είτε αυτές είναι νόμιμες είτε παράνομες, είναι σημαντικό να μην αντιμετωπίζονται σαν απλά καταναλωτικά αγαθά, τα οποία οδηγούν σε προσωρινή ηδονή. Πρέπει λοιπόν να ληφθούν υπόψη οι επιζήμιες συνέπειές τους σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, διότι αφενός βλάπτουν τον οργανισμό του ίδιου του χρήστη, αφετέρου δε στο πλαίσιο διακίνησης και χρήσης παρατηρείται καταπάτηση του νόμου είτε αυτή αφορά την πράξη καθαυτή (διακίνηση και χρήση), είτε άλλες συνεπαγόμενες ενέργειες όπως, για παράδειγμα, κλοπές και ληστείες, προκειμένου ο χρήστης να εξασφαλίσει τα απαραίτητα χρήματα για τη δόση του.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως στις μέρες μας έχουν λάβει μια συγκεκριμένη οικονομική διάσταση, αφού αποτελούν πανάκριβα εμπορεύματα, τα οποία διακινούνται σύμφωνα με τους νόμους που διέπουν την ελεύθερη αγορά και αποφέρουν τεράστια κέρδη δημιουργώντας μια ολόκληρη βιομηχανία (Μάτσα, 2001: 51).

1.2. Αποσαφήνιση εννοιών

Προκειμένου να καταστούν σαφή όσα αναλύονται στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, κρίνεται αναγκαίο να αποσαφηνιστούν κάποιου βασικοί όροι.

Εγκληματική Πράξη

Ως εγκληματική ορίζεται κάθε πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο, σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο. Κάθε πρόσωπο λοιπόν που διαπράττει ένα ποινικό αδίκημα (πράξη ή παράλειψη) απειλείται από την αντίστοιχη ποινική κύρωση που έχει ορίσει ο νομοθέτης.

Παραβατική Πράξη

Παραβατική πράξη ή, ευρύτερα, παραβατική συμπεριφορά θεωρείται κάθε συμπεριφορά που είναι μη αποδεκτή κοινωνικά και αντιβαίνει σε νομικό-ποινικό κανόνα (<http://crime-in-crisis.com/παραβατικότητα-ανηλίκων-ποινική-δικ/>, ημερομηνία προσπέλασης 21/09/2017), ενώ χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις ανήλικων δραστών ως πιο ήπιος όρος.

Ψυχοτρόπος ουσία

Σε ό,τι αφορά στην έννοια «ψυχότροπος ουσία», τούτη αποτελεί «κάθε ουσία που, χρησιμοποιούμενη μέσω οποιασδήποτε οδού, μεταβάλλει το συναίσθημα, το επίπεδο αντιληπτικότητας ή την εγκεφαλική λειτουργία ενός χρήστη» (Λιάππας, 1991: 18), ενώ, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (εφεξής Π.Ο.Υ.) (1969: 6), «ναρκωτικά» καλούνται όλες οι ουσίες, οι οποίες μόλις εισέλθουν στον ανθρώπινο ή άλλο ζωντανό οργανισμό, είναι δυνατόν να μεταβάλουν τις λειτουργίες του.

Τοξικομανία και τοξικοεξάρτηση

Σε ό,τι αφορά στον όρο «τοξικομανία», προέρχεται από τη λέξη «τοξικόν», δηλαδή δηλητήριο και από τη λέξη «μανία», η οποία συνιστά ψυχιατρική διαταραχή (Μάτσα, 2001: 66). Καθίσταται απαραίτητο να αναφερθεί πως οι όροι «τοξικομανία» και «χρήση ουσιών» δεν αναφέρονται στην ίδια κατάσταση, καθώς ο πρώτος όρος δεν αναφέρεται μόνο στη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών, αλλά και στην εξάρτηση από αυτές (Μάτσα, 2001: 66-67). Σε ό,τι αφορά στις διαφορές μεταξύ των δύο όρων, αυτές έγκεινται στις διαστάσεις, το χαρακτήρα, τις ομάδες των ατόμων που τις χρησιμοποιούν αλλά και τη σημασία που έχει η χρήση τους για το κάθε άτομο.

Σύμφωνα με τον Π.Ο.Υ. (1950: 7), η τοξικομανία είναι μια κατάσταση που αποτελεί αποτέλεσμα είτε της περιοδικής, είτε της χρόνιας δηλητηρίασης που οφείλεται στην επαναλαμβανόμενη χρήση ναρκωτικών. Η εν λόγω κατάσταση έχει ως χαρακτηριστικό της την ακαταμάχητη επιθυμία του ατόμου για κατανάλωση ναρκωτικών, η οποία οφείλεται στην συνεχή αύξηση των δόσεων και στις αυτοκαταστροφικές τάσεις. Αναφορικά δε με τον όρο «τοξικοεξάρτηση» (ή απλώς «εξάρτηση»), προτιμήθηκε αντί του όρου «τοξικομανία» διότι συνιστά έναν ουδέτερο και πιο αντικειμενικό όρο (Μάτσα, 2001: 67-68).

Εθισμός

Ο «εθισμός» αποτελεί το φαινόμενο κατά το οποίο ένα άτομο παρουσιάζει προοδευτική ευαισθησία σε μια ουσία την οποία λαμβάνει τακτικά και με σκοπό να επιτύχει ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα μέσω της αύξησης της δόσης που λαμβάνει (Κουτσελίνης, 2002: 3).

Σύμφωνα με τον Π.Ο.Υ. (1964: 3-4), ο όρος «εθισμός» δεν θεωρείται επιστημονικός, κι έτσι προτάθηκε η αντικατάστασή του από έναν άλλο όρο, τη λεγόμενη «φαρμακευτική εξάρτηση». Είναι αξιοσημείωτο πως τόσο ο όρος «εθισμός», όσο και ο όρος «εθισμένος» σχετίζονται με τον όρο «εξάρτηση». (Kaplan, Sadock & Grebb, 1996: 568-569).

Εξάρτηση

Σε ό,τι αφορά στον όρο «εξάρτηση», αναφέρεται σε μια είτε ψυχολογική είτε σωματική κατάσταση του ατόμου, κατά την οποία είναι απαραίτητη η λήψη μιας ουσίας, προκειμένου ο χρήστης να δει τα αποτελέσματα της δράσης της ή ακόμη και για να μην έλθει αντιμέτωπος με την άσχημη κατάσταση που βιώνει όταν τη στερείται. Είναι αξιοσημείωτο πως ένα άτομο μπορεί να έχει εξάρτηση σε πολλές ουσίες ταυτοχρόνως, και όχι μόνο σε μία (Λιάππας, 1991: 19).

Ανοχή

Σε ό,τι αφορά στην «ανοχή», αποτελεί την ανάγκη του ατόμου να λαμβάνει συνεχώς όλο και μεγαλύτερες ποσότητες μιας ουσίας με σκοπό να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αν και υφίστανται διάφορες απόψεις, οι οποίες υποστηρίζουν πως η σωματική εξάρτηση, καθώς επίσης και η ανοχή, αποτελούν διαδικασίες, οι οποίες αναπτύσσονται ταυτόχρονα, ωστόσο τα εν λόγω φαινόμενα δε σχετίζονται απόλυτα μεταξύ τους (Λιάππας, 1991: 19-20).

Στερητικό σύνδρομο

Τέλος, ο όρος «στερητικό σύνδρομο» συνιστά την ανάπτυξη και εμφάνιση τόσο σωματικών, όσο και ψυχολογικών συμπτωμάτων όταν ο χρήστης διακόψει ή μειώσει τη δόση μιας ουσίας, στην οποία έχει εθισμό. Το εν λόγω σύνδρομο, παρουσιάζει ένα εύρος συμπτωμάτων (Λιάππας, 1991: 20).

1.3. Η ερευνητική εμπειρία για τη σχέση ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας

Είναι αρκετά δύσκολο να συνταχθεί ένας ορισμός που θα προσδιορίζει την εγκληματικότητα σε σχέση με τα ναρκωτικά. Έτσι λοιπόν, έχουν προταθεί διάφορα μοντέλα, που προσπαθούν να εξηγήσουν τη σχέση μεταξύ των δύο ως εξής (Δελτίο Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, στο http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/357/Dif14GR_84981.pdf, ημερομηνία προσπέλασης 04/05/2017):

- Εγκληματικότητα που οδηγεί στη χρήση ναρκωτικών.
- Χρήση ναρκωτικών που συμβάλει στην εγκληματικότητα.
- Η αντιμετώπιση των δύο εννοιών ως αλληλένδετων.

Σε πρακτικό επίπεδο, μπορεί να ισχύει διαφορετικό μοντέλο ανά περίπτωση. Βέβαια, είναι σημαντικό να μην παραγνωρίζεται το γεγονός πως η σχέση μεταξύ ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας είναι δυναμική και πιθανότατα να ποικίλλει ακόμη και σε ό,τι αφορά στο ίδιο άτομο ανά χρονική περίοδο (Δελτίο Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας, στο http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/357/Dif14GR_84981.pdf, ημερομηνία προσπέλασης 04/05/2017).

Σύμφωνα με τη μελέτη των Καραγιάννη, Λοΐζου και Σπυρέα (2010), στην εγκληματικότητα οδηγούν διάφοροι παράγοντες, όπως το πόσο ευάλωτο είναι ένα άτομο, η ηλικία και το φύλο του, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η εξάρτησή του από ναρκωτικές ουσίες. Οι τοξικοεξαρτημένοι αποτελούν μια εξίσου ευάλωτη κοινωνική ομάδα με τα παιδιά και τους ηλικιωμένους, αν αναλογιστεί κανείς πως έπειτα από τη χρήση ουσιών δεν δύνανται να ανταποκριθούν και να αμυνθούν σε διάφορες εξωτερικές απειλές, κι έτσι «εμπλέκονται» ενδεχομένως σε μια εγκληματική πράξη με το ρόλο όμως του θύματος.

Επιπλέον, δεν είναι λίγοι κι εκείνοι που υποστηρίζουν πως κάποιος οδηγείται στη διάπραξη εγκλήματος λόγω των ατομικών του τάσεων. Τα κυριότερα στοιχεία που ωθούν κάποιον στη εγκληματικότητα είναι η πρόσβαση που έχει σε αυτή, η ορατότητα, η αδράνεια, καθώς επίσης και η αξία (VIVA - value, inertia, visibility and access) (Felson & Clarke, 1998: 13).

Βάσει του μοντέλου του Goldstein, κυριότεροι παράγοντες συσχέτισης ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας είναι οι εξής (Αλεβιζόπουλος, 1998: 151-153):

- Οι ψυχοφαρμακολογικοί, οι οποίοι παρατηρούνται όταν μια ουσία οδηγεί το χρήστη σε επιθετική ή παράλογη συμπεριφορά.
- Οι οικονομικά καταναγκαστικοί, οι οποίοι ωθούν το χρήστη στην εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς, προκειμένου να αποσπάσει χρήματα και να μπορέσει να αγοράσει τη δόση του.
- Οι συστηματικοί, οι οποίοι οδηγούν το άτομο σε συχνές εκδηλώσεις βίας, συνήθως κατά τη διακίνηση παράνομων ουσιών.

Έπειτα, βάσει του μοντέλου του Nadelman, υφίστανται πέντε διαφορετικοί τύποι συσχέτισης μεταξύ των δύο και προσανατολίζεται κυρίως στους κοινωνιολογικούς παράγοντες (Αλεβιζόπουλος, 1998: 151-153):

- Τόσο η παραγωγή, όσο και η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, αποτελούν εγκληματικές πράξεις.
- Προκειμένου να βρεθούν χρήματα για την αγορά ναρκωτικών ουσιών, ο χρήστης καταφεύγει σε εγκληματικές πράξεις, όπως ληστείες και διακίνηση.
- Συχνά διαπράττονται εγκλήματα μεταξύ του χρήστη και του διακινητή ναρκωτικών, καθώς ο ένας φοβάται την εξαπάτησή του από τον άλλο.
- Οι ιδιότητες των ναρκωτικών οδηγούν σε βίαιες συμπεριφορές.
- Η συμπεριφορά των μεγαλεμπόρων είναι όχι μόνο διεφθαρμένη αλλά και εγκληματική.

Οι ανωτέρω θεωρίες ίσως να μην καλύπτουν κάθε πιθανή σχέση μεταξύ των δύο εννοιών, ωστόσο παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τη σχέση αυτή.

Επιπλέον, υπάρχουν κι άλλες θεωρίες οι οποίες δεν επικεντρώνονται στα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου που το οδηγούν στο έγκλημα, αλλά εστιάζουν στο περιβάλλον εντός του οποίου διαπράττεται το έγκλημα, εξετάζοντας το χρόνο, τον τόπο και διάφορους κοινωνικούς παράγοντες. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη θεωρία των δραστηριοτήτων ρουτίνας, οι άνθρωποι με τους οποίους αλληλεπιδρούμε, οι τόποι στους οποίους ταξιδεύουμε και οι δραστηριότητες που ασχολούμαστε επηρεάζουν την πιθανότητα εκδήλωσης εγκληματικής συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, μάλιστα, η εν λόγω θεωρία εστιάζει στο συνδυασμό ανάμεσα στο κίνητρο του παραβάτη, τους κατάλληλους στόχους και την απουσία της φρούρησης (Branic, 2015: 1133-1134).

Είναι αξιοσημείωτο, πως τα αδικήματα τα οποία σχετίζονται με τα ναρκωτικά διαφέρουν από χώρα σε χώρα, καθώς η κάθε νομοθεσία μπορεί να θεωρεί διαφορετικές πράξεις ως παραβατικές ή εγκληματικές. Επιπροσθέτως, ποικίλλουν και τα συστήματα πληροφοριών που αφορούν στα αδικήματα περί ναρκωτικών ανά χώρα. Έτσι, οι εν λόγω διαφορές δυσκολεύουν τη σύγκριση μεταξύ των διάφορων χωρών.

Τη χρονική περίοδο 1997-2002, οι «αναφορές» σχετικά με αδικήματα τα οποία υπάγονται στη νομοθεσία περί ναρκωτικών σημείωσαν αύξηση στην ΕΕ (<http://ar2004.emcdda.europa.eu/el/page093-el.html>, ημερομηνία προσπέλασης 13/05/2017). Η εν λόγω αύξηση ήταν ιδιαίτερος σημαντική, καθώς άγγιξε το 100% σε ορισμένες χώρες (Τσεχία, Εσθονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβενία, Νορβηγία). Εντούτοις, οι «αναφορές» αυτές περιορίστηκαν τα έτη 2001 και 2002 σε κάποιες άλλες χώρες (Ιταλία, Πορτογαλία, Εσθονία, Ιρλανδία, Λεττονία, Σλοβενία, Φινλανδία).

Επιπλέον, σε αρκετές χώρες της ΕΕ τα περισσότερα αδικήματα που διαπράττονται, σχετίζονται με τα ναρκωτικά και αγγίζουν το 52% του συνόλου των αδικημάτων, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στη Φινλανδία και τη Τσεχία είναι 90%. Ακόμη, στην Ισπανία αλλά και την Ιταλία τα περισσότερα αδικήματα σχετίζονται με την εμπορία, καθώς επίσης και τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί πως στην πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών χωρών, τα περισσότερα αδικήματα είχαν σχέση με τη χρήση ή κατοχή ναρκωτικών. Μόνη εξαίρεση ήταν η Πορτογαλία. Μάλιστα, έως το 2001, χώρες όπως το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο παρουσίασαν αύξηση στα ποσοστά καταγεγραμμένων περιστατικών, τα οποία σχετίζονταν με χρήση ή κατοχή ουσιών. Αντιθέτως, στην Πορτογαλία τα αδικήματα που σχετίζονταν με τη χρήση ναρκωτικών, το 2000, μειώθηκαν.

Στην πλειοψηφία των χωρών της ΕΕ, η κάνναβη συνιστά παράνομη ουσία και σχετίζεται με τα περισσότερα αδικήματα. Ειδικότερα, το ποσοστό αυτό σε Σουηδία και Γαλλία ανέρχεται στο 34% και 87%, αντίστοιχα, ενώ η ηρωίνη αποτελεί το κυριότερο αναφερόμενο ναρκωτικό σε Λιθουανία και Λουξεμβούργο, με ποσοστά που αγγίζουν το 15% και 51%, αντίστοιχα. Τα ποσοστά αυτά εξαρτώνται από ένα εύρος παραγόντων, όπως είναι οι ισχύουσες νομοθεσίες, καθώς επίσης και οι ρητές ή μη, αποφάσεις στρατηγικής που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων που σχετίζονται με τα ναρκωτικά.

Ακόμη, όπως προαναφέρθηκε, ήδη από το 1997 αυξήθηκαν σημαντικά τα αδικήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά σε χώρες όπως η Ισπανία, η Ουγγαρία, η Γερμανία, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο. Κατά την ίδια περίοδο, ο αριθμός των εγκλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση ηρωίνης μειώθηκε σε όλα τα κράτη - μέλη της ΕΕ, πλην του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ουγγαρίας, όπου ο αριθμός αυτός αυξήθηκε. Στον κάτωθι πίνακα αναφέρονται τα ναρκωτικά, στη χρήση των οποίων οφείλονται κατά κύριο λόγο εγκλήματα σε χώρες της ΕΕ (<http://ar2004.emcdda.europa.eu/el/page093-el.html>, ημερομηνία προσπέλασης 13/05/2017).

Πίνακας 1. Ναρκωτικά, στη χρήση των οποίων οφείλονται κατά κύριο λόγο εγκλήματα σε χώρες της ΕΕ.

Χώρα	Έτος	Ποσοστά (%)		
		Κάναβη	Ηρωίνη	Κοκαΐνη
Βέλγιο	2002	67	8	7
Τσεχία	2002	37	8	1
Δανία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Γερμανία	2002	56	17	9
Εσθονία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Ελλάδα	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Ισπανία	2002	52	7	33
Γαλλία	2002	87	5	3
Ιρλανδία	2002	65	9	6
Ιταλία	2002	42	27	28
Λετονία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Λιθουανία	2002	10	15	1
Λουξεμβούργο	2002	28	51	21
Ουγγαρία	2002	66	16	2
Μάλτα	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Κάτω Χώρες	2002	37	58	
Αυστρία	2002	58	11	11
Πολωνία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Πορτογαλία	2002	36	17	8
Σλοβενία	2002	82	10	2
Σλοβακία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Φινλανδία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.
Σουηδία	2001	34	7	2
Ηνωμένο Βασίλειο	2000	69	12	5
Νορβηγία	–	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.

Πηγή: <http://ar2004.emcdda.europa.eu/el/page093-el.html> (ημερομηνία προσπέλασης 13/05/2017)

Επιπλέον, η Ολλανδία αποτελεί άλλη μια Ευρωπαϊκή χώρα, όπου τα ποσοστά χρήσης ναρκωτικών είναι αρκετά αυξημένα. Ειδικότερα, το έτος 2016, το 16,1% των ατόμων ηλικίας 15-34 κάνουν χρήση κάνναβης, το 3,6% κάνει χρήση κοκαΐνης, το 6,6% MDMA και το 3,1% αμφεταμίνες. Τα ποσοστά αυτά είναι αρκετά υψηλά, αν αναλογιστεί κανείς πως αφορούν μόνο στην ηλικιακή ομάδα 15-34 ετών (EMCDDA, 2017: 5).

Πλήθος μελετών για τη σχέση μεταξύ ναρκωτικών και εγκληματικότητας έχει πραγματοποιηθεί και στις ΗΠΑ. Οι μελέτες αυτές εστιάζουν κατά κύριο λόγο στις μορφές της εγκληματικής συμπεριφοράς σε άτομα που βρίσκονται υπό περιορισμό, όπως είναι για παράδειγμα όσοι είναι σε θεραπεία ή είναι συλληφθέντες, παρέχοντας,

ωστόσο, μια περιορισμένη θεώρηση σε ό,τι αφορά στη σχέση ναρκωτικών και εγκλήματος στο συνολικό πληθυσμό.

Βάσει στοιχείων της Ε.Σ.Υ.Ε. για τη χρονική περίοδο 1998-2001 το 65% των κρατουμένων για διάπραξη εγκλήματος που οφειλόταν στη χρήση ναρκωτικών ουσιών ήταν ηλικίας 21-39 ετών, ενώ, είναι αξιοσημείωτο, πως το 90% εξ αυτών ήταν απόφοιτοι βασικής εκπαίδευσης ή αγράμματοι και το 60% είχαν φυλακιστεί για διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (Σπύρου, 2007: 78).

Επιπροσθέτως, τα στοιχεία της ίδιας υπηρεσίας (Ε.Σ.Υ.Ε.) για το 2003 δείχνουν ότι από τους 73.261 καταδικασθέντες, οι 2.342 είχαν καταδικαστεί για εγκλήματα που σχετίζονταν με τα ναρκωτικά και το 96% ήταν άνδρες. Οι γυναίκες ανήρχοντο μόλις στο 4%, ενώ οι αιτίες φυλάκισής τους ήταν η χρήση και διακίνηση ναρκωτικών και η καλλιέργεια παράνομων φυτών.

Βάσει στοιχείων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, το Δεκέμβριο του 2005 το ποσοστό των κρατουμένων στις φυλακές, οι οποίοι είχαν διαπράξει έγκλημα λόγω της χρήσης ναρκωτικών, ανήρχοντο στο 43,1%, δηλαδή 9.984 άτομα, εκ των οποίων η συντριπτική πλειοψηφία ήταν άνδρες. Ακόμη, σε ό,τι αφορά στην ποινική τους κατάσταση, το 40,8% ήταν υπόδικοι, ενώ το 59,2% ήταν κατάδικοι (Σπύρου, 2007: 75-76).

Βάσει μιας άλλης έρευνας, φαίνεται πως η κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών σχετίζεται άμεσα με τη διεξαγωγή εγκληματικών πράξεων, ενώ επίσης διαπιστώθηκε πως η εξάρτηση συχνά μπορεί να οδηγήσει, εκτός από τη χρήση, και στη διακίνηση ναρκωτικών, πράξεις τις οποίες καταδικάζει αμφότερες η ελληνική νομοθεσία. Επιπλέον, η απουσία οικονομικών πόρων συντελεί στη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, όπως για παράδειγμα ληστείες και μεταπωλήσεις κλοπιμαίων. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, το 36% των καταδικασθέντων ήταν ηλικίας 31-40 ετών, το 30% βρίσκονταν μεταξύ 41-50 ετών, ενώ το 19% και το 15% ήταν ηλικίας 20-30 ετών και 50 ετών, αντίστοιχα. Στην εν λόγω μελέτη διερευνήθηκε ιδιαίτερα η ηλικία, καθώς αποτελεί μέσω εμπειρίας σχετικά με την οργάνωση μιας παραβατικής πράξης.

Ακόμη, σχετικά με το επάγγελμα που ασκούν, φαίνεται πως το 5% ήταν αγρότες, το 6,5% εργάτες, το 7% ήταν άνεργοι, το 8% ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 8,5% ήταν οικοδόμοι και το 11% μικροπωλητές. Καθώς φάνηκε από τα αποτελέσματα, το επάγγελμα δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο (Σπύρου, 2007: 389). Επιπλέον, το 12% των φυλακισμένων που έκαναν χρήση ουσιών, καταδικάστηκαν για παραβατική συμπεριφορά κατά ιδιοκτησίας, το 5% για εγκληματική πράξη έναντι προσώπου, το

5,5% για παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και το 8% για εγκλήματα όπου έγινε χρήση όπλου, ενώ το 88% των φυλακισμένων δήλωσαν εξάρτηση από τα ναρκωτικά (Σπύρου, 2007: 407).

Σύμφωνα με έρευνα των Mumola & Karberg (2006: 2), διαπιστώθηκε, πως το 1/3 των φυλακισμένων είχε διαπράξει κάποια εγκληματική ενέργεια υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών και ο αριθμός αυτός αυξάνεται σταδιακά από το 1997 έως το 2004. Ειδικότερα, στον κάτωθι πίνακα (2) αναγράφονται αναλυτικά τα ποσοστά των φυλακισμένων που ήταν υπό επήρεια κατά τη διάπραξη αδικήματος, ανά ουσία.

Πίνακας 2. Ναρκωτικά υπό την επήρεια των οποίων βρίσκονταν οι καταδικασθέντες κατά τη διάπραξη εγκλήματος.

Type of drug	Percent of State prisoners who used drugs							
	Ever		Regularly		In the month before offense		At the time of offense	
	2004	1997	2004	1997	2004	1997	2004	1997
Any drug	83.2	83.0	69.2	69.6	56.0	56.5	32.1	32.6
Marijuana/hashish	77.6	77.0	59.0	58.3	40.3	39.2	15.4	15.1
Cocaine/crack	46.8	49.2	30.0	33.6	21.4	25.0	11.8	14.8
Heroin/opiates	23.4	24.5	13.1	15.0	8.2	9.2	4.4	5.6
Depressants	21.3	23.7	9.9	11.3	5.4	5.1	2.0	1.8
Stimulants	28.6	28.3	17.9	16.3	12.2	9.0	6.7	4.2
Methamphetamine	23.5	19.4	14.9	11.2	10.8	6.9	6.1	3.5
Hallucinogens	32.9	28.7	13.3	11.3	5.9	4.0	2.0	1.8
Inhalants	13.6	14.4	4.5	5.4	1.0	1.0	-	-

Πηγή: Mumola & Karberg, 2006

Όπως διαπιστώνουμε από τα δεδομένα του πίνακα, η πλειοψηφία είχε κάνει χρήση μαριχουάνας αλλά και κοκαΐνης. Από αυτά τα ποσοστά καθίσταται σαφές πως η χρήση ναρκωτικών ουσιών διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διάπραξη κάποιας εγκληματικής ενέργειας ή παραβατικής συμπεριφοράς (Mumola & Karberg, 2006: 2).

Έπειτα, σύμφωνα με μελέτη των Menard, Mihalic και Houizinga (2001: 269-299), φαίνεται πως η μετάβαση από την εφηβεία στην ενηλικίωση δείχνει ότι το πιο πιθανό συμπέρασμα είναι ότι τα ναρκωτικά και το έγκλημα είναι αλληλοεξαρτώμενα: το έγκλημα επηρεάζει τη χρήση ναρκωτικών και η χρήση ναρκωτικών επηρεάζει το έγκλημα. Ακόμη, οι ίδιοι κατέληξαν στο συμπέρασμα πως η υπόθεση ότι «η χρήση ναρκωτικών προκαλεί εγκληματικότητα» είναι αβάσιμη, επειδή το έγκλημα συνήθως ξεκινά πριν από τη χρήση ουσιών. Επίσης, κατέληξαν, πως η εγκληματικότητα και η

χρήση ναρκωτικών ουσιών σχετίζονται στενότερα με την εφηβεία παρά με την ενηλικίωση.

Μια άλλη μελέτη έδειξε πως υπάρχει υψηλότερος κίνδυνος εκδήλωσης εγκληματικών συμπεριφορών όταν το άτομο που κάνει χρήση ουσιών πάσχει από σχιζοφρένεια. Δεδομένης λοιπόν της επίδρασης των ναρκωτικών ουσιών στον ψυχισμό, αλλά και τη σωματική υγεία του ατόμου, παρατηρούνται, σε συνδυασμό με κάποια ψυχική ασθένεια, βίαιες και ακραίες συμπεριφορές που οδηγούν πολλές φορές στη διάπραξη εγκλημάτων (Chalub & Telles, 2006).

Ακόμη, είναι αξιοσημείωτο, πως σύμφωνα με παλαιότερη έρευνα του Bureau of Justice Statistics, φαίνεται πως οι χρήστες ναρκωτικών είναι πιο πιθανό να διαπράξουν εγκλήματα, συγκριτικά με εκείνους που δεν κάνουν χρήση, καθόσον αποδείχτηκε πως οι κρατούμενοι είχαν διαπράξει αδικήματα όταν βρίσκονταν υπό την επήρεια ουσιών. Επιπροσθέτως, πρέπει κάθε φορά να λαμβάνονται υπόψιν και άλλες διαθέσιμες πληροφορίες για το δράστη, ενώ είναι αδύνατον να καθοριστεί η ποσότητα των ουσιών που οδηγεί το χρήστη στο έγκλημα.

Το BJS εξετάζει επιπλέον και μια άλλη διάσταση της εγκληματικότητας που συνδέεται με τα ναρκωτικά. Ειδικότερα, διερευνά αν η διάπραξη αδικημάτων γίνεται, ώστε ο χρήστης να αποκτήσει χρήματα για να μπορέσει να αγοράσει ναρκωτικά. Έτσι, διαπιστώθηκε, πως περίπου το 17% των κρατουμένων του 1991 και το 13% των κρατουμένων που φυλακίστηκαν το 1989 ανέφεραν, πως διέπραξαν τα αδικήματα για να πάρουν χρήματα και να αγοράσουν ναρκωτικά (Bureau of Justice Statistics, 1994: 3). Τα ποσοστά αναγράφονται αναλυτικότερα στον πίνακα 3.

Πίνακας 3. Ποσοστά κρατουμένων που διέφυγαν στο έγκλημα για να αγοράσουν ναρκωτικά (1991 και 1989).

Most serious offense	Pervent of inmates	
	State, 1991	Jail,1989
All offenses	17	13
Violent Offenses	12	12
Homicide	5	3
Sexual assault	2	2
Robbery	27	32
Assault	6	3
Property offenses	26	24
Burglary	30	31
Larceny/theft	31	28
Motor vehicle theft	NR	7
Drug offenses	22	14
Possession	16	10
Trafficking	25	19
Public-order offenses	5	3

NR= Offense category not reported separately

Πηγή: BJS, *survey of State prison inmates, 1991*; BJS, *Drugs and jail inmates, 1989* (Διαθέσιμο στο <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/DRRC.PDF>, ημερομηνία προσπέλασης 10/06/2017)

Οι Rafaiee, Olyae, και Sargolzaiee (2013: 139-140), διερεύνησαν τη σχέση μεταξύ του τύπου εγκλήματος και των ναρκωτικών σε εξαρτημένους φυλακισμένους στην κεντρική φυλακή του Ζαχεντάν. Όπως φάνηκε από τα αποτελέσματά τους, οι καταχρηστικές ουσίες ήταν το ιρανικό κρακ, το σιρόπι οπίου, η μεθαμφεταμίνη, η ηρωίνη, τα ψυχοτρόπα χάπια και η κάνναβη. Τα εγκλήματα των χρηστών οπιούχων ναρκωτικών (σιρόπι οπίου, ηρωίνη και ιρανικό κρακ) κατά σειρά προτεραιότητας περιλάμβαναν: εγκλήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά (κρακ 63,7%, ηρωίνη 52,4%, οπίο 43,8%, σιρόπι οπίου 40,5%), ανθρωποκτονία (όπιο 21,6%, κρακ 18,30%, σιρόπι οπίου 14,5%, ηρωίνη 9,7%) και απαγωγή (όπιο 4,3%, σιρόπι οπίου 4,2%, κρακ 2,6%, ηρωίνη 2,4%).

Η έρευνά τους τους οδήγησε στο συμπέρασμα πως υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ του επιπέδου της κατάχρησης ναρκωτικών, του τύπου του ναρκωτικού και των διαπραχθέντων εγκλημάτων. Με την αυξημένη κατάχρηση ναρκωτικών, το ποσοστό παραβατικότητας και η έντασή του αυξήθηκαν. Επίσης, διαπίστωσαν, πως οι εθισμένοι αναγκάζονται να διαπράξουν έγκλημα για να αποκτήσουν ναρκωτικά, ενώ τα άτομα αυτά τις περισσότερες φορές δεν προσλαμβάνονται σε θέσεις απασχόλησης, με αποτέλεσμα να μην έχουν εισόδημα για να καλύψουν τις ανάγκες

τους. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που τους οδηγεί σε παράνομες δραστηριότητες όπως το λαθρεμπόριο, την εμπορία ναρκωτικών, την κλοπή και την πορνεία. Έτσι, ο κύκλος της φτώχειας, του εθισμού και του εγκλήματος επαναλαμβάνεται (Rafaiee et al., 2013: 139-140).

Επίσης, σε ερευνά της Inter-American Drug Abuse Control Commission (2012: 24) μελετήθηκε η σχέση μεταξύ ναρκωτικών και εγκληματικότητας σε κρατούμενους που διέπραξαν έγκλημα υπό την επήρεια κάποιας ναρκωτικής ουσίας, σε τέσσερις πόλεις της Καραϊβικής, διαπιστώνοντας πως η συντριπτική πλειοψηφία ήταν άντρες, ηλικίας 25-35 ετών, εργάζονταν με πλήρες ωράριο και ήταν υπήκοοι της χώρας. Αναλυτικότερα, τα ποσοστά αναγράφονται στον κάτωθι πίνακα.

Πίνακας 4. Δημογραφικά στοιχεία κρατουμένων που ήταν χρήστες ναρκωτικών σε τέσσερις πόλεις της Καραϊβικής.

	Saint Vincent (n=411)	Saint Kitts (n=324)	Dominica (n=233)	Saint Lucia (n=529)
Age				
16-24	31.1	33.0	20.6	23.7
25-35	34.5	43.3	31.8	42.2
36-45	23.9	12.7	28.8	21.5
46-54	7.9	6.4	15.0	9.6
55-65	2.6	4.6	3.4	3.0
Gender				
Male	97.1	98.1	98.3	98.3
Female	2.9	1.9	1.7	1.7
Status				
Convicted	69.4	66.8	76.8	50.2
On remand	30.6	33.2	23.2	49.8
Pre-imprisoned employment				
Unemployed	8.8	11.5	18.9	12
Part-time employee	16.7	12.2	24.0	19.6
Full-time Employee	52.1	54.4	25.3	35.6
Self employed/ informal work	20.7	21.9	26.6	32.2
Nationality				
Own national	89.1	95.4	95.3	92.8
Other nationality	10.9	4.6	4.7	7.2

Πηγή: *Inter-American Drug Abuse Control Commission, 2012 (διαθέσιμο στο http://www.cicad.oas.org/main/default_eng.asp, τελευταία προσπέλαση 11/05/2017)*

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται μια σειρά εγκλημάτων που διεπράχθησαν κατόπιν χρήσης μαριχουάνας και κρακ. Τα μεγαλύτερα, με μεγάλη διαφορά, ποσοστά εμφανίζονται στους χρήστες μαριχουάνας, ενώ οι περισσότεροι

χρήστες μαριχουάνας προέβησαν σε κακόβουλη ζημιά, ληστεία, αλλά και σεξουαλική επίθεση. Αναλυτικότερα, σε δύο από τις τέσσερις πόλεις, στο Saint Kitts και στο Saint Lucia, το 100% των χρηστών που είχαν κάνει χρήση μαριχουάνας οδηγήθηκαν σε κακόβουλη ζημιά, ενώ στο Saint Vincent και την πόλη Dominica η συντριπτική πλειοψηφία των χρηστών μαριχουάνας διέπραξαν σεξουαλικό έγκλημα, με ποσοστά που αγγίζουν το 90,9%.

Πίνακας 5. Εγκληματικές ενέργειες ανά πόλη και είδος ναρκωτικής ουσίας.

Offense category	Saint Vincent		Saint Kitts		Dominica		Saint Lucia	
	Mar	Crack	Mar	Crack	Mar	Crack	Mar	Crack
Sexual offense	90.9	9.1	53.3	6.7	90.9	18.2	57.1	-
Physical assault	81.0	4.8	52.1	-	91.2	14.7	55.6	-
Robbery	83.3	-	70.0	10.0	78.9	36.8	100	16.7
Stealing	90.4	16.4	61.6	13.7	92.6	38.9	87.5	12.5
Malicious damage	50.0	-	100	-	83.3	33.3	100	-
Capital crimes	87.4	5.2	77.8	7.4	64.7	17.6	73.1	4.1
Drug crimes	87.5	10.3	87.5	12.5	94.4	33.3	62.3	-
Other	83.7	-	62.0	-	90.0	25.0	85.0	5.0

Πηγή: <http://www.cicad.oas.org/oid/pubs/CaribbeanPrisons2012.pdf>

Τέλος, σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία των ελληνικών αρχών, το 2004 συνελήφθησαν 1.668 άτομα που διέπραξαν εγκλήματα σχετικά με ναρκωτικά, εκ των οποίων τα 503 άτομα καταδικάστηκαν για χρήση, τα 312 για πώληση και τα 65 για καλλιέργεια. Οι αριθμοί αυτοί είναι αρκετά αυξημένοι συγκριτικά με τα ποσοστά που σημειώθηκαν κατά το έτος 2003. Αναφορικά μάλιστα με την περιοχή όπου παρατηρήθηκαν τα μεγαλύτερα ποσοστά των εγκλημάτων, αυτά είναι συγκεντρωμένα στη Μακεδονία, αγγίζοντας το 38,3% (Σπανουγιώργου, 2008: 39).

Κεφάλαιο Δεύτερο

Ιστορική Αναδρομή της Ποινικοποίησης των Ναρκωτικών στην Ελλάδα και οι Πολιτικές Κρατών

Στην Ελλάδα η ποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών ξεκινά από το 1919. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 5 του ν. 1681/1919 περί αλητείας και επαιτείας, τιμωρούνταν «...όστις, άεργος ων ή αποδεδειγμένως διάγων άτακτον βίον, επιδίδεται καθ' έξιν εις χασισοποτίαν, φοιτών προς τούτο εις τοιούτου είδους καταγώγια ή άλλα ενδαιτήματα με ποινή φυλάκισης ενός έτους και σε περίπτωση υποτροπής μέχρι δύο έτη», ενώ με τις ίδιες ποινές τιμωρούνταν όσοι πουλούσαν ή προμήθευαν με χασίς τα προαναφερόμενα πρόσωπα (Μανωλεδάκης, 1995: 32).

Έπειτα, ακολούθησαν κι άλλες προσθήκες στο νομοθετικό πλαίσιο περί ναρκωτικών, ωστόσο, θα αναφερθούν παρακάτω μόνο ορισμένα νομοσχέδια που θεωρούνται σημαντικά για το εν λόγω πόνημα. Επίσης, αξίζει να ανφερθεί ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν δινόταν έμφαση στις επιβλαβείς συνέπειες των ναρκωτικών. Μάλιστα, έως το 1954 ο χρήστης ναρκωτικών αντιμετωπιζόταν από το νομοθέτη ως άνθρωπος ύποπτος για την τέλεση διαφόρων εγκληματικών πράξεων και, κατά συνέπεια, επικίνδυνος για το κοινωνικό σύνολο. Για πρώτη φορά με το ν.δ. 3084/1954 εκφράστηκε έμμεσα η αντίληψη ότι ο τοξικοεξαρτημένος χρήστης είναι ασθενής και όχι κοινός εγκληματίας, κι έτσι θεσπίστηκε αντί ποινής ο εγκλεισμός του για θεραπευτικό σκοπό σε ειδικό Κατάστημα, από το οποίο μπορούσε να απολυθεί μετά την παρέλευση ενός εξαμήνου και μόνο εφόσον θεωρείτο ότι είχε πλέον αποθεραπευτεί.

Πρώτος σαφής και διακριτός διαχωρισμός των δραστών σε τοξικοεξαρτημένους και μη (περιστασιακούς) σημειώθηκε το 1970, οπότε τέθηκε σε ισχύ το ν.δ. 743/1970 περί ναρκωτικών, όπου θεσπίστηκε το ατιμώρητο της χρήσης ναρκωτικών ουσιών στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δράστης είναι εξαρτημένος από αυτές. Είναι μάλιστα η πρώτη φορά που παρουσιάζεται στο νόμο ο ορισμός της τοξικομανίας. Επίσης, στο άρθρο 14 θεσπίζονται μειωμένες ποινές για τον τοξικοεξαρτημένο διακινητή που προβαίνει στις σχετικές αξιόποινες πράξεις προκειμένου να εξασφαλίσει τη δόση του, ενώ προβλέπεται ο εγκλεισμός του τοξικοεξαρτημένου που καταδικάστηκε για οποιαδήποτε πράξη σε θεραπευτικό κατάστημα, ώστε να αποτοξινωθεί.

Επόμενη μεταρρύθμιση παρατηρήθηκε με το ν. 1729/1987, ο οποίος διέκρινε τους δράστες χρήσης και διακίνησης ναρκωτικών σε τοξικοεξαρτημένους και μη, προβλέποντας για την πρώτη κατηγορία μειωμένο πλαίσιο ποινών, καθώς επίσης και ειδική θεραπεία, σύμφωνα με τα άρθρα 13 και 14. Στο συγκεκριμένο νόμο μάλιστα δε χρησιμοποιήθηκε ο όρος «τοξικοεξαρτημένοι», θεωρώντας ότι φέρει αρνητικό φορτίο και λειτουργεί στιγματιστικά (Σταθάς, 1988: 84 & Κονταξής, 1998: 144). Είναι αξιοσημείωτο ότι, εν αντιθέσει με παλαιότερους νόμους, με το ν. 1729/1987 επιβλήθηκε υποχρεωτική πλέον θεραπευτική μεταχείριση, ακόμα και για τις περιπτώσεις των τοξικοεξαρτημένων οι οποίοι παρέμεναν ατιμώρητοι. Οι διατάξεις των προαναφερθέντων δυο άρθρων αποτέλεσαν αντικείμενο πολλών τροποποιήσεων με τους ν. 1738/1987, ν. 2161/1993, ν. 2331/1995, ν. 2408/1996, ν. 2479/1997 και ν. 2721/1999. Αργότερα, εκδόθηκε ο ν. 3459/2006 (Κώδικας Νόμων για τα Ναρκωτικά), ο οποίος τροποποιήθηκε με το ν. 4139/2013 (Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις), ο οποίος ισχύει μέχρι και σήμερα.

2.1. Νομοθεσία κρατών σχετικά με τα ναρκωτικά

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, στην κάθε χώρα, ανάλογα με τη νομοθεσία της, διαφορετικές πράξεις μπορεί να θεωρηθούν παραβατικές ή εγκληματικές. Ωστόσο, τα περισσότερα κράτη αναγνωρίζουν ότι οι ναρκωτικές ουσίες αποτελούν σημαντικό πρόβλημα για την κοινωνία, και ήδη από το 1909 συνάπτονται Διεθνείς Συνθήκες για τον έλεγχο των ναρκωτικών, όπως φαίνεται και στον κάτωθι πίνακα (Κίτσος, 2008).

Πίνακας 6. Διεθνείς Συνθήκες για τον έλεγχο των ναρκωτικών.

Ημερομηνία και τόπος υπογραφής	Τίτλος
26 Φεβρουαρίου 1909 Σαγκάη, Κίνα	Final Resolution of the International Opium Commission
23 Ιανουαρίου 1912 Χάγη, Ολλανδία	International Opium Convention
11 Φεβρουαρίου 1925 Γενεύη, Ελβετία	Agreement concerning the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotics Drugs
19 Ιουλίου 1925 Γενεύη, Ελβετία	International Opium Convention
13 Ιουλίου 1931 Γενεύη, Ελβετία	Convention for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs ³
27 Νοεμβρίου 1931 Μπανγκόκ, Ταϊλάνδη	Agreement for the Control of Opium Smoking in the Far East
26 Ιουνίου 1936 Γενεύη, Ελβετία	Convention for the Suppression of the Illicit Traffic in Dangerous Drugs
11 Δεκεμβρίου 1946 Lake Success, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ	Protocol amending the Agreements, Conventions and Protocols on Narcotic Drugs concluded at The Hague on 23 January 1912, at Geneva on 11 February 1925 and 19 February 1925 and 13 July 1931, at Bangkok on 27 November 1931, and at Geneva on 26 June 1936
19 Νοεμβρίου 1948 Παρίσι, Γαλλία	Protocol Bringing under International Control Drugs outside the Scope of the Convention of 13 July 1931, for Limiting the Manufacture and Regulating the Distribution of Narcotic Drugs, as amended by the Protocol signed at Lake Success, New York, on 11 December 1946
23 Ιουνίου 1953 Νέα Υόρκη, ΗΠΑ	Protocol for Limiting and Regulating the Cultivation of the Poppy Plant, the Production of, International and Wholesale Trade in, and Use of, Opium Single Convention on Narcotic Drugs, 1961
30 Μαρτίου 1961 Νέα Υόρκη, ΗΠΑ	Single Convention on Narcotic Drugs, 1961
21 Φεβρουαρίου 1971 Βιέννη, Αυστρία	Convention on Psychotropic Substances
25 Μαρτίου 1972 Γενεύη, Ελβετία	Protocol amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961
20 Δεκεμβρίου 1988 Βιέννη, Αυστρία	United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances

Πηγή: Senate Special Committee on Illegal Drugs 2002

Επιπροσθέτως, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως καμία Συνθήκη δεν καθίσταται αυτόματα εκτελέσιμη. Δηλαδή, τούτες ορίζουν υποχρεώσεις στα κράτη με σκοπό να εφαρμοστούν οι διεθνείς νόμοι, όμως η επιβολή τους δεν είναι ούτε αυτόματη αλλά ούτε και άμεση, διότι βάσει όλων των Συνθηκών υπερισχύει η εθνική νομοθεσία (EMCDDA 2005, Bewley-Taylor, 2004). Όπως ορίζεται στο άρθρο 31 της Ενιαίας Συνθήκης που θεσπίστηκε το 1961, όλα τα κράτη-μέλη πρέπει να ερμηνεύουν τις συμφωνίες πάντοτε με σεβασμό προς τους στόχους και τα κριτήρια ελέγχου των ναρκωτικών ουσιών που θέτουν οι διεθνείς Συνθήκες (United Nations, 1961). Η εν λόγω κατάσταση επιτρέπει στα κράτη-μέλη να ερμηνεύουν διαφορετικά τα όσα ορίζονται στο πλαίσιο των Συνθηκών και εν συνεχεία να σχεδιάζουν αλλά και να εφαρμόζουν διαφορετικές πολιτικές, γεγονός που εξηγεί και τη νομιμοποίηση της χρήσης κάνναβης σε ορισμένες χώρες (Bewley-Taylor, 2003: 171-172).

Επιπλέον, το Πρωτόκολλο του 1972, καθώς επίσης και η Συνθήκη του 1971 είχαν ως βασικό ζήτημα στο οποίο επικεντρώθηκαν, το χρήστη των ναρκωτικών ουσιών, αποδεικνύοντας το μέγεθος του κράτους-πρόνοιας της εν λόγω χρονικής περιόδου, όπως επίσης και τη σημασία, η οποία αποδιδόταν στη θεραπεία. Μάλιστα, το Πρωτόκολλο, αλλά και η Συνθήκη όριζαν πως κάθε φορά που κάποιος χρήστης ναρκωτικών ουσιών προέβαινε σε εγκληματική ενέργεια, σαν εναλλακτική λύση της καταδίκης θα μπορούσε να θεωρηθεί η παροχή θεραπείας του. Ακόμη, καθιστούσαν αναγκαία τη λήψη μέτρων από τα κράτη για την πρόληψη και την απεξάρτηση από τα ναρκωτικά (United Nations, 1971, United Nations, 1972). Παρόμοια εικόνα παρατηρήθηκε και τις δύο επόμενες δεκαετίες, του 1980, καθώς επίσης και του 1990.

Είναι άξιο αναφοράς, πως κατά τη δεκαετία 1980 η προσοχή εστιάστηκε στη σύνδεση μεταξύ εμπορίου ναρκωτικών και εγκληματικότητας. Ακόμη, την ίδια περίοδο εξετάστηκε από την Επιτροπή για τα Ναρκωτικά η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην διακίνηση ναρκωτικών και το οργανωμένο έγκλημα (Commission on Narcotic Drugs, 1982), ενώ κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών το πρόβλημα των ναρκωτικών αναγνωρίστηκε και από τα Ηνωμένα Έθνη και υπήρχαν, μάλιστα, και ψηφίσματα τα οποία σχετίζονταν με τη σύνδεση διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και οργανωμένου εγκλήματος.

Επίσης, στα μέσα της ίδιας δεκαετίας ξεκίνησαν και διαπραγματεύσεις για τη Συνθήκη του 1988, στο πλαίσιο της οποίας αναφέρονταν μέθοδοι σχετικά με την αντιμετώπιση των διακινητών ναρκωτικών, δεδομένου ότι η διακίνηση ναρκωτικών συνιστά εγκληματική ενέργεια (United Nations, 1988). Αργότερα, το 2000, οι

διατάξεις της συγκεκριμένης συνθήκης ενισχύθηκαν με τις διατάξεις μιας άλλης συνθήκης, της Συνθήκης των Ηνωμένων Εθνών, που σχετιζόταν με τα ναρκωτικά και το οργανωμένο έγκλημα (Carstairs, 2005).

Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως ορισμένες χώρες, με χαρακτηριστικά παραδείγματα το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελβετία και την Ολλανδία παρουσιάζουν αυξημένα ποσοστά εγκληματικότητας που διαπράττονται από χρήστες ναρκωτικών ουσιών, καθώς βάσει ορισμένων Συνθηκών, η χορήγηση ναρκωτικών επιτρέπεται για ιατρικούς λόγους. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο οι ναρκωτικές ουσίες επιτρέπεται να χορηγούνται ακόμη και από γενικούς ιατρούς και η συνταγογράφηση τους δεν περιορίζεται μόνο στους ψυχιάτρους (Fazey, 2003: 155-156).

Επίσης, τη δεκαετία του 1990 σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ιταλία και η Αυστρία, επικρατούσε μια φιλελεύθερη πολιτική σχετικά με τα ναρκωτικά, σε σημείο που η κάνναβη μπορούσε να πωλείται νόμιμα και ελεύθερα. Πιθανότατα, σε αυτό το γεγονός να οφείλεται και η αύξηση των εγκλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών, περίπου στα μέσα της συγκεκριμένης δεκαετίας.

Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα έτη 2001 και 2002 σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες (Ιταλία, Πορτογαλία, Εσθονία, Ιρλανδία, Λεττονία, Σλοβενία, Φινλανδία) σημειώθηκε μείωση των αναφορών σχετικά με εγκλήματα που οφείλονταν στα ναρκωτικά. Η εν λόγω μείωση, ενδεχομένως, να οφείλεται στο νέο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης (1999), το οποίο είχε ως κύριους στόχους τους εξής:

- Την εξάλειψη των ναρκωτικών στην ΕΕ.
- Τον περιορισμό τόσο της ζήτησης, όσο και της προσφοράς των ναρκωτικών.
- Την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, ώστε να ελεγχθεί το ζήτημα των ναρκωτικών στην ΕΕ.
- Την εξασφάλιση των σωστών πόρων, ώστε να καταστεί επιτυχής η εφαρμογή του σχεδίου.

Ακόμη, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1, στο Βέλγιο το 2002 η διάπραξη εγκλημάτων που οφείλονται στα ναρκωτικά είναι αυξημένη συγκριτικά με άλλες χώρες. Τούτο έγκειται στο γεγονός, πως το 2001 τέθηκε πρόταση νόμου, ώστε να μην αποτελούν τα ναρκωτικά τιμωρητέα πράξη, κι έτσι αυξήθηκε η χρήση τους. Αντιθέτως, η Νορβηγία και η Σουηδία, οι οποίες εφαρμόζουν αυστηρότερα μέτρα κατά της χρήσης και διακίνησης οποιασδήποτε ναρκωτικής ουσίας, όπως

διαπιστώνεται και στον πίνακα 1, δεν παρουσιάζουν περιστατικά εγκληματικότητας, που να σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών.

2.2. Μελέτη περιπτώσεων

Σε αυτή την ενότητα επιχειρείται η μελέτη περιπτώσεων που αφορούν στη νομοθεσία κρατών της ΕΕ. Πρόκειται για δυο κράτη τα οποία εφαρμόζουν εκ διαμέτρου αντίθετους νόμους. Αυτό πηγάζει στην ύπαρξη διαφορετικής κουλτούρας και, κατά συνέπεια, σε διαφορετική αντιμετώπιση του ζητήματος των ναρκωτικών. Η διαφορετική αυτή προσέγγιση συνεπάγεται και διαφορετικά φαινόμενα εγκληματικότητας ως προς το είδος, πολύ δε περισσότερο ως προς τη συχνότητα εμφάνισης αυτών.

2.2.1. Η περίπτωση της Ολλανδίας

Σχετικά με την πολιτική της Ολλανδίας, αυτή έχει ως κεντρικό άξονα τη ρύθμιση του προβλήματος της χρήσης των ναρκωτικών, ενώ παράλληλα στοχεύει και στη διασφάλιση της δημόσιας υγείας. Το πρόβλημα των ναρκωτικών αντιμετωπίζεται σαν ένα ζήτημα το οποίο αφορά σε ολόκληρο το φάσμα της κοινωνίας και δεν περιορίζεται μόνο στους ίδιους τους χρήστες (δηλαδή σε ατομικό επίπεδο). Κατά συνέπεια, ο τοξικοεξαρτημένος αντιμετωπίζεται ως ασθενής, που χρήζει θεραπείας και όχι ως εγκληματίας, ο οποίος είναι αναγκαίο να τιμωρηθεί. Η εν λόγω θεώρηση για το ζήτημα των ναρκωτικών είχε σαν αποτέλεσμα την υιοθέτηση μιας πολιτικής ιδιαίτερα φιλελεύθερης, καθώς επίσης και ανεκτικής. Στο πλαίσιο αυτό, η πολιτική για τα ναρκωτικά αποσκοπεί στη διασφάλιση της υγείας τόσο των χρηστών, όσο και του περίγυρού τους, ενώ κύρια προτεραιότητα αποτελούν οι κοινωνικά ευάλωτες ομάδες. Παρατηρείται, λοιπόν, μια συνολική και σφαιρική προσέγγιση του ζητήματος.

Με σκοπό να υλοποιηθεί ο εν λόγω στόχος, η Ολλανδία προχώρησε στην εφαρμογή της πολιτικής της μείωσης της βλάβης, με βασικό στόχο να αναπτυχθεί μια κοινωνία χωρίς ναρκωτικά, όμως κάτι τέτοιο συνιστά έναν ανέφικτο στόχο. Έτσι, οι Ολλανδικές αρχές έθεσαν πιο εφικτούς στόχους, λαμβάνοντας διαφορετικά μέτρα, με σκοπό την εξάλειψη του φαινομένου της ανταλλαγής συριγγών και τον έλεγχο των δισκίων έκσταση, μέσω της ανάπτυξης ειδικών χώρων στους οποίους οι χρήστες θα

έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση ουσιών, καθώς επίσης και μέσω προγραμμάτων χορήγησης υποκατάστατων ουσιών, ώστε να μειωθεί η εξάρτηση. Γίνεται λοιπόν μια προσπάθεια για «ελεγχόμενη» κατάσταση μέσα από φιλελεύθερες και προοδευτικές «οδούς».

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί πως η Ολλανδία, όπως επίσης και η Βρετανία, αποτελούν τις πρώτες χώρες, οι οποίες πραγματοποίησαν δοκιμαστική χορήγηση κάνναβης σε άτομα που έπασχαν από πολλαπλή σκλήρυνση. Τα συγκεκριμένα μέτρα, είχαν σαν αποτέλεσμα, οι χρήστες στην Ολλανδία να καταστούν ορατοί στις αρχές αλλά και να έλθουν σε επαφή με διάφορες υπηρεσίες υγείας και θεραπείας. Με τα μέτρα αυτά παρατηρήθηκε μείωση στην εξάπλωση του AIDS, όπως επίσης και περιορισμός των θανάτων λόγω της χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Εν κατακλείδι, από την πολιτική της Ολλανδίας καθίσταται κατανοητό πως δεν είναι αρκετά αυστηρή σε ό,τι αφορά στη χρήση των ναρκωτικών. Έτσι άλλωστε εξηγούνται και τα αυξημένα ποσοστά που αναφέρονται στον πίνακα 1 (Κίτσος, 2008).

2.2.2. Η περίπτωση της Σουηδίας

Η Σουηδία αποτελεί μια χώρα στην οποία έχει σημειωθεί σημαντική μείωση της προσφοράς ναρκωτικών, συμπαρασύροντας ταυτόχρονα και τα εμφανιζόμενα ποσοστά της ζήτησης. Έτσι λοιπόν, δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη σύναψη μιας διεθνούς συνεργασίας με σκοπό να μειωθεί η προσφορά τους, δεδομένου ότι εκεί έχει εντοπισθεί η «ρίζα» του προβλήματος. Σχετικά με την πολιτική της Σουηδίας, επικεντρώνεται στην εφαρμογή σχετικών μέτρων από την αστυνομία, ώστε να περιοριστεί η προσφορά των ναρκωτικών στο δρόμο, μέσω αρκετών δράσεων. Επιπλέον, η πολιτική της εν λόγω χώρας στηρίζεται και στην πεποίθηση πως η ψυχαγωγική χρήση των ναρκωτικών συνεπάγεται την προβληματική χρήση. Επομένως, η αστυνομία πραγματοποιεί ελέγχους σε διάφορους χώρους, όπου είναι πιθανό να γίνεται ψυχαγωγική χρήση (rave party, bars). Ωστόσο, οι τακτικές που εφαρμόζονται από την αστυνομία συχνά θεωρούνται ακραίες και προκαλούν αντιδράσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι στην περίπτωση που υπάρχουν υποψίες πως ένα άτομο έχει κάνει χρήση ναρκωτικών, η αστυνομία έχει το δικαίωμα να τον υποβάλλει στη διαδικασία εξέτασης ούρων ή αίματος.

Σε κάθε περίπτωση, ο βασικότερος στόχος της Σουηδικής πολιτικής είναι η ανάπτυξη μιας κοινωνίας, όπου δε θα υπάρχουν ναρκωτικές ουσίες και φυσικά ούτε οι συνέπειες της. Η Σουηδία θεωρεί αναγκαίο πως τόσο οι χρήστες, όσο και οι έμποροι ναρκωτικών ουσιών θα πρέπει να διώκονται, ακόμη και για μικρές ποσότητες, προκειμένου να «καθαρίσει» η κοινωνία από τα ναρκωτικά. Συνεπώς, και προκειμένου να επιτευχθεί ο εν λόγω στόχος, στη Σουηδία δεν γίνεται καμία διάκριση μεταξύ «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών.

Είναι βέβαια αξιοσημείωτο πως η Σουηδία πάντοτε αποτελούσε μια χώρα που είχε ως χαρακτηριστικό της στοιχείο την εγκράτεια. Μάλιστα, για τα δεδομένα της χώρας, ακόμα και η κατανάλωση αλκοόλ θεωρείται επικίνδυνη, κι έτσι γίνονται ενέργειες, ώστε να μειωθεί στο ελάχιστο η κατανάλωσή του (Κίτσος, 2008). Σε γενικές γραμμές, η συγκεκριμένη πολιτική υποστηρίζεται από σημαντικό ποσοστό Σουηδών. Υπάρχουν μάλιστα και δείγματα της αποτελεσματικότητάς της αυστηρής αυτής πολιτικής, η οποία αποδεικνύεται και από τα χαμηλά ποσοστά εγκλημάτων που οφείλονται στη χρήση ναρκωτικών, συγκριτικά με άλλες χώρες της ΕΕ, όπως άλλωστε διαπιστώνεται και από τον πίνακα 1.

2.2.3. Η περίπτωση της Ελλάδας

Η Ελλάδα εντάσσεται στην κατηγορία των χωρών όπου επικρατεί η άποψη, πως ακόμη και η απλή χρήση ναρκωτικών συνιστά αξιόποινη πράξη. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι έχει εισαχθεί στη νομοθεσία της χώρας και η θεραπευτική αντιμετώπιση του χρήστη. Ακόμη, από τη νομοθεσία της Ελλάδος απορρίπτεται και η διάκριση «σκληρών» και «μαλακών» ναρκωτικών, ενώ καθίσταται σαφές πως το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο συμφωνεί τόσο με το τιμωρητικό, όσο και με το θεραπευτικό μοντέλο αντιμετώπισης και απορρίπτεται το φιλελεύθερο μοντέλο (Ζαραφονίτου, 2004). Σημαντικό θεωρείται, επίσης, το γεγονός πως η διαμόρφωση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών δε στηρίζεται τόσο σε εσωτερικά προβλήματα του ίδιου του κράτους, αλλά σε επιρροές από εξωτερικούς παράγοντες (Tsiganou, 2003: 379).

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών στην Ελλάδα η αντιμετώπιση του θέματος των ναρκωτικών ουσιών, και κυρίως σε ό,τι αφορά στην αντιμετώπιση του χρήστη, καθίσταται αρκετά επιεικής. Ειδικότερα, κατά την προδικασία απολαύουν το δικαίωμα ειδικής μεταχείρισης, δεδομένου ότι δύνανται να παρακολουθήσουν ειδικό

συμβουλευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης ή να κρατηθούν σε ειδικά καταστήματα, ενώ ο χρόνος παραμονής σε αυτά υπολογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης ή σε περίπτωση καταδίκης σε ποινή κατά της ελευθερίας, ως χρόνος έκτισης της ποινής. Επιπροσθέτως, βάσει του Ν.4139/2013, είναι επιεικής και η αντιμετώπιση των μικροδιακινητών ναρκωτικών ουσιών, καθώς πλέον θεωρείται πλημμέλημα και όχι κακούργημα, αν αποδειχτεί πως ο διακινητής είναι και χρήστης.

Ακόμη, βάσει του Ν.4139/2013, υπάρχει ευνοϊκή μεταχείριση του χρήστη που είναι εξαρτημένος, και περιλαμβάνει όχι μόνο την αναβολή του δικαστηρίου της υπόθεσης, αλλά και την αναβολή της στρατιωτικής θητείας του ατόμου έως ότου ολοκληρωθεί η θεραπευτική διαδικασία και επανενταχθεί στην κοινωνία, ενώ σε ό,τι αφορά στους εμπόρους ναρκωτικών ουσιών, η αντιμετώπιση καθίσταται ιδιαίτερα αυστηρή.

Επιπροσθέτως, είναι άξιο αναφοράς ως μέρος της πολιτικής της Ελλάδας και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή την πενταετία 2002-2006, με σκοπό την αντιμετώπιση των ουσιοεξαρτήσεων. Οι κυριότεροι στόχοι του ήταν ο περιορισμός τόσο της προσφοράς, όσο και της ζήτησης ουσιών (Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, 2002), ενώ στο ΕΣΔ δεν συγκαταλέγονται ζητήματα εξάρτησης που αφορούν στον καπνό και το αλκοόλ.

Στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης τέθηκαν οι κάτωθι στόχοι:

- Δημιουργία κατάλληλης υποδομής, καθώς επίσης και ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης, προκειμένου να υπάρχει κάλυψη σε όλη τη χώρα.
- Δημιουργία υποδομής κάθε τύπου θεραπευτικών προγραμμάτων με σκοπό να διασφαλιστεί η προσέγγιση όλων των ενδιαφερομένων.
- Περιορισμός της βλάβης, η οποία οφείλεται στη χρήση ναρκωτικών ουσιών.
- Περιορισμός της διάδοσης της χρήσης, κυρίως μεταξύ ανήλικων ατόμων.
- Περιορισμός, ή ακόμη και εξάλειψη των εγκλημάτων, τα οποία οφείλονται στη χρήση ναρκωτικών που σχετίζονται με τα ναρκωτικά (Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, 2002).

Ωστόσο, η εφαρμογή του εν λόγω Σχεδίου μπορεί να θεωρηθεί ελλιπής, καθώς επίσης και αποσπασματική. Επιπλέον, σε καμία από τις φάσεις του δεν υλοποιήθηκε αξιολόγηση ούτε του σχεδιασμού, αλλά ούτε και των αποτελεσμάτων του (ΕΚΠΙΝΤ, 2007).

Συνοψίζοντας, κατά την ανάλυση της πολιτικής της Ελλάδος σχετικά με τα ναρκωτικά, διαπιστώνουμε πως είναι όχι μόνο ελλιπής, αλλά και αρκετά επιεικής.

Έτσι λοιπόν, δικαιολογούνται και τα ποσοστά εγκληματικότητας που οφείλονται στη χρήση ναρκωτικών, όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 1, καθώς δεν υπάρχουν ιδιαίτεροι περιορισμοί και κυρώσεις για τους μικροδιακινητές και τους χρήστες ουσιών και αυτοί κάνουν χρήση ανεπηρέαστοι, με αποτέλεσμα να καθίστανται αντιληπτές και όλες οι συνέπειες της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, μία εκ των οποίων – η πιο σημαντική για το κοινωνικό σύνολο – είναι η εγκληματικότητα. Μάλιστα συγκρίνοντας την πολιτική της Ελλάδος με εκείνη της Σουηδίας, διαπιστώνουμε πως πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικές πολιτικές (Κίτσος, 2008).

Κεφάλαιο Τρίτο

Ο Ρόλος των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων

3.1. Κοινωνικές αναπαραστάσεις

3.1.1. Ορισμός

Σύμφωνα με τον Moscovici, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν τόσο ιδέες και σκέψεις, όσο και γνώσεις αλλά και εικόνες, τις οποίες μοιράζονται τα άτομα που ανήκουν σε ένα σύνολο. Ακόμη, μπορούν να χαρακτηριστούν σαν ομόφωνα σύμπαντα σκέψης, τα οποία αναπτύσσονται και εν συνεχεία μεταδίδονται κοινωνικά, προκειμένου να δομήσουν ένα τμήμα της «κοινωνικής συνείδησης». Επιπροσθέτως, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αφορούν στο απόθεμα της κοινής γνώσης, καθώς επίσης και στο απόθεμα των πληροφοριών, τις οποίες μοιράζονται οι άνθρωποι μεταξύ τους υπό τη μορφή του κοινού νου σε ό,τι αφορά στην κοινωνία που ζουν. Έτσι, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις παρέχουν τη δυνατότητα στα άτομα να δημιουργούν την κοινωνική τους πραγματικότητα. Όπως υποστήριξε ο Moscovici, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις «... είναι γνωστικά συστήματα με μια δική τους γλώσσα και λογική... Δεν αντιπροσωπεύουν απλώς απόψεις, εικόνες ή στάσεις αλλά θεωρίες ή ποσότητες γνώσης για την εξερεύνηση και οργάνωση της πραγματικότητας» (Moscovici, 1973:12).

Επιπροσθέτως, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετίζονται και με το περιεχόμενο του καθημερινού νου, αλλά και με το περιεχόμενο του αποθέματος των ιδεών που παρέχουν συνοχή τόσο στις θρησκευτικές, όσο και τις πολιτικές πεποιθήσεις του κάθε ανθρώπου, καθώς επίσης και στις συνδέσεις τις οποίες αναπτύσσουμε αυθόρμητα. Ακόμη, εδραιώνουν μια ισχυρή κατάταξη ατόμων αλλά και αντικειμένων, οδηγούν σε συγκρίσεις, κατανόηση και επεξηγήσεις συμπεριφορών σαν βασικό τμήμα του κοινωνικού περιβάλλοντος (Moscovici, 1988: 212). Έπειτα, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν ένα σύνολο πεποιθήσεων, καθώς και πληροφοριών που αφορούν σε ένα κοινωνικό αντικείμενο και παράλληλα σχετίζονται με τις δυνάμεις επαναπροσδιορισμού του κοινωνικού νοήματος του εκάστοτε αντικειμένου.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί πως οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι βαθιά ριζωμένες, τόσο στην επικοινωνία, όσο και το νου των ανθρώπων. Θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν, σαν «ζωντανός» συνδετικός κρίκος μεταξύ υποκειμένων, αντικειμένων αλλά και συμπεριφορών στο πλαίσιο της κοινωνίας

(<http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/1608/275.pdf>, ημερομηνία προσπέλασης 12/06/2017).

3.1.2. Δημιουργία αναπαραστάσεων

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις χαρακτηρίζονται για την ιδιότητά τους να διακινούν αλλά και να αναπαράγουν τα κοινωνικά δεδομένα, τα οποία συμβάλλουν στην ανάπτυξη κοινών εννοιών και αξιών. Επίσης, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις λειτουργούν σαν μεσολαβητές, καθώς και σαν διαχειριστές της κοινωνικής γνώσης, συνδέοντας μια εικόνα με μια σημασία ή συνδέοντας μια σημασία με μια εικόνα.

Επιπλέον, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις συνδέουν το απεικονιστικό με το συμβολικό, δίχως να αναπαριστούν την πραγματικότητα, ενώ άλλη μια βασική λειτουργία τους αποτελεί η ανάπτυξη των συνθηκών που αφορούν στη σύνδεση των επιμέρους λειτουργιών που υλοποιούνται στο πλαίσιο μιας κοινωνικής πραγματικότητας (Ναυρίδης, 1994).

Σε ό,τι αφορά στη δημιουργία τους, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις καθίστανται εκ φύσεως ρυθμιστικές, διότι προσδιορίζονται τόσο από την παράδοση, όσο και από τις κοινωνικές συμβάσεις, ενώ παράλληλα επιβάλλονται κατά κάποιο τρόπο στη γνωστική δραστηριότητα των ανθρώπων. Πολλές φορές, τα άτομα δεν καταλαβαίνουν τις εν λόγω ρυθμίσεις και δεν μπορούν να κατανοήσουν και να αντιληφθούν τις προκαταλήψεις ούτε τον κοινωνικό ντετερμινισμό που υπάρχει στη σκέψη τους και πιστεύουν πως οι σκέψεις τους αντιπροσωπεύουν την «κοινή λογική» (Moscovici, 1981).

Επιπροσθέτως, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις δημιουργούνται μέσω μιας λειτουργίας ανάγνωσης των κοινωνικών πληροφοριών, οι οποίες σχετίζονται με την πραγματικότητα. Ακολουθώς, επεξεργάζονται αλλά και αποκωδικοποιούν τις νοηματικές αναφορές κι έτσι τις μετατρέπουν σε γνώση κατανοητή από το σύνολο των ανθρώπων. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται οι συνθήκες, οι οποίες ευνοούν την πρόβλεψη της συμπεριφοράς των ανθρώπων στο πλαίσιο μιας κοινωνίας και επιτρέπουν την ερμηνεία της κοινωνικής συνθήκης, η οποία περιγράφεται από την αρχική πληροφορία. Εν συνεχεία, η πληροφορία αυτή συνδέεται με μια ήδη υφιστάμενη σημασία. Αυτό πραγματοποιείται μέσα από την αναφορά σε μια παρόμοια νοηματική κατηγορία, που καθιστά μέρος ενός συστήματος κατηγοριοποίησης τόσο των κοινωνικών εννοιών, όσο και των καταστάσεων.

3.2. Κοινωνικές αναπαραστάσεις για τη σχέση ναρκωτικών-εγκληματικότητας

Σε ό,τι αφορά στην κοινωνική αναπαράσταση των ναρκωτικών, συχνά επικρατεί η άποψη πως η χρήση τους συνδέεται με την εγκληματικότητα. Η εν λόγω σύνδεση έχει σημαντική απήχηση στο μυαλό των ανθρώπων. Στην πραγματικότητα, ορισμένες ναρκωτικές ουσίες είναι δυνατόν να οδηγήσουν το χρήστη στη διάπραξη εγκλημάτων. Αυτή τη φήμη έχει κυρίως το κρακ, ωστόσο, πρέπει να αναφερθεί πως η κατάχρηση αλκοόλ έχει συνδεθεί περισσότερο με τη διάπραξη εγκλημάτων. Όπως δείχνουν στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης της Αμερικής, το 54% των εγκληματιών, προτού καταφύγουν στο έγκλημα, είχαν κάνει χρήση αλκοόλ.

Ακόμη, επικρατεί και η πεποίθηση πως οι ναρκωτικές ουσίες δεν είναι δυνατόν να αγγίξουν τη δημοτικότητα που έχει το αλκοόλ και ο καπνός. Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνεται ότι το αλκοόλ έχει σημαντική θέση στις συνήθειες των ευρωπαϊκών λαών, συμπεριλαμβανομένων και των ελλήνων. Αυτό οφείλεται αφενός στη νομιμότητα κατοχής και κατανάλωσής του, αλλά και στην ευκολία αγοράς του.

Η εξέταση των κοινωνικών αναπαραστάσεων σε ό,τι αφορά στην αντιμετώπιση του ζητήματος των ναρκωτικών ουσιών, έχει ιδιαίτερη σημασία (Ζαραφονίτου, 2006β). Πιο συγκεκριμένα, η εξέταση των αναπαραστάσεων του κοινού σε ό,τι αφορά στην αλλαγή της πολιτικής για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών, συνιστά ένα χρήσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών (OFDT, 2003). Επιπροσθέτως, άλλος ένας παράγοντας που είναι μείζονος σημασίας στη συγκεκριμένη διαδικασία, θεωρείται και η κατεύθυνση των αναπαραστάσεων αυτών των ανθρώπων, δεδομένου ότι ασκείται τέτοια «δύναμη» που μπορεί να επηρεάσει μεγάλες μάζες ανθρώπων και να τους «καθοδηγήσει» προς μια συγκεκριμένη στάση (Timberlake, J. M., Lock, E. D. & Rasinski, K. A., 2003).

Είναι άξιο αναφοράς πως οι αναπαραστάσεις του κοινού σε ό,τι αφορά στο ζήτημα των ναρκωτικών έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα, γεγονός που γίνεται φανερό από την έντονη ερευνητική δραστηριότητα στον εν λόγω τομέα στις ανεπτυγμένες χώρες. Αυτό εμφανίζεται από το γεγονός ότι η διερεύνηση των αναπαραστάσεων για το συγκεκριμένο ζήτημα είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη σε ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλία, αλλά και Ευρώπη, ενώ η πλειοψηφία των μελετών διεξάγεται από τον ακαδημαϊκό χώρο ή από ιδιωτικές εταιρείες (Newcombe, 2004).

Αναφορικά με τις ΗΠΑ, μια ομάδα ευρημάτων σχετίζεται με τις αναπαραστάσεις των ατόμων σχετικά με τους τρόπους αντιμετώπισης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της εγκληματικότητας. Έτσι λοιπόν, καθώς η πλειοψηφία των ερωτώμενων έχει την πεποίθηση της συσχέτισης, εξήχθησαν τα εξής αποτελέσματα. Σχεδόν, εννέα από τους δέκα ερωτώμενους δήλωσαν πως είναι αναγκαίο να υπάρχει εκπαίδευση κατά της χρήσης ναρκωτικών ουσιών στα σχολεία. Επίσης, είναι αξιοσημείωτο πως ένα πολύ μικρό ποσοστό (14%) υποστήριξε τη νομιμοποίηση των ναρκωτικών, ενώ, αντιθέτως, στη Βρετανία, βάσει σχετικής έρευνας του 2001 για τις κοινωνικές αναπαραστάσεις κατά των ναρκωτικών, το ποσοστό των ερωτώμενων που δήλωσαν πως υποστηρίζουν τη νομιμοποίησης της κάνναβης άγγιξε το 41%.

Εκτός όμως από τις έρευνες που γίνονται σε ένα κράτος ή μια πολιτεία (στις ΗΠΑ), είναι χρήσιμη και η σύγκριση των αναπαραστάσεων σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό, το κυριότερο εργαλείο που βοηθά στη σύγκριση των πολιτών διαφορετικών ευρωπαϊκών χωρών είναι οι έρευνες του Ευροβαρόμετρου. Βάσει της εν λόγω έρευνας που διεξήχθη το 1992 στα κράτη-μέλη της ΕΕ, καθώς και τη Νορβηγία, αποδείχθηκε ότι από το σύνολο των συμμετεχόντων το 27% θεωρεί πως το πρόβλημα των ναρκωτικών αποτελεί κατά κύριο λόγο πρόβλημα του ίδιου του χρήστη, ενώ το 26% πιστεύει πως τα ναρκωτικά είναι κοινωνικό πρόβλημα. Επιπροσθέτως, το 16% δήλωσαν πως τα ναρκωτικά αποτελούν πρόβλημα υγείας, το 15% πρόβλημα ηθικής, και μόλις το 10% και το 4% πως αποτελούν πρόβλημα εγκληματικότητας και οικονομικό πρόβλημα, αντίστοιχα. Ειδικότερα, η πλειοψηφία των πολιτών της Νότιας Ευρώπης έχει την πεποίθηση πως τα ναρκωτικά εξαρτώνται από ατομικούς παράγοντες, ενώ οι περισσότεροι πολίτες των Σκανδιναβικών χωρών πιστεύουν πως τα ναρκωτικά είναι κοινωνικό πρόβλημα.

Παρατηρείται λοιπόν μια γενική «ομοφωνία» στις γειτονικές χώρες, χωρίς, ωστόσο, αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και εξαιρέσεις. Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, η εν λόγω έρευνα κατέδειξε πως τα ναρκωτικά, σύμφωνα με την πεποίθηση των πολιτών, αποτελούν πρόβλημα υγείας, ενώ οι περισσότεροι Ολλανδοί και Νορβηγοί δήλωσαν, πως τα ναρκωτικά συνιστούν πρόβλημα εγκληματικότητας (Odegard, 1995).

Βάσει μιας άλλης αντίστοιχης έρευνας που διεξήχθη το 2002 σε χώρες της ΕΕ και αφορούσε στις αναπαραστάσεις των νεαρών ηλικίας 15-24 ετών, το 46,9% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως είναι αναγκαίο να επιβάλλεται ποινή στους χρήστες

ναρκωτικών ουσιών, ενώ το 38,7% των συμμετεχόντων δήλωσαν πως δεν πρέπει να τους επιβάλλεται ποινή. Σχετικά με το καλύτερο μέτρο αντιμετώπισης του προβλήματος των ναρκωτικών, το 59,1% θεωρεί πως πρέπει να επιβάλλονται πιο αυστηρά μέτρα στους εμπόρους στοχεύοντας στην καταπολέμηση της προσφοράς, και το 53,2% δήλωσαν πως είναι αναγκαίο να επεκταθούν τα προγράμματα θεραπείας και επανένταξης των χρηστών, θεωρώντας πως αν αυτά λειτουργήσουν σωστά, θα συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση των ναρκωτικών (European Opinion Research Group, 2002: 40).

Συνοψίζοντας, πρέπει να επισημανθεί για μια ακόμη φορά η «δύναμη» των κοινωνικών αναπαραστάσεων και η επιρροή που ασκούν. Μπορούν λοιπόν να κατευθύνουν τις απόψεις πολλών ανθρώπων έχοντας θετικές αλλά και αρνητικές συνέπειες. Αυτό σημαίνει ότι, σε κάθε περίπτωση, κάθε άνθρωπος θα πρέπει να εκτιμά με ίδια κριτήρια την εκάστοτε κατάσταση και το εκάστοτε ζήτημα και να μην προκαταβάλλεται αρνητικά, ούτε να αποδέχεται άκριτα μίαν αρνητική εικόνα απέναντι σε ένα φαινόμενο επηρεαζόμενος από το σύνολο και τη στάση της κοινωνίας. Σχετικά με το υπό εξέταση λοιπόν φαινόμενο, κάτι τέτοιο θα ήταν ιδιαίτερος χρήσιμο σε μια κοινωνία που έχει ενστερνιστεί ακραίες απόψεις με έντονα φαινόμενα τιμωρητικότητας ή, στον αντίποδα, ασυδοσίας.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Εμπειρική Διερεύνηση Στάσεων για τη Σχέση

Ναρκοτικών-Εγκλήματος

4.1. Ερευνητικές υποθέσεις

Οι ερευνητικές υποθέσεις είναι διατυπώσεις που συγκεκριμενοποιούν το σκοπό της έρευνας αναλύοντας και εξειδικεύοντάς τον σε επιμέρους ερωτήματα ή υποθέσεις (https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5359/1/01_chapter_03.pdf, ημερομηνία προσπέλασης 19/07/2017). Τα επιμέρους συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτά τα ερωτήματα συνθέτουν στο σύνολό τους τη γενική εικόνα για το τελικό συμπέρασμα που αφορά στον κύριο άξονα της έρευνας.

Η παρούσα εργασία μελετά τις σχηματισθείσες αναπαραστάσεις των αστυνομικών και των εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ σχετικά με τη σχέση μεταξύ ναρκωτικών και εγκληματικότητας. Αυτός λοιπόν είναι και ο κεντρικός άξονας της εν λόγω έρευνας και, συνεπώς, αυτό είναι το βασικό ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί και να απορρέει από τα λεγόμενα των ερωτώμενων.

Προκειμένου, ωστόσο, να απαντηθεί το συγκεκριμένο ερώτημα, θα πρέπει πρώτα να διατυπωθούν κάποιες ερευνητικές υποθέσεις οι οποίες καταρτίζονται σύμφωνα και με το υπάρχον θεωρητικό πλαίσιο, καθώς και τα συμπεράσματα και αποτελέσματα παλαιότερων ερευνών. Εν συνεχεία, από την ανάλυση των απαντήσεων και των εξαγόμενων από αυτές συμπερασμάτων, συνάγεται αν επαληθεύονται ή όχι οι υποθέσεις αυτές, καθώς επίσης και αν «συμβαδίζουν» με προγενέστερα ερευνητικά πορίσματα. Κατόπιν, και ανάλογα με την τελική έκβαση, ακολουθεί ανάλυση επεξηγηματικού χαρακτήρα που αναζητά τα ενδεχόμενα αίτια για τις συγκεκριμένες απαντήσεις.

Στο παρόν πόνημα έχουν δημιουργηθεί ερευνητικές υποθέσεις οι οποίες «σταδιακά» οδηγούν στην κύρια υπόθεση/ερώτημα που διαπερνά το σύνολό του. Αρχικά, θα διερευνηθεί εάν επαληθεύονται οι στάσεις των φορέων για τη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας, σύμφωνα με τις καταγεγραμμένες κοινωνικές αναπαραστάσεις για το εν λόγω φαινόμενο ή παρουσιάζουν μια διαφορετική οπτική. Επιπλέον, θα εξετασθεί εάν η σχηματισθείσα εικόνα των φορέων για τη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας είναι πράγματι απόρροια της άμεσης επαφής τους με το συγκεκριμένο φαινόμενο ή οφείλεται σε εξωτερικούς παράγοντες όπως, για παράδειγμα, η πληροφόρηση ή ο φόβος του εγκλήματος.

4.2. Μεθοδολογία

Κάθε έρευνα θα πρέπει να διενεργείται βασισζόμενη σε μια μεθοδολογία που να διέπει το σύνολό της. Σαν μεθοδολογία ορίζεται «ένα σύστημα διαδικασιών, ενεργειών, μεθόδων, τεχνικών που υλοποιούνται/επαναλαμβάνονται με λογική σειρά από τους ερευνητές και στοχεύουν στην διερεύνηση του προβλήματος». Έτσι, η έρευνα αποτελεί το «εργαλείο» για την προσέγγιση, διερεύνηση και ανάλυση διαφόρων θεμάτων που αφορούν είτε συγκεκριμένες ομάδες ή κοινωνίες, είτε ευρύτερης κλίμακας προβλήματα όπως για παράδειγμα η φτώχεια, η κλιματική αλλαγή κ.α., που αφορούν άμεσα ή έμμεσα μεγάλα σύνολα πληθυσμών ανά τον κόσμο (Μαργάρα & Γουσέτη, 2009: 7).

Η συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιεί ποιοτικές μεθόδους, όπου η μορφή που λαμβάνει η σχέση ανάμεσα στη θεωρία και τα εμπειρικά δεδομένα είναι, σε γενικές γραμμές, η ακόλουθη: τα εμπειρικά δεδομένα λειτουργούν ως βάση για τη διαμόρφωση ή συγκεκριμενοποίηση της θεωρίας (Κυριαζή, 2002). Αυτό λοιπόν σημαίνει ότι σε αυτή την περίπτωση δεν προϋφίσταται ένα σαφές θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο καθορίζει απόλυτα την εξέλιξη της ερευνητικής διαδικασίας. Για το λόγο αυτό η εν λόγω μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί κυρίως σε περιπτώσεις διερεύνησης κοινωνικών φαινομένων ή/και κοινωνικών ομάδων σχετικά ανεξερευνητών, για τις οποίες δηλαδή δεν έχουν διατυπωθεί ούτε στέρεες θεωρητικές προσεγγίσεις ούτε επαρκείς εμπειρικές προσεγγίσεις (Ζαραφωνίτου, 2004).

Απώτερος στόχος των ερευνών, στις οποίες εφαρμόζονται ποιοτικές μέθοδοι, είναι η σε βάθος διερεύνηση των υπό μελέτη φαινομένων. Εδώ, δεν αποτελεί στόχο η «εκ των έξω» παρατήρηση και ποσοτική μέτρηση και καταγραφή του υπό μελέτη φαινομένου, αλλά η «εκ των έσω» κατανόηση και ερμηνεία του (Λαμπίρη-Δημάκη, 1990). Στην παρούσα έρευνα δηλαδή γίνεται η προσπάθεια κατανόησης ενός φαινομένου ιδωμένου μέσα από μια συγκεκριμένη σκοπιά εστιάζοντας σε μικρό αριθμό περιπτώσεων σε σχέση με την ποσοτική μέθοδο (στην εν λόγω έρευνα υπάρχουν δέκα συνεντεύξεις). Πιο συγκεκριμένα, αναζητείται η τυχόν σχέση-σύνδεση μεταξύ της χρήσης ουσιών και της εγκληματικότητας, μέσα από τη θέαση συγκεκριμένων ομάδων, όπως αυτή έχει σχηματισθεί από τις εμπειρίες και τις εικόνες που έχουν αποκομίσει μέσω της εργασίας τους.

Για τους σκοπούς της συγγραφής της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων τα οποία έχουν εξαχθεί με τη διεξαγωγή

δέκα συνολικά συνεντεύξεων. Η μέθοδος αυτή, αποτελεί την πλέον διαδεδομένη στη μελέτη θεμάτων που σχετίζονται με την ποιότητα παροχής υπηρεσιών υγείας, τον εθισμό και την αποκατάσταση, αλλά και την περίθαλψη. Έτσι, η ποιοτική ανάλυση, γενικότερα, επιλέχθηκε με στόχο να γίνει συλλογή δεδομένων τα οποία δεν θα περιορίζονται από ένα αυστηρώς δομημένο ερωτηματολόγιο (Englander, 2012).

Εκτός όμως από τα πλεονεκτήματα των ποιοτικών ερευνών, που τις διαχωρίζουν από τις ποσοτικές προσφέροντας άλλου είδους αποτελέσματα (διαφορετική θεματολογία, μεγαλύτερη εμβάθυνση κλπ), ελλοχεύουν και διάφοροι κίνδυνοι, και, κατά συνέπεια, θα πρέπει ο ερευνητής να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός. Ο σημαντικότερος, ίσως, κίνδυνος σχετίζεται με το ζήτημα του υποκειμενισμού, όπου τα ερευνητικά πορίσματα αποτελούν αποτέλεσμα της ερμηνείας των δεδομένων, εξαρτώμενης κάθε φορά από τον εκάστοτε ερευνητή και, συνεπώς, θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για αντικειμενική αντιμετώπιση και ερμηνεία τους.

Αναφορικά με τον πληθυσμό της έρευνας, στην περίπτωση αυτή θα αποτελείται από εκπροσώπους δυο διαφορετικών κλάδων, οι οποίοι επελέγησαν δεδομένης της σχετικότητάς τους με το υπό έρευνα ζήτημα και της άμεσης σύνδεσης με τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών, τόσο ως προς το αντικείμενο της εργασίας τους, όσο και χωροταξικά.

Πιο συγκεκριμένα, οι αστυνομικοί που εργάζονται στο κέντρο της Αθήνας (Αστυνομικό Τμήμα Ομόνοιας και Τμήμα Ασφάλειας Ομόνοιας, εφεξής Α.Τ. Ομόνοιας και Γ.Α. Ομόνοιας, αντίστοιχα) έρχονται σε επαφή με χρήστες και αντιμετωπίζουν πάσης φύσεως περιστατικά με αυτή την ομάδα ατόμων. Αυτό συμβαίνει είτε λόγω της γεωγραφικής θέσης του χώρου εργασίας τους, είτε λόγω διαφόρων περιστατικών στα οποία εμπλέκονται τοξικοεξαρτημένοι ή απλώς περιστασιακοί χρήστες. Δημιουργείται λοιπόν το ενδιαφέρον για την εικόνα και την αντίληψη που σχηματίζουν στην καθημερινότητά τους στο πλαίσιο της εν γένει δράσης τους ως ένας από τους φορείς κοινωνικού ελέγχου. Η επιλογή μάλιστα αστυνομικών διαφορετικών βαθμών και με διαφορετικές αρμοδιότητες, συμβάλλει στην εξασφάλιση μιας γενικής, σφαιρικής εικόνας από ανθρώπους του ίδιου επαγγέλματος που εργάζονται στην ίδια περιοχή αλλά σε διαφορετικές θέσεις και με διαφορετικά καθήκοντα, γεγονός που ενδεχομένως να επηρεάζει την οπτική γωνία από την οποία αντιμετωπίζουν το υπό έρευνα φαινόμενο.

Όσον αφορά στους κοινωνικούς φορείς αντιμετώπισης των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ), η συμβολή τους στην έρευνα κρίνεται εξίσου σημαντική. Ο ΟΚΑΝΑ έχει

αναπτύξει ένα δίκτυο πολλών δράσεων και υπηρεσιών με κύριους άξονες την πρόληψη, τη θεραπεία, την κοινωνική επανένταξη και τις υπηρεσίες μείωσης της βλάβης. Παρατηρείται, επομένως, πως η έρευνα αυτή, έχοντας ως πληθυσμό τους συγκεκριμένους φορείς, θα καταφέρει να αναδείξει τις στάσεις ομάδων που συνδέονται άμεσα, μέσω του επαγγέλματός τους, με τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα από διαφορετικές πτυχές της ζωής των χρηστών όπως, για παράδειγμα, εγκληματική συμπεριφορά, εμπλοκή στο Σύστημα Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης, κοινωνική επανένταξη, στάδιο θεραπείας κλπ.

Επόμενο στάδιο κάθε έρευνας και δεδομένου ότι έχει αρχικά επιλεγεί η ομάδα (κλάδος) με τα χαρακτηριστικά που επιθυμεί κανείς να μελετήσει, είναι η δειγματοληψία, με την οποία επιλέγεται ένα τμήμα από το σύνολο της ερευνώμενης ομάδας (πληθυσμός), το οποίο όμως αντανακλά την ετερογένεια που παρατηρείται στον πληθυσμό αυτό. Στην εν λόγω έρευνα η μέθοδος δειγματοληψίας που εφαρμόστηκε είναι αυτή της «Χιονοστιβάδας». Αρχικά επελέγησαν ορισμένα άτομα τα οποία δέχτηκαν να λάβουν μέρος στην έρευνα και εν συνεχεία τα άτομα αυτά προσέγγισαν άλλα άτομα και τα έφεραν σε επαφή με τον ίδιο τον ερευνητή. Με τη σειρά τους και αυτοί «στρατολόγησαν» κι άλλους μέχρι να συμπληρωθεί ο αριθμός που επιθυμεί και έχει ορίσει ο ερευνητής (Ιωαννίδη-Καπόλου, 2006).

Προκειμένου να τηρηθούν όλες οι νόμιμες διαδικασίες και να τηρηθεί η ερευνητική δεοντολογία, έγινε αίτημα προς τους δύο φορείς για τη χορήγηση της άδειας για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Κατόπιν τούτου, και αφού πρώτα υπεβλήθησαν τα απαραίτητα δικαιολογητικά, ο ΟΚΑΝΑ ενέκρινε το εν λόγω αίτημα με την υπ' αριθ. 8362 από 23/06/2017 Απόφαση, ενώ ο φορέας της Ελληνικής Αστυνομίας με την υπ' αριθ. 1821/17/1419257 από 12/07/2017 Απόφαση, η οποία κοινοποιήθηκε μέσω της Διεύθυνσης Επικοινωνίας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας.

Στη συνέχεια ακολούθησε η διενέργεια των συνεντεύξεων, οι οποίες διεξήχθησαν στο χώρο εργασίας των ερωτώμενων, αφού πρώτα διαμοιράστηκε στον καθένα ξεχωριστά μια «Επιστολή προς τον συμμετέχοντα στην έρευνα», καθώς επίσης και ένα «Έντυπο συγκατάθεσης». Στο εν λόγω έντυπο διευκρινιζόταν ότι οι συνεντεύξεις θα πραγματοποιηθούν υπό τον όρο της πλήρους ανωνυμίας και πάντοτε με σεβασμό προς το απόρρητο των προσωπικών δεδομένων, ενώ επίσης ζητήθηκε από τους συνεντευξιζόμενους η άδεια για τη δημοσίευση της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας και, κατόπιν, υπεγράφη από αυτούς.

Ως καταλληλότερο είδος συνεντεύξεως επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη. Η περίπτωση αυτή πρόκειται περισσότερο για μορφή ανοικτής συζήτησης, η οποία καθοδηγείται εν μέρει από τον συνεντευκτή-ερευνητή (Selltiz, C., Wrightsman, L. S., & Cook, S. W., 1976). Για το λόγο αυτό, στο συγκεκριμένο στάδιο κύριο εργαλείο θεωρείται η δημιουργία ενός Οδηγού Συνέντευξης με ερωτήσεις, οι οποίες ομαδοποιήθηκαν με σκοπό, όπως ειπώθηκε, να μπορούν οι συμμετέχοντες να εμβαθύνουν σταδιακά στα επί μέρους ζητήματα και, άρα, παρατηρείται και η σχετική κλιμάκωση. Ωστόσο, τα ερωτήματα που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο Οδηγό δεν περιορίζουν τον ερευνητή, αλλά του επιτρέπουν ενδεχομένως να αναπτύξει κι άλλα ζητήματα έχοντας ως εφευρέσιο τα ήδη καταγεγραμμένα στον εν λόγω Οδηγό.

Στην παρούσα έρευνα λοιπόν χρησιμοποιήθηκε ένας Οδηγός Συνέντευξης (ο πλήρης Οδηγός Συνέντευξης παρατίθεται στο Παράρτημα Ι) με κοινές ερωτήσεις για όλους τους συμμετέχοντες, ώστε να είναι συγκρίσιμα τα αποτελέσματα, επιτρέποντας σε μεγάλο βαθμό στους επαγγελματίες που έλαβαν μέρος να εκφράσουν προσωπικά πιστεύω και απόψεις, την κριτική τους, καθώς και να «κατευθύνουν» κατά κάποιον τρόπο την έρευνα σε κομμάτια που πιθανόν να μην είχαν θιχθεί διαφορετικά, μέσω συμπερίληψης αυτών στην απάντησή τους (Gill, P., Stewart, K., Treasure, E. & Chadwick, B., 2008). Στόχος ήταν να γίνει συλλογή πληροφοριών και να ληφθούν ποιοτικά δεδομένα αναφορικά με τις «Στάσεις των επισήμων φορέων κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία) και των κοινωνικών φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ) απέναντι στη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας», ειδικά για το κέντρο της Αθήνας, ως μελέτη περίπτωσης.

Αρχικά, έπρεπε αν εξασφαλισθεί πως ο ερωτηθέν θα αισθανθεί ασφαλής, καθώς επίσης και να είναι βέβαιος πως οι απαντήσεις του δεν αφήνουν περιθώρια παραποίησης των δεδομένων. Με στόχο να επιτευχθεί αυτό, το ερωτηματολόγιο ξεκινά με κάποιες γενικές πληροφορίες όπως επάγγελμα, φύλο κ.λπ. (τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων παρατίθενται υπό μορφή γραφημάτων στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ) και συνεχίζει με προοδευτικά πιο σύνθετες ερωτήσεις. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται να είναι και ο ίδιος πιο ουδέτερος, αντικειμενικός, ακριβής και εντός του θέματος (Pope, 1999).

Μετά το πέρας του σταδίου των συνεντεύξεων ακολούθησε η συνολική συγκέντρωση των δεδομένων και η ανάλυσή τους στο πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας. Η ανάλυση περιεχομένου αποτελεί μάλιστα μέθοδο με την οποία

δύναται να μετατραπεί το δευτερογενές υλικό ποιοτικής φύσης σε μορφή ποσοτικών δεδομένων, μέσα από τη συστηματική διερεύνηση του υπό εξέταση κειμένου (Κυριαζή, 2002). Ο Δαουτόπουλος μάλιστα αναφέρει ότι «είναι μια συστηματική και με δυνατότητα επαλήθευσης και επανάληψης τεχνική, η οποία επιτρέπει τη συμπύκνωση του πλήθους των λέξεων των κειμένων σε μικρότερες κατηγορίες που στηρίζονται σε καθαρούς και προφανείς κανόνες κωδικοποίησης. Η επαλήθευση και η επανάληψη σημαίνει ότι αντικείμενο της μεθόδου μπορεί να είναι μόνον δεδομένα τα οποία μπορούν να διατηρηθούν ώστε μεταγενέστεροι ερευνητές να έχουν τη δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσουν επαναλαμβάνοντας την ίδια έρευνα» (Δαουτόπουλος, 2005).

Κατόπιν τούτων, και αφού τα δεδομένα έχουν αναλυθεί πλήρως, ακολουθεί ο σχολιασμός τους και η εξαγωγή συμπερασμάτων. Από τα συμπεράσματα αυτά γίνεται και η επαλήθευση ή όχι των υποθέσεων εργασίας, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί, ενώ επίσης διατυπώνονται προτάσεις είτε επί των ζητημάτων της έρευνας καθ'αυτών, είτε επί ζητημάτων που χρήζουν περαιτέρω ερευνητικής δραστηριότητας, ώστε να αναλυθούν περαιτέρω μελλοντικά και να απαντηθούν τυχόν ερωτήματα επιστημονικού περιεχομένου.

Έχοντας όλα αυτά υπόψιν και, ακολουθώντας τις πλέον σύγχρονες και καινοτόμες μεθόδους έρευνας ποιοτικού χαρακτήρα, στη συνέχεια της μελέτης θα γίνει μια συγκριτική, κριτική και εμπειριστατωμένη ανάλυση των δεδομένων, η δομή της οποίας, συνοπτικά έχει ως εξής:

- Σύντομη περίληψη κάθε συνέντευξης μεμονωμένα με τα πιο καίρια σημεία που εκφράζονται. Όπου κρίνεται αναγκαίο, και με κύριο στόχο να μην υπάρξει αλλοίωση και παράφραση του περιεχομένου και της «ουσίας» της απάντησης, θα παρατίθεται σε εισαγωγικά η απάντηση του συνεντευξιαζόμενου, με κατάλληλα σχόλια, όπως αυτή σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της έρευνας (Di Cicco-Bloom & Crabtree, 2006). Διευκρινίζεται, μάλιστα, πως χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία της φαινομενολογικής έρευνας, διότι ζητούμενο είναι η ανίχνευση του τρόπου που τα υποκείμενα βιώνουν ένα συγκεκριμένο φαινόμενο. Έτσι, παρότι δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην εξασφάλιση της αντικειμενικότητας και ουδετερότητας τόσο του ερευνητή, όσο και του ερωτηματολογίου και στη μη άσκηση επιρροής στο υποκείμενο της έρευνας, στην πραγματικότητα, μιας και αποτελεί σημαντικό σημείο της ανάλυσης το πως εκδηλώνεται το φαινόμενο – εδώ η στάση των επαγγελματιών των φορέων – σε μια ομάδα και για μία ομάδα, η υποκειμενικότητα αποτελεί δεδομένο. Εξηγώντας εκτενέστερα το παραπάνω επιχείρημα, το υποκείμενο της

έρευνας θα πρέπει να μην επηρεάζεται από την ίδια τη διαδικασία και να νιώθει πως μπορεί να είναι ουδέτερος/η, αλλά μέσα από τις προσωπικές αντιλήψεις και βιώματα να προβάλλει την προσωπική του οπτική και υποκειμενική άποψη για το υπό μελέτη φαινόμενο (Giorgi, 2006), δηλαδή τη σύνδεση της χρήσης ναρκωτικών με την εγκληματικότητα στο κέντρο της Αθήνας.

- Ανάλυση των απαντήσεων ανά ερώτηση με αυτολεξεί απόδοση, όπου κρίθηκε αναγκαίο, ορισμένων φράσεων. Όταν κρίνεται πως μια απάντηση μπορεί ή έχει νόημα να παρουσιαστεί με δεδομένα και ανάλυση ποσοτικού χαρακτήρα, αυτό γίνεται με την ανάλογη χρήση γραφημάτων. Κατά την ανάλυση των δεδομένων, θα δοθεί ιδιαίτερη βάση στο να εντοπισθούν κοινές τάσεις, αλλά και διαφορές μεταξύ των απαντήσεων. Θα παρουσιαστούν χωριστά τα δεδομένα για υπαλλήλους ΟΚΑΝΑ και αστυνομικούς, εκτός από τις περιπτώσεις απόλυτης συμφωνίας, ωστόσο, η έρευνα δε θα εστιάσει στο να γίνει μια σύγκριση μεταξύ αυτών.

Επιπλέον, περιγράφεται το πως βιώνουν το συγκεκριμένο φαινόμενο τα άτομα που συμμετέχουν στις συνεντεύξεις, πράγμα το οποίο καταδεικνύεται κυρίως από ερωτήσεις, η διατύπωση των οποίων περιλαμβάνει τη φράση «κατά τη γνώμη σας». Αυτά τα δεδομένα δεν μπορούν να αναλυθούν, μεν, όπως τα ποσοτικά δεδομένα, αλλά αυτό δεν μειώνει την αξία τους. Αντίθετα, αυξάνει την αξία της μελέτης και προσθέτει στα συμπεράσματα (Englander, 2012).

- Εξαγωγή συμπερασμάτων που προέκυψαν από την παραπάνω ανάλυση του συνόλου των συνεντεύξεων. Ουσιαστικά, λοιπόν, γίνεται μια επαλήθευση ή απόρριψη των υποθέσεων εργασίας.
- Προτάσεις βελτίωσης και επίλυσης ζητημάτων που αφορούν στο υπό εξέταση φαινόμενο.

4.3. Ανάλυση του πληθυσμού της έρευνας

Προτού γίνει μια ανάλυση περιεχομένου, θα ήταν καλό να γίνει επεξήγηση της μεθόδου αξιολόγησης και ανάλυσης των κυρίων σημείων και συμπερασμάτων που απορρέουν από την πρακτική παρουσίαση των βασικών στοιχείων και δεδομένων της έρευνας. Συγκεκριμένα, λόγω της ευαίσθητης φύσης των δεδομένων και προκειμένου να καταδειχθούν τα σημεία εκείνα, αρχικά θα γίνει μια περίληψη της κάθε συνέντευξης, με έμφαση στο προφίλ του κάθε ατόμου. Λαμβάνοντας υπόψη, ειδικά, τα στοιχεία και δεδομένα τα οποία καθένας από τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις ήθελαν να υπογραμμίσουν, αλλά και να τονιστούν τα σημεία εκείνα τα οποία διαφοροποιούν κάθε συνέντευξη ή που αξίζουν να αναφερθούν πιο αναλυτικά

λόγω του ότι δεν είναι δυνατή μια γενικευμένη ποσοτική αξιολόγηση, ορισμένα «κομμάτια» των συνεντεύξεων παρατίθενται χωρίς να έχουν υποστεί αλλοίωση ή τροποποίηση (Corbin, 2014).

Με αυτόν τον τρόπο, κάθε αναγνώστης ή ερευνητής μπορεί να ανατρέξει ο ίδιος στο τμήμα αυτό και να ερμηνεύσει τα δεδομένα με χρήση εναλλακτικών εργαλείων ή/και να επαληθεύσει τα συμπεράσματα που θα ακολουθήσουν στο κυρίως κείμενο, όπως ακολουθεί. Επιπλέον, αυτό διευκολύνει και την επίτευξη μιας αντικειμενικής και αξιόπιστης ανάλυσης, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος παρερμηνείας ή επηρεασμού του υλικού. Ακόμη, εξασφαλίζεται η αντικειμενικότητα και αποφεύγεται ο κίνδυνος να αγνοηθούν ή να χαθούν σημαντικά δεδομένα. Χρησιμοποιώντας τα πλέον «σύγχρονα» και καινοτόμα μοντέλα ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων, θα γίνονται και σχόλια σχετικά με όσα παρατηρήθηκαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και αφορούν προσωπικές εκτιμήσεις και εκδηλώσεις συμπεριφορών κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της συνέντευξης (Brinkmann, 2010).

Για του λόγου του αληθές, η ενότητα που ακολουθεί θα αφορά ακριβώς τα όσα προαναφέρθηκαν. Σημειώνεται πως το υλικό συγκεντρώθηκε και καταγράφηκε με τη μέγιστη δυνατή ακρίβεια με τη χρήση «ημι-δομημένων συνεντεύξεων» όπως αναλύεται παραπάνω στην ενότητα της μεθοδολογίας, καταγραφή σε «μέμο» (σημειώσεις) και με την όσο δυνατόν μικρότερη παρέμβαση κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

4.3.1. Μελέτη αναπαραστάσεων των αστυνομικών

Το υλικό που συλλέχθηκε μέσω διεξαγωγής συνεντεύξεων με αστυνομικούς προήλθε μέσω συζητήσεων και κατόπιν σχετικής συνεννόησης με τους αρμόδιους υπεύθυνους του Α.Τ. και Τ.Α. της Ομόνοιας, τα οποία αποτελούν τα πλέον κεντρικά τμήματα στην Αθήνα. Έγινε λήψη υλικού μέσω συνεντεύξεων με πέντε (5) συνολικά άτομα τα οποία ανταποκρίθηκαν με θέρμη στο να δώσουν απαντήσεις σχετικά με τα ζητήματα που πραγματεύεται η έρευνα. Οποιοδήποτε σχόλιο αφορά το προφίλ του καθενός από τα υποκείμενα της έρευνας και δεν σχετίζεται με αμιγώς αντικειμενικά δεδομένα (ηλικία, ρόλος κ.ά.), βασίζεται σε προσωπικές εκτιμήσεις και δεν πρέπει να επηρεάσει αρνητικά ή θετικά τον αναγνώστη (Anderson, 2010: 141) παρά μόνο να εξυπηρετήσει μια πιο σαφή και συνεπή αξιολόγηση του υλικού (Brinkmann, 2014). Για λόγους προστασίας της ανωνυμίας τους, θα αναγράφονται ως "ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

A1", "ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ A2" κλπ. Όπου χρησιμοποιούνται «εισαγωγικά», αυτό αφορά κατά λέξη παράθεση, όπως σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Υποκείμενο A1

Ο A1, 24 ετών είναι αστυνομικός με το βαθμό του Υπαστυνόμου Β', έχει εμπειρία δύο (2) ετών στο Γ.Α. Ομονοίας και είναι απόφοιτος της Σχολής Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης προσπαθούσε να παρουσιάσει αναλυτικά τις απόψεις του, δίνοντας σαφείς απαντήσεις και αιτιολογώντας καθεμία εξ' αυτών. Γενικότερα, δεν χρησιμοποιούσε ιδιαίτερα «εξεζητημένο» λεξιλόγιο, χωρίς αυτό να σημαίνει πως η αξία της μαρτυρίας και των απόψεών του είναι μειωμένη - αντίθετα, σε ερωτήσεις που αφορούσαν στην αποτελεσματικότητα λ.χ. των προγραμμάτων και των δράσεων που υπάρχουν, τόνισε τη μεγάλη σύνδεση κοινωνικής υποβάθμισης με την περαιτέρω θυματοποίηση και εξάρτηση από ουσίες για τους χρήστες, το στίγμα που υπάρχει απέναντί τους, αλλά και τη σημασία της προσωπικής προσπάθειας του χρήστη. Όσον αφορά στην βελτίωση των υπηρεσιών της ΕΛ.ΑΣ., επεσήμανε την ανάγκη για «περισσότερη αστυνόμευση, εμφανή αστυνόμευση, επάνδρωση υπηρεσιών, [...] συνεργασία με άλλους φορείς, καλύτερη ενημέρωση αστυνομικού προσωπικού σε θέματα χειρισμού χρηστών όταν αυτοί συλλαμβάνονται», θεωρώντας πως αν δεν πληρούνται τα παραπάνω, ο χρήστης μπαίνει σε ένα «φαύλο κύκλο» από τον οποίο δεν μπορεί να ξεφύγει. Ως «ρίζα του προβλήματος», ο A1 ανέφερε τα κενά στην νομοθεσία ως προς τους εμπόρους/διακινητές.

Υποκείμενο A2

Αντίστοιχα, ο A2 είναι Υπαστυνόμος Β', 23 ετών, έχει εμπειρία δύο (2) ετών στο Α.Τ. Ομονοίας και είναι απόφοιτος της Σχολής Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας. Τα κύρια καθήκοντά του αφορούν στις αρμοδιότητές του ως Αξιωματικού Υπηρεσίας. Όπως και οι συνάδελφοί του, έρχεται σε συχνή επαφή με χρήστες και παρουσίασε την εμπειρία του όσο το δυνατόν πιο απλά και περιεκτικά. Ο Υπαστυνόμος στη συνέντευξή του φάνηκε ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος ως προς τη θυματοποίηση και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι χρήστες, αλλά έδωσε και ιδιαίτερη βαρύτητα στους λόγους και τα αίτια (κοινωνικά, οικονομικά κ.ά.) που προκαλούν το πρόβλημα. Τόνισε την ανάγκη συνεργασίας με φορείς, και ειδικά τον

ΟΚΑΝΑ, καθώς και την ανάγκη ενημέρωσης των πολιτών για το επιτυχές έργο της αστυνομίας στον τομέα της αντιμετώπισης των προβλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών και την παραβατικότητα των χρηστών. Τέλος, χαρακτηριστική ήταν η έμφαση που έδωσε στην αναγκαιότητα αντιμετώπισης του στίγματος και της ενημέρωσης του κοινού.

Υποκείμενο Α3

Ο Α3, 25 ετών, έχει εμπειρία τριών (3) ετών στο Τ.Α. Ομονοίας, και είναι απόφοιτος της Σχολής Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας. Ο Α3 εκτελεί χρέη Αξιωματικού Υπηρεσίας, καθώς επίσης και προϊσταμένου του Γραφείου Αστυνόμευσης. Η στάση του ήταν πιο «αυστηρή» ως προς τους χρήστες, προβάλλοντας έντονα τα προβλήματα που δημιουργούνται από την παραβατική τους συμπεριφορά, ενώ μίλησε και για την επίδραση των ουσιών στη συμπεριφορά τους. Τόνισε τη μεγάλη σχέση εγκληματικότητας και χρήσης ψυχοτρόπων ουσιών και την ανάγκη πάταξης της ανοχής που υπάρχει, αλλά και της αυξημένης εγκληματικότητας στο Κέντρο της Αθήνας. Όσον αφορά στην κοινωνική (επαν)ένταξη των χρηστών, επεσήμανε την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας και των φορέων παρά τα προβλήματά τους, ενώ υπογράμμισε τις δυσκολίες στη διαδικασία που απαιτεί η ταυτόχρονη προσπάθεια από την πολιτεία και το κάθε άτομο ξεχωριστά.

Υποκείμενο Α4

Σε αντίστοιχο πλαίσιο κινήθηκε και η συνέντευξη με τον Α4, Υπαστυνόμο Β' που υπηρετεί στο Α.Τ. Ομονοίας, απόφοιτο της Σχολής Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας, 23 ετών, με κύρια καθήκοντα στο Γραφείο Αστυνόμευσης και στη θέση του Αξιωματικού Υπηρεσίας. Έδειξε ιδιαίτερη ευαισθησία όσον αφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σε όλα τα επίπεδα οι χρήστες και την επιρροή που έχουν οι ουσίες στην ψυχολογία, την υγεία γενικότερα, την κοινωνική κατάσταση και τη συμπεριφορά τους. Χαρακτηριστικό είναι πως θεωρεί πως στα ΜΜΕ «δεν προβάλλεται το στερεότυπο χρήστη-εγκληματία παρά μόνο η κακή εικόνα του κέντρου της Αθήνας και της ύπαρξης των χρηστών σε αυτό», ενώ έκρινε πως υπάρχουν σαφή περιθώρια βελτίωσης στους φορείς που ασχολούνται με την αποκατάσταση των χρηστών και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας που οφείλεται στην εξάρτηση. Εξίσου μεγάλη βαρύτητα έδωσε στα προβλήματα

επανένταξης λόγω της δυσκολίας εύρεσης εργασιακής απασχόλησης, καθώς και στην ανάγκη εύρεσης ουσιαστικών λύσεων με «χτύπημα» στην ουσία του προβλήματος.

Υποκείμενο A5

Διαφέροντας από τους υπόλοιπους τέσσερις συμμετέχοντες στην έρευνα από την πλευρά της Αστυνομίας, ο A5 είναι Αστυφύλακας, 25 ετών, είναι απόφοιτος της Σχολής Αστυφυλάκων και απασχολείται κατά κύριο λόγο στις πεζές περιπολίες, ενώ παράλληλα εκτελεί και χρέη Αξιωματικού Υπηρεσίας. Ο εν θέματι συνεντευξιαζόμενος, αρχικά ήταν ιδιαίτερα απόλυτος στις απαντήσεις του μιλώντας για το αναπόφευκτο του να οδηγήσει η εξάρτηση από ψυχοτρόπες ουσίες σε εμπλοκή σε παραβατικές πράξεις. Εν συνεχεία επεσήμανε ότι οι χρήστες μπαίνουν σε ένα φαύλο κύκλο στον οποίο διαρκώς επαναλαμβάνεται η διαδικασία «σύλληψη-τιμωρία-απελευθέρωση-σύλληψη», κάτι που γίνεται ρουτίνα για τα άτομα αυτά (χρησιμοποίησε τον όρο «συνήθης διαδικασία»). Ειδικά, όσον αφορά στην κοινωνία και τη μη ένταξη αυτών των ανθρώπων σε μια φυσιολογική καθημερινότητα, μίλησε για το πρόβλημα ανοχής, εγκατάλειψης και παραμέλησης σε συγκεκριμένα σημεία όπου το έγκλημα είναι συγκεκαλυμμένο, συχνά, αν και ιδιαίτερα σοβαρό. Εντύπωση προκαλεί η δήλωσή του ότι τα ΜΜΕ δεν προβάλλουν τους χρήστες ως εγκληματίες, αλλά πως το στερεότυπο υπάρχει περισσότερο σε κοινωνικό επίπεδο, όσο και το ότι καταδικάζει την ύπαρξη οποιουδήποτε στερεοτύπου. Χαρακτήρισε την αστυνομία ως «παρεξηγημένη» και θύμα προκατάληψης λόγω του ότι οι επιτυχίες της είναι άγνωστες στο ευρύ κοινό, ενώ, αντίθετα, εκτιμά πως το κοινό έχει μια καλή εικόνα για το έργο του ΟΚΑΝΑ αν και έχει περιθώρια βελτίωσης, άποψη που ασπάζεται και ο ίδιος. Και αυτός ο ερωτώμενος επεσήμανε την ευθύνη της πολιτείας και καθενός από τους πολίτες στο να συνδράμουν στην κοινωνική επανένταξη των ατόμων αυτών.

4.3.2. Μελέτη αναπαραστάσεων των εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ

Ο πληθυσμός από τον ΟΚΑΝΑ δεν ήταν τόσο ομοιόμορφος όσο αυτός της αστυνομίας, υπό την έννοια ότι οι ηλικιακές, μορφωτικές και άλλες αποκλίσεις μεταξύ των υποκειμένων της έρευνας ήταν κατά πολύ πιο εμφανείς. Αναλυτικά, και πάντα με σεβασμό στην ανωνυμία του καθενός από τους υπαλλήλους του ΟΚΑΝΑ που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, σε αυτήν την υποενότητα δίνεται μια περίληψη του προφίλ και των λεγομένων καθενός εξ' αυτών εστιάζοντας στα στοιχεία που διαφοροποιούν έκαστο/η από τους υπόλοιπους. Για λόγους προστασίας

της ανωνυμίας τους, θα αναγράφονται ως "ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ Ο1", "ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ Ο2" κλπ. Όπου χρησιμοποιούνται «εισαγωγικά», αυτό αφορά κατά λέξη παράθεση, όπως σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Υποκείμενο Ο1

Η πρώτη συνέντευξη από τον ΟΚΑΝΑ ήταν αυτή που ελήφθη από το νοσηλευτή Ο1, ηλικίας 39 ετών, με δεκαπενταετή (15) εμπειρία στο φορέα, κατόχου Μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών. Η επαφή του με τους χρήστες είναι καθημερινή αφού χορηγεί στους ασθενείς υποκατάστατα, προβαίνει σε νοσηλευτική εκτίμηση της κατάστασής τους και τους παραπέμπει σε γιατρούς αντίστοιχων ειδικοτήτων, ανάλογα με την περίπτωση. Όσον αφορά στις πρώτες πιο «τεχνικές» ερωτήσεις, εξέφρασε παρόμοιες απόψεις με τους ερωτηθέντες αστυνομικούς, αν και στην ερώτηση για τα ΜΜΕ απάντησε πως θεωρεί πως προωθείται το στερεότυπο χρήστη-εγκληματία «διότι πουλάει» και «χάριν εντυπωσιασμού», με το οποίο διαφωνεί, ενώ «πιο ανθρωπιστικές προσεγγίσεις υπάρχουν, αλλά είναι σπάνιες». Τόνισε τη βελτίωση που έχει παρατηρήσει στην αστυνομία, «κυρίως χάρη στους νέους αστυνομικούς, οι οποίοι είναι πιο μορφωμένοι και εκπαιδευμένοι» δηλώνοντας πως «εμείς σε γενικές γραμμές συνεργαζόμαστε καλά με τους αστυνομικούς». Αναφορικά με το φορέα του, μίλησε για το ρόλο του στη «μείωση της βλάβης» και την ύπαρξη περιθωρίων για σημαντική βελτίωση, αλλά και τη μη αναγνώριση του έργου του φορέα από το κοινωνικό σύνολο. Όντας έντονα επικριτικός ως προς τις υπάρχουσες δομές που βοηθούν στην επανένταξη των εξαρτημένων, μίλησε για την έλλειψη υποστηρικτικών προγραμμάτων, την ύπαρξη στίγματος, την πολυπλοκότητα της διαδικασίας της επανένταξης που «επηρεάζει κάθε τομέα της ζωής τους» αλλά και τη δυσκολία ανεξάρτησης. Παράλληλα, επεσήμανε την ανάγκη για αντιμετώπιση των δομικών προβλημάτων στην κοινωνία, καθώς επίσης και για καλύτερο έλεγχο και αστυνόμευση.

Υποκείμενο Ο2

Καθημερινή και η επαφή της Ο2, ψυχολόγου στον ΟΚΑΝΑ, πτυχιούχου ΑΕΙ με εμπειρία δέκα (10) ετών. Και αυτή η ερωτηθείσα συμφώνησε με την άποψη των προηγούμενων συνεντευξιζόμενων ως προς το γεγονός πως η χρήση είναι «πολυπαραγοντικό ζήτημα» ενώ τόνισε σε πολλά σημεία της συνέντευξής της την

αρνητική εικόνα της κοινωνίας για τους χρήστες. Επισημαίνοντας τα προβλήματα του αρνητικού στερεοτύπου που υπάρχει, μίλησε για απόρριψη, κοινωνικές και ψυχολογικές πιέσεις και την περιθωριοποίηση των χρηστών οι οποίοι βιώνουν μια «νοσηρή κατάσταση» και έρχονται συχνά αντιμέτωποι με το νόμο, αφού «παρεκτρέπονται εύκολα» και παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά, με αρκετούς να «έχουν καταδικαστικές αποφάσεις». Είναι σταθερά «μπλεγμένοι με το νόμο και δε συνετίζονται», συμπληρώνοντας πως «υπάρχουν και κάποιοι, βέβαια, που προσπαθούν να αποκοπούν αλλά τους επηρεάζει η κοινωνική υποβάθμιση». Η ίδια αντιδρά στην στερεοτυπική εικόνα χρήστη-εγκληματία που προβάλλεται και μιλά για τις δυνατότητες που δίνει στους συμμετέχοντες στα προγράμματα του OKANA η συνεργασία με το φορέα, αφού υπάρχει παρακολούθηση, συμβουλευτική υποστήριξη και έλεγχος, ενώ παράλληλα τους παρέχεται προστασία. Αναγνωρίζει την πρωτοβουλία κάποιων αστυνομικών, αλλά τονίζει και την ανάγκη για περαιτέρω εκπαίδευση πολλών εξ' αυτών, ώστε να υπάρχει καλύτερη εξοικείωση με το πρόβλημα των χρηστών και πιο άρτια αντιμετώπισή τους.

Υποκείμενο O3

Η τρίτη συμμετέχουσα είναι κοινωνική λειτουργός, ηλικίας 40 ετών, με δεκατέσσερα (14) έτη προϋπηρεσίας στον OKANA, απόφοιτος ΤΕΙ. Η επαφή της με τους χρήστες γίνεται μέσω της παροχής συμβουλευτικής υποστήριξης και χορήγησης υποκατάστατων ουσιών. Η O3 εστίασε στην οικογένεια, την υποαπασχόληση και γενικά την κακή οικονομική κατάσταση, ως σημαντικούς παράγοντες που οδηγούν στην επιδείνωση του προβλήματος, μιλώντας την ίδια στιγμή για το ότι οι χρήστες λόγω της επιρροής των ουσιών στον οργανισμό τους πολλές φορές δεν έχουν αντίληψη και επίγνωση της εγκληματικής τους συμπεριφοράς. Χαρακτηριστικά, η κοινωνική λειτουργός καταδίκασε τον κοινωνικό στιγματισμό, την έλλειψη υποστηρικτικών προγραμμάτων και την αδυναμία επανένταξης των χρηστών. Εστίασε, τέλος, στην αναγκαιότητα συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ φορέων.

Υποκείμενο O4

Η O4, νοσηλεύτρια, 43 ετών με τη μεγαλύτερη εμπειρία από όλους τους συμμετέχοντες – δεκαοκτώ (18) έτη στον OKANA – είναι απόφοιτος ΤΕΙ

Νοσηλευτικής και σε γενικές γραμμές συμφώνησε με τις προτεραιότητες που επισήμανε η Ο3, πως πρέπει δηλαδή να δράσει αποτελεσματικά η πολιτεία, η κοινωνία αλλά και οι φορείς, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σε καθημερινή βάση οι χρήστες, υπό απεξάρτηση και όχι μόνο. Η εν λόγω συνεντευξιαζόμενη ήταν χαρακτηριστικά σύντομη και περιεκτική και οι απαντήσεις της έμοιαζαν σε μεγάλο βαθμό με αυτές που έδωσαν οι αστυνομικοί στην πρώτη ομάδα.

Υποκείμενο Ο5

Ολοκληρώνοντας με την παρουσίαση των υποκειμένων της έρευνας, η πέμπτη συμμετέχουσα ήταν κι αυτή κοινωνική λειτουργός, εργαζόμενη επί σειρά δέκα (10) ετών στον ΟΚΑΝΑ και κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης. Όπως και ορισμένοι από τους προαναφερθέντες συναδέλφους της, ασχολείται με την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης στα άτομα που συμμετέχουν στα προγράμματα του ΟΚΑΝΑ. Με ιδιαίτερη ευαισθησία, μίλησε για την ευάλωτη κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα άτομα, τα οποία ωθούνται στη χρήση λόγω «στρεσογόνων καταστάσεων», οικογενειακών και άλλων πιέσεων και προβλημάτων, και της προσωπικότητάς τους. Θεωρεί πως ο στιγματισμός που βιώνουν διέπει κάθε πτυχή της ζωής τους και εντοπίζεται στην αντιμετώπιση από το κοινωνικό σύνολο ως εγκληματιών (στίγμα) σε συνεχή βάση, ενώ κρίνει πως όντως οι χρήστες παραβατούν συστηματικά λόγω οικονομικής ανέχειας, απότοκο της κατάστασής τους, αλλά και εξαιτίας της επιρροής των ουσιών. Και η συγκεκριμένη συνεντευξιαζόμενη τονίζει πως τα ΜΜΕ προβάλλουν μια αρνητική εικόνα του χρήστη ως εγκληματία, αφού αυτό «πουλάει», αν και η ίδια διαφωνεί έντονα. Παράλληλα υπογραμμίζει τη δυσπιστία της κοινωνίας απέναντι στην αστυνομία και τον ΟΚΑΝΑ, ενώ αναγνωρίζει, ωστόσο, και η ίδια ότι υπάρχουν πολλές δυνατότητες βελτίωσης και παροχής ουσιαστικότερου και ποιοτικότερου έργου. Πιο αισιόδοξη, ίσως, από τους υπολοίπους, τονίζει πως με τα σωστά κίνητρα και την επιθυμία για απεξάρτηση, το άτομο μπορεί και να αποφύγει παραβατικές και αποκλίνουσες συμπεριφορές, ώστε να επανενταχθεί αποτελεσματικά, αλλά δεν παύει να τονίζει πως για να γίνει αυτό πρέπει να υπάρχει ενημέρωση και ουσιαστική συνδρομή από το σύνολο της κοινωνίας με παράλληλη πολιτική βούληση και στήριξη.

4.4. Ποιοτική ανάλυση δεδομένων

Στην ενότητα αυτή ακολουθεί η ανάλυση των δεδομένων ανά ερώτηση. Σε αυτές τις ερωτήσεις έχει γίνει αξιολόγηση με ιδιαίτερη προσοχή χρησιμοποιώντας τα εργαλεία μιας έρευνας ποιοτικών δεδομένων. Μολατάυτα, και προκειμένου να απεικονίζονται καλύτερα τα δεδομένα, σε ορισμένες ερωτήσεις παρατίθενται γραφήματα με τα ποσοστά των απαντήσεων.

Ερώτηση 1

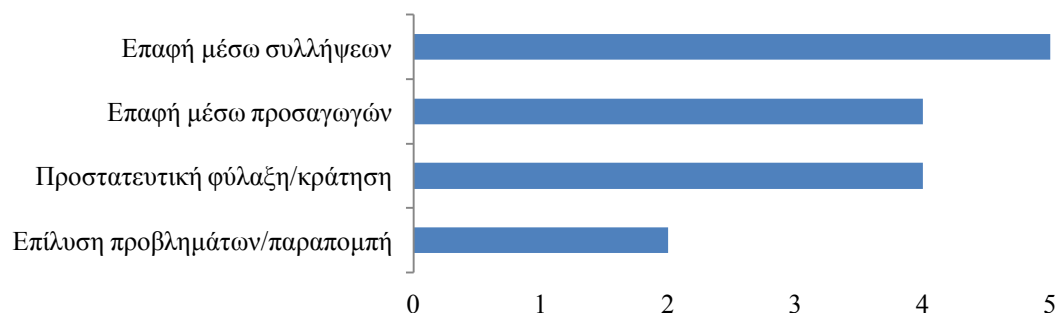
Σε αρχικό στάδιο, ερωτήθηκαν όλοι οι συμμετέχοντες σχετικά με την επαφή που έχουν με το φαινόμενο των ναρκωτικών μέσω του επαγγέλματός τους, δηλαδή μέσω της εργασιακής τους καθημερινότητας και των αρμοδιοτήτων με τις οποίες είναι επιφορτισμένοι.

Η συγκεκριμένη ερώτηση έχει κύριο σκοπό να αναδείξει αρχικά τους λόγους για τους οποίους οι συνεντευξιαζόμενοι έρχονται σε επαφή με τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών, καθώς επίσης και τις διαδικασίες που ακολουθούν. Από το σημείο αυτό αρχίζει κατά κύριο λόγο η άμεση και στενή επαφή τους με τους τοξικοεξαρτημένους και με το ζήτημα των ναρκωτικών εν γένει. Η δεδομένη στιγμή αποτελεί μάλιστα και την αφετηρία από την οποία ξεκινούν να δημιουργούν συγκεκριμένη – και όχι αφηρημένη – άποψη και εικόνα για τους χρήστες, ο καθένας ανάλογα με τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητές του. Οι αστυνομικοί, για παράδειγμα, έρχονται σε επαφή μαζί τους όχι εξαιτίας της χρήσης καθ αυτής, αλλά κυρίως λόγω των καταστάσεων και των συμπεριφορών που αυτή συνεπάγεται, ήτοι τις παραβατικές συμπεριφορές στις οποίες προβαίνουν. Από την άλλη πλευρά οι εργαζόμενοι στον OKANA αντιμετωπίζουν μια τελείως διαφορετική κατάσταση, δεδομένου ότι προσπαθούν να βοηθήσουν τους τοξικοεξαρτημένους και να τους στηρίξουν ψυχολογικά, να συνδράμουν στα διάφορα προβλήματα υγείας που τυχόν αντιμετωπίζουν και, γενικά, να «μειώσουν την υπάρχουσα βλάβη».

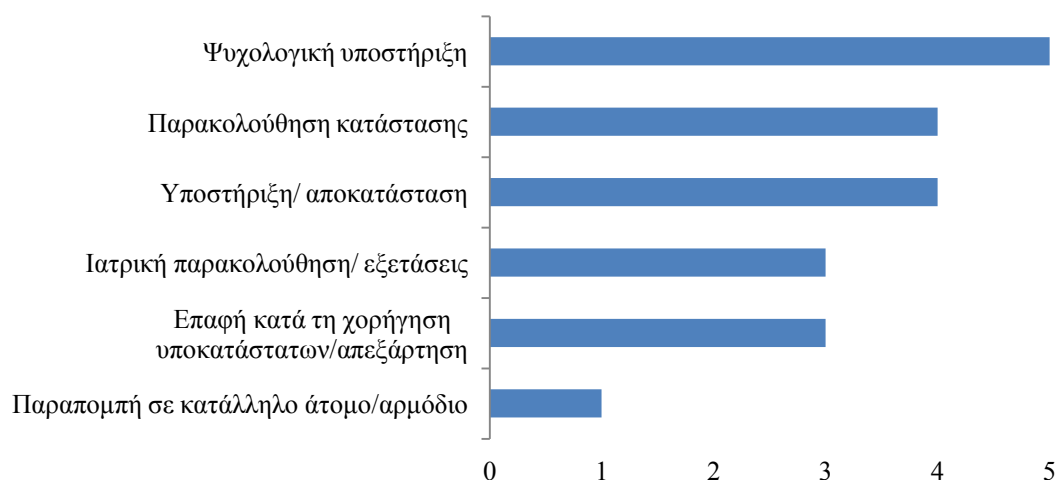
Στο παρακάτω γράφημα γίνεται εμφανές πως το μεγαλύτερο ποσοστό των αστυνομικών έρχεται σε επαφή με το χρήστη κατά τη σύλληψη και την προσαγωγή, ενώ για την περίπτωση του OKANA η επαφή με τους χρήστες αποτελεί μέρος των καθηκόντων τους για παρακολούθηση, περίθαλψη, υποστήριξη και αποκατάσταση των ατόμων. Ωστόσο, ως κοινό σημείο μεταξύ των δύο φορέων σημειώνεται η

«φιλοξενία» με σκοπό την προστασία, με διαφορετικές βέβαια διαδικασίες κάθε φορά.

Γράφημα 1. Απαντήσεις αστυνομικών σχετικά με την επαφή τους με το φαινόμενο των ναρκωτικών. (n=5)

Γράφημα 2. Απαντήσεις υπαλλήλων ΟΚΑΝΑ σχετικά με την επαφή τους με το φαινόμενο των ναρκωτικών. (n=5)

Συνοπτικά: Με τη συγκεκριμένη ερώτηση που αφορά στον τρόπο με τον οποίο έρχονται σε επαφή τα υποκείμενα της έρευνας με τους χρήστες, μπορεί να ερμηνευθεί σε μεγάλο βαθμό και η αντιμετώπιση αυτών. Όλοι οι αστυνομικοί ανέφεραν πως η επαφή γίνεται κατά τη διάρκεια της σύλληψης και περιορίζεται στην προσαγωγή και την κράτηση, άρα ο ρόλος τους είναι κυρίως κατασταλτικός και αφορά την αντιμετώπιση της εγκληματικής συμπεριφοράς τη στιγμή που εκδηλώνεται. Αντίθετα, οι υπάλληλοι του ΟΚΑΝΑ, οι οποίοι έχουν ως κύριο αντικείμενο την αντιμετώπιση των αιτίων που προκαλούν την εγκληματικότητα και την αποκατάσταση των χρηστών, παρέχοντας ψυχολογική και ιατρική βοήθεια,

εστιάζουν περισσότερο στην πρόληψη της εκδήλωσης μελλοντικών παρόμοιων συμπεριφορών.

Ερώτηση 2

Όσον αφορά στο «προφίλ» και τα συνήθη χαρακτηριστικά των χρηστών ναρκωτικών ουσιών, οι ερωτηθέντες συμφωνούν σε απόλυτο βαθμό πως είναι κυρίως άνδρες, στην πλειοψηφία τους κάτω των πενήντα ετών, ενώ η οικονομική τους κατάσταση επηρεάζεται κυρίως από το αν η χρήση είναι χρόνια (εξάρτηση) ή περιστασιακή. Έτσι, για τους εξαρτημένους, που αφορούν την μελέτη, εκτιμάται πως όλοι σχεδόν έχουν κακή οικονομική κατάσταση, γεγονός που οφείλεται στη σταδιακή ανικανότητα να εργαστούν λόγω της κατάστασής τους. Επιπλέον, η ολοένα και χειρότερη σχέση με τις οικογένειες και το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον τους οδηγεί στη σταδιακή απομάκρυνσή τους και, κατά συνέπεια, και στη διακοπή παροχής οποιασδήποτε οικονομικής ενίσχυσης.

Παράλληλα, σημειώνεται πως το σύνολο αυτών των ανθρώπων υφίσταται κοινωνική απομόνωση η οποία οφείλεται μεν κατά κύριο λόγο στο ρατσισμό της κοινωνίας, ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις και οι ίδιοι οι χρήστες νιώθουν την ανάγκη να αποκοπούν από το κοινωνικό σύνολο στο οποίο άλλοτε (προ εξάρτησης) ανήκαν, διότι όσο πιο βαθιά εισχωρούν στον κόσμο των ναρκωτικών τόσο περισσότερο συγχρωτίζονται με άτομα αυτού του χώρου, θεωρώντας ότι οι υπόλοιποι δε μπορούν να τους κατανοήσουν.

Από τις απαντήσεις των ερωτώμενων προκύπτει ακόμη ότι οι χρήστες στην πλειοψηφία τους έχουν χαμηλό μορφωτικό και κοινωνικό επίπεδο. Αυτό ισχύει περισσότερο στις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες τα άτομα αυτά ξεκίνησαν τη συστηματική χρήση ναρκωτικών ουσιών από πολύ μικρή ηλικία εγκαταλείποντας το σχολείο, με αποτέλεσμα την απόκτηση στοιχειώδους μόνο εκπαίδευσης. Αυτό δεν ισχύει, ωστόσο, για τους περιστασιακούς χρήστες, οι οποίοι δεν έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Άλλωστε, αυτό που τους διαχωρίζει από τους τοξικοεξαρτημένους είναι ότι η ζωή και η καθημερινότητά τους δεν επηρεάζεται ιδιαίτερω, ακριβώς λόγω της περιστασιακής – σπάνιας πολλές φορές – χρήσης. Τέλος, σημαντικό είναι να επισημανθεί και η πλήρης ταύτιση των απόψεων των εργαζομένων τόσο στον ΟΚΑΝΑ, όσο και στην Αστυνομία.

Συνοπτικά: Στην ερώτηση 2 υπήρξε μεγάλο ποσοστό ταύτισης των απαντήσεων και έγινε δυνατή η δημιουργία ενός «προφίλ» του χρήστη βάσει όσων ανέφεραν οι ερωτηθέντες αναφορικά με τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών. Γενικά, επισημάνθηκαν στοιχεία, τα οποία χαρακτηρίζουν σε γενικές γραμμές έναν τοξικοεξαρτημένο, ωστόσο, πάντα υπάρχουν και οι εξαιρέσεις.

Ερώτηση 3

Πολύ συγκεκριμένο ήταν και το περιεχόμενο της τρίτης ερώτησης που αφορούσε στο: «Πόσο διαδεδομένη είναι» κατά τη γνώμη των ερωτηθέντων «η χρήση ναρκωτικών και πόσο η εξάρτηση, και σε τί είδους ναρκωτικές ουσίες, αντίστοιχα».

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική έρευνα και τη μελέτη παλαιότερων ερευνών, εντοπίστηκε στο πρώτο μέρος του παρόντος πονήματος πως η χρήση ουσιών αποτελεί μια κοινωνική παθολογία, μπορεί να εντοπιστεί σε κάθε κοινωνία και ομάδα (Μάτσα, 2001) και είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Ευρώπη, εμφανίζοντας παράλληλα αυξημένα επίπεδα λόγω οικονομικής κρίσης. Η παρούσα έρευνα επιβεβαιώνει αυτές τις υποθέσεις, αφού προκύπτει πως η πλειοψηφία των ερωτώμενων μιλάει για πολύ συχνή χρήση σε περιπτώσεις εξαρτημένων και μη, με σχεδόν το σύνολο αυτών να παρατηρούν την πολύ συχνή χρήση σε περιπτώσεις χρόνιας εξάρτησης.

Για τα δεδομένα της Ελλάδας, και κυρίως λαμβάνοντας υπόψη τα σημερινά δεδομένα, είναι αρκετά υψηλός ο αριθμός των εξαρτημένων χρηστών. Οι παράγοντες που οδηγούν κάποιον στη χρήση και μπορούν κατά κάποιο τρόπο να εξηγήσουν την ύπαρξή της, ποικίλλουν και θα αναλυθούν εκτενέστερα παρακάτω.

Αναφορικά με το είδος της ναρκωτικής ουσίας, είναι ενδιαφέροντα τα αποτελέσματα που προκύπτουν. Κατά την εκτίμηση των υποκειμένων της έρευνας (με απόλυτη ομοφωνία) τόσο χρόνιοι όσο και περιστασιακοί χρήστες κάνουν χρήση κάνναβης, ενώ η ηρωίνη περιορίζεται στους εξαρτημένους χρήστες και δεν παρατηρείται χρήση της από τους περιστασιακούς (με την πλειοψηφία των συμμετεχόντων να εντοπίζουν το φαινόμενο). Αυτό, ενδεχομένως, οφείλεται στη βέβαιη εξάρτηση που προκαλεί η ουσία αυτή, κι έτσι όσοι απλώς επιθυμούν την περιστασιακή χρήση ουσιών την αποφεύγουν θεωρώντας δεδομένες τις συνέπειες που αυτή επιφέρει. Τα χάπια και, συγκεκριμένα, οι βενζοδιαζεπίνες, αναφέρονται από

9/10 συμμετέχοντες ως ουσία προτίμησης εξαρτημένων χρηστών, έναντι μόλις 1/10 για περιστασιακούς.

Η κοκαΐνη, αντίθετα, (60% έναντι 40%), είναι πιο διαδεδομένη στους περιστασιακούς παρά τους συστηματικούς χρήστες. Η αναλογία αυτή οφείλεται προφανώς στην υψηλή τιμή πώλησης της κοκαΐνης, γεγονός αποτρεπτικό για ένα μεγάλο ποσοστό των εξαρτημένων χρηστών, λόγω της κακής οικονομικής τους κατάστασης. Εντυπωσιακό, ωστόσο, είναι το γεγονός της εμφάνισης του συνθετικού ναρκωτικού «σίσα» τα τελευταία χρόνια. Πρόκειται για μια φθηνή επιλογή και για το λόγο αυτό την αποκαλούν και «κόκα των φτωχών», ενώ αποτελεί μία από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στους χρήστες ουσιών. Είναι άλλωστε γνωστό ότι «η κρίση υποβαθμίζει γενικά τις συνθήκες ζωής, επηρεάζει αρνητικά την ψυχική και σωματική υγεία, εντείνει την περιθωριοποίηση και την παραβατικότητα, υποθάλπει φαινόμενα κοινωνικής έντασης και βίας και αυξάνει τις ανισότητες» (www.news247.gr, ημερομηνία προσπέλασης 10/08/2017). Ωστόσο, οι επιπτώσεις της κρίσης είναι πιο έντονες για τους ευάλωτους πληθυσμούς, όπως οι χρήστες ουσιών, που είναι ήδη πολλαπλώς επιβαρυνμένοι από τη χρήση και καταφεύγουν εξαιτίας και αυτής σε ιδιαίτερες επικίνδυνες ουσίες.

Συνοπτικά: Σχετικά με τη συχνότητα χρήσης, παρατηρήθηκε και πάλι σύμπτωση απόψεων μεταξύ των απαντήσεων. Έτσι, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, η χρόνια εξάρτηση συνδέεται με τη συστηματική χρήση ως μέρος μιας ρουτίνας και καθημερινότητας των χρηστών, κάτι το οποίο φαίνεται να συνδέεται και με το είδος της ουσίας, το οποίο, ή πιο ορθά οι συνέπειες του οποίου, σε κάποιες περιπτώσεις «εντάσσουν» κάποιον στην κατηγορία του εξαρτημένου χρήστη ή τον «κρατούν» στην κατηγορία του περιστασιακού.

Ερώτηση 4

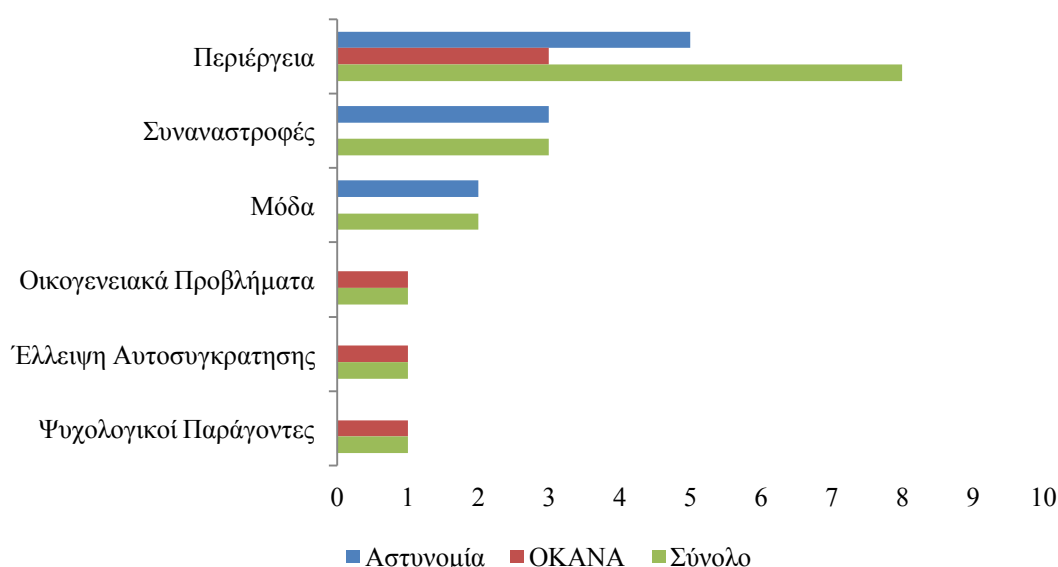
Η ερώτηση 4 αφορούσε στους λόγους που οδηγούν ένα άτομο στη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών. Στο θεωρητικό μέρος αναφέρθηκαν οι λόγοι οι οποίοι αφορούν στη θρησκεία, τις κοινωνικές αντιλήψεις, την πεποίθηση για τη θεραπευτική ικανότητα μίας ουσίας (Μάτσα, 2001: 48), ποικίλες πολιτιστικές, κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις, καθώς και η χρήση τους ως μέσο «διαφυγής» (Μάτσα, 2001: 47). Ακόμη, αναφέρθηκε η σημασία του εθισμού, αφού λόγω τοξικότητας, η σωματική εξάρτηση σε συνδυασμό με την ανοχή, δημιουργούν αυξημένη ανάγκη στο

χρήστη να προμηθευτεί και να καταναλώσει κάποια ουσία (Λιάππας, 1991: 18-20). Όπως ειπώθηκε, βάσει του μοντέλου Goldstein, υπάρχουν λόγοι συστηματικοί ή καταναγκαστικοί (Αλεβιζόπουλος, 1998: 151-153).

Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας, οι επαγγελματίες οι οποίοι συμμετείχαν τόνισαν την σύνθετη φύση του προβλήματος. Για λόγους συντομίας και ακρίβειας, τα αποτελέσματα παρατίθενται και σε γραφήματα.

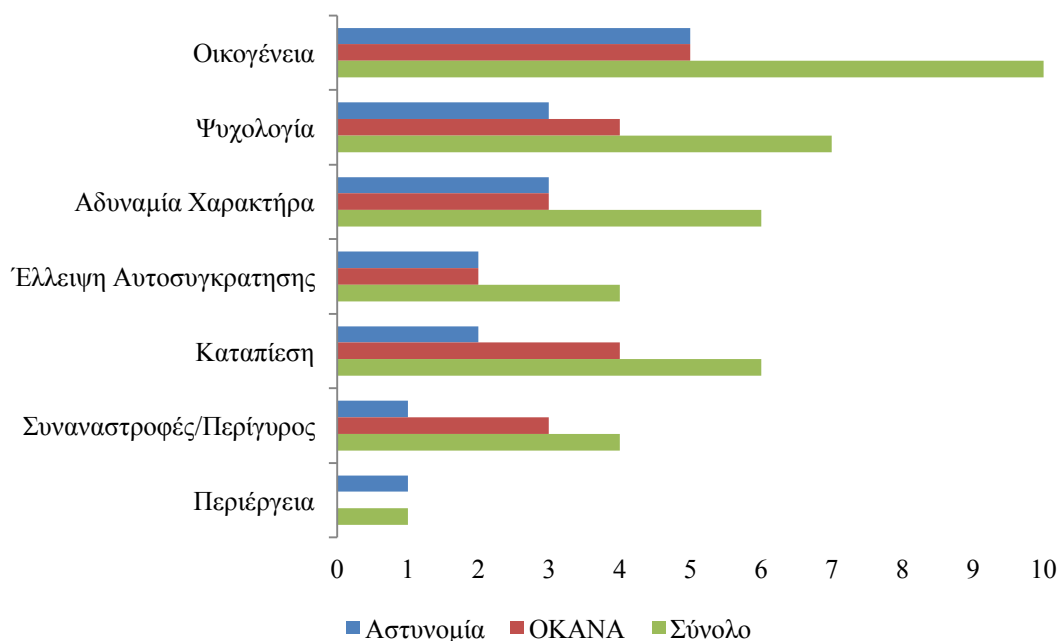
Έτσι, για τους **περιστασιακούς χρήστες**, αναφέρθηκαν τα εξής:

Γράφημα 3. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τους περιστασιακούς χρήστες στη χρήση ναρκωτικών ουσιών. (n=10)

Για τους **εξαρτημένους**, αντίθετα, ενώ οι παράγοντες/αίτια είναι παρόμοια, δόθηκε βαρύτητα σε πιο «μόνιμου» χαρακτήρα προβλήματα, αναλυτικά:

Γράφημα 4. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τους συστηματικούς χρήστες στη χρήση ναρκωτικών ουσιών. (n=10)

Είναι εντυπωσιακός ο βαθμός συμφωνίας του πληθυσμού όσον αφορά, ειδικά, στους εξαρτημένους χρήστες, κάτι που μπορεί να θεωρηθεί πως κατά κύριο λόγο επιβεβαιώνει και επαληθεύει τα ευρήματα.

Αναλυτικότερα, ο ρόλος της οικογένειας παρουσιάζεται για ακόμη μια φορά ιδιαίτερος σημαντικός και με μεγάλη βαρύτητα, αφού σύμφωνα με τους ερωτηθέντες αποτελεί τον κύριο παράγοντα που καθορίζει τη χρήση ναρκωτικών (και κυρίως στην εξάρτηση) ή μη από ένα μέλος της. Όπως και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, η οικογένεια και οι δεσμοί μεταξύ των μελών της είναι ικανοί να καθορίσουν το μέλλον και την εξέλιξη των παιδιών. Μπορεί είτε να αποτρέψει από τα χειρότερα, είτε να εξωθήσει κάποιο από τα μέλη της σε αυτά, μέσα από διάφορες καταστάσεις και συνθήκες. Είναι ιδιαίτερος συχνό το φαινόμενο, χωρίς, ωστόσο, να αποτελεί κανόνα, ότι νοσηρές καταστάσεις και προβληματική καθημερινότητα σε ένα σπίτι μπορεί να ωθήσει στην αναζήτηση διαφόρων λύσεων ανακούφισης και διεξόδου, μια εκ των οποίων μπορεί να είναι και η χρήση ναρκωτικών, η οποία σταδιακά εξελίσσεται σε μόνιμη κατάσταση, κυρίως εάν δεν παρατηρείται καμία αλλαγή στις στρεσογόνες και νοσηρές καταστάσεις.

Άλλος σημαντικός παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί ο χαρακτήρας του ίδιου του ατόμου και η δύναμη ή αδυναμία που μπορεί να κρύβει. Αναμφίβολα, κάθε άνθρωπος καλείται καθημερινά – και κυρίως στις σύγχρονες κοινωνίες – να αντιμετωπίσει πληθώρα προβλημάτων και στρεσογόνων καταστάσεων, διαφέρει, ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο ο καθένας ανταποκρίνεται σε αυτές. Καθοριστικό παράγοντα λοιπόν, εκτός από την οικογένεια η οποία αναλύθηκε παραπάνω, αποτελεί και το σθένος και οι αντοχές του κάθε ανθρώπου. Από αυτά εξαρτάται η καταφυγή στα ναρκωτικά ή η αποφυγή αυτών. Όποια κι αν είναι κάθε φορά τα αίτια, αυτά αποτελούν το τελικό φίλτρο για τη λήψη της τελικής απόφασης.

Εκτός από όλα τα παραπάνω βέβαια, υπάρχουν και οι συναναστροφές που μπορούν σε ορισμένες περιπτώσεις να παρασύρουν ένα άτομο στη χρήση ουσιών. Οι παρέες λοιπόν, σε συνδυασμό με την περιέργεια, κυρίως σε μικρές ηλικίες, μπορούν εύκολα να οδηγήσουν ένα άτομο στη χρήση. Προκειμένου, λοιπόν, να μη διαφέρουν και να είναι αρεστοί και αποδεκτοί από τους υπόλοιπους, αποδέχονται την «πρόκληση» και έτσι ξεκινούν μια νέα πορεία, πολλές φορές χωρίς επιστροφή.

Συνοψίζοντας, το ζήτημα των ναρκωτικών είναι πολυπαραγοντικό, όπως μάλιστα επεσήμαναν και ορισμένοι από τους ερωτηθέντες, δεδομένου ότι οι επιμέρους παράγοντες αλληλεπιδρούν και εμπλέκονται μεταξύ τους. Παρά τις δυσκολίες και τις τυχόν αντιξοότητες που μπορεί κανείς να αντιμετωπίζει και δύνανται να τον ωθήσουν σε μια ανεπιθύμητη κατάσταση, το ίδιο το άτομο εντέλει θα αποφασίσει την εμπλοκή του ή όχι.

Συνοπτικά: Εξίσου ενδιαφέροντα και τα αποτελέσματα της τέταρτης ερώτησης που καταδεικνύουν την επιρροή που ασκεί η οικογένεια και η κοινωνία γενικά στο άτομο. Ιδιαίτερη έμφαση μάλιστα δόθηκε στην οικογένεια ως παράγοντα καθοριστικού στη συμπεριφορά ενός ατόμου, που, μάλιστα, μπορεί να το οδηγήσει στη χρόνια χρήση. Αυτό αποδεικνύεται και από τις απαντήσεις των αστυνομικών και των εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ, οι οποίοι τη θέτουν ως βασικό και κύριο παράγοντα όσον αφορά στην κατηγορία των εξαρτημένων χρηστών.

Ερώτηση 5

Με την πέμπτη ερώτηση και, σύμφωνα με τα πρότυπα διεξαγωγής αντίστοιχων ερευνών οι οποίες υπαγορεύουν στον ερευνητή να προχωρά σταδιακά σε πιο «συγκεκριμένες» και «ευαίσθητες» ερωτήσεις, όπως αναλύεται και στο κεφάλαιο της

Μεθοδολογίας, έγινε μια προσπάθεια να απαντηθεί το ερώτημα «πώς επηρεάζει η εξάρτηση από τα ναρκωτικά τις σχέσεις των χρηστών ως προς την οικογένεια, την εργασία, την υγεία τους, την κοινωνία και την αντιμετώπιση του νόμου». Καθώς η ερώτηση είναι σύνθετη, από τα υποκείμενα της έρευνας ζητήθηκε να απαντήσουν σε καθεμία κατηγορία ξεχωριστά.

Η θεωρητική έρευνα και η μελέτη προηγούμενων ερευνών που πραγματοποιήθηκε, καταδεικνύει συνοπτικά πως καταρχάς η τοξικοεξάρτηση έχει ως αποτέλεσμα να αναπτύσσει το άτομο αυτοκαταστροφικές τάσεις (Μάτσα, 2001: 46-49), άρα βιώνει κοινωνικό, οικογενειακό και γενικό αποκλεισμό και επιδεινώνεται σοβαρά η κατάστασή του, η θέση του στο κοινωνικό σύνολο και, συνεπώς, η οικονομική του κατάσταση, ενώ παράλληλα, αναπτύσσει παραβατικές συμπεριφορές.

Πράγματι, η έρευνα επιβεβαιώνει πως μια ποσοτικού τύπου παρουσίαση των δεδομένων δεν είναι δυνατή. Κάθε ένας από τους επαγγελματίες που δέχθηκαν να μοιραστούν την εμπειρία τους, υπογραμμίζει διαφορετικά αίτια και αποδίδει βαρύτητα σε άλλους παράγοντες. Στο σύνολό τους, ωστόσο, οι συνεντευξιζόμενοι επεσήμαναν πως οι χρήστες που υποφέρουν από χρόνια εξάρτηση έχουν διαταραγμένες σχέσεις με την οικογένειά τους. Η κακή οικογενειακή κατάσταση των χρηστών αναφέρεται ταυτόχρονα ως αίτιο που οδηγεί στην εξάρτηση, αλλά και ως αποτέλεσμα αυτής.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η οικογένεια αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη χρήση ουσιών από ένα άτομο. Ωστόσο, ανεξάρτητα από την εμπλοκή της σε αυτό το στάδιο, αναμφίβολα η σχέση του συνόλου της οικογένειας με το μέλος-χρήστη, επηρεάζεται σημαντικά και μάλιστα επιδεινώνεται με την πάροδο του χρόνου. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, τον πρώτο καιρό παρατηρείται προσπάθεια από μέρους της οικογένειας για αποτροπή από κάθε είδους ουσίες, αργότερα, ωστόσο, και δεδομένης της εξάρτησης και της προσκόλλησης του ατόμου στις ουσίες η οικογένεια αρχίζει σταδιακά να εγκαταλείπει τις προσπάθειες και, κατά συνέπεια, και τον ίδιο το χρήστη. Ασφαλώς, αυτό δε συμβαίνει ακαριαία, αλλά απαιτεί ένα χρονικό διάστημα στο οποίο μεσολαβούν πολλοί διαπληκτισμοί, ενώ δε λείπουν και ακραίες καταστάσεις όπως κλοπές από τα ίδια τα μέλη της οικογένειας του χρήστη, προκειμένου να εξασφαλίσει την επόμενη δόση του.

Όσον αφορά στον εργασιακό τομέα, πολλοί μιλούν για στιγματισμό και επιφυλακτικότητα από την πλευρά των εργοδοτών, ενώ βλέπουν ελάχιστη προσπάθεια από την πολιτεία να αντιμετωπίσει την κατάσταση και να βοηθήσει στην

επανένταξη και αποκατάσταση. Παρατηρείται, γενικώς, πως η εξάρτηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ανεργία και την έλλειψη πρόσβασης στην αγορά εργασίας, κάτι που, ωστόσο, δε συμβαίνει σε περίπτωση περιστασιακής χρήσης. Τα όσα εντοπίστηκαν κατά τη βιβλιογραφική έρευνα, όπου αναφέρεται πως αυτοί είναι κατά 5% αγρότες, 6,5% εργάτες, 7% άνεργοι, 8% ιδιωτικοί υπάλληλοι, 8,5% οικοδόμοι και 11% μικροπωλητές (Σπύρου, 2007: 400-402) δεν επιβεβαιώνονται από τον πληθυσμό. Ωστόσο, τονίζεται πως κάτι τέτοιο θα απαιτούσε πιο εκτενές πληθυσμό και χρήση μητρώων. Αντίθετα, αναφέρεται συνολικά από τους ερωτηθέντες πως δεν είναι δυνατή η διατήρηση μιας μόνιμης θέσης εργασίας σε περίπτωση σοβαρής εξάρτησης, διότι τα σημάδια της εξάρτησης γίνονται σταδιακά εμφανή. Επιπλέον, το άτομο χάνει σταδιακά την πνευματική του διαύγεια, ενώ ταυτόχρονα η κατάσταση της σωματικής του υγείας δεν του επιτρέπει να ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις της εκάστοτε θέσης.

Σχετικά με το γενικό επίπεδο υγείας σε προχωρημένο επίπεδο εξάρτησης, στο σύνολο του πληθυσμού υπάρχει ομοφωνία ως προς την ύπαρξη προβλημάτων υγείας που σχετίζονται με τη λήψη ουσιών, αλλά και ψυχολογικών επιπτώσεων, επιβεβαιώνοντας τις αρχικές υποθέσεις εργασίας της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, σε γενικές γραμμές παρατηρείται κακή υγιεινή λόγω των συνθηκών διαβίωσης (διαμένουν κυρίως σε εγκαταλελειμμένα κτίρια ή στο δρόμο). Το σημαντικότερο βέβαια είναι οι μεταδοτικές ασθένειες όπως, για παράδειγμα, HIV και ηπατίτιδα, οι οποίες οφείλονται κυρίως στη χρήση ουσιών με ήδη χρησιμοποιημένες σύριγγες.

Αντίστοιχα, επιβεβαιώνονται όσα αναφέρονται στη θεωρητική εισαγωγή περί κοινωνικής απομόνωσης και κοινωνικοοικονομικών πιέσεων που οδηγούν στο στιγματισμό και την περιθωριοποίηση (Αλεβιζόπουλος, 1998: 151-153). Το άτομο χάνει με τον καιρό όλους τους κοινωνικούς δεσμούς και σχέσεις με φίλους, αλλά και με συγγενικά πρόσωπα, ενώ και σε ευρύτερο επίπεδο παρατηρείται έντονη περιθωριοποίηση και αποκοπή από το κοινωνικό σύνολο, καθώς επίσης και αυστηρή και επικριτική αντιμετώπιση προς το πρόσωπό του. Ασφαλώς, η στάση αυτή προκαλεί στους ίδιους τους χρήστες την ανάγκη για μεγαλύτερη εσωστρέφεια (προς τον κύκλο τους και μόνο), κι έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος.

Η τελευταία κατηγορία που αφορά στην αντιμετώπιση του νόμου, θα αναλυθεί εκτενέστερα μετέπειτα, ωστόσο, παρατηρείται κατά 100%, επιβεβαιώνοντας τα μοντέλα Goldstein και Nadelman (Αλεβιζόπουλος, 1998: 150-153), μεγάλη συσχέτιση χρήσης και εγκληματικότητας και εκδήλωσης παραβατικών

συμπεριφορών που οφείλεται στους παράγοντες που προαναφέρθηκαν (βλ. ερώτηση 3 και 4 και Αλεβιζόπουλος 1998: 151-153).

Συνοπτικά: Οι απαντήσεις, τόσο των αστυνομικών, όσο και των επαγγελματιών του ΟΚΑΝΑ καταδεικνύουν τις επιβλαβείς συνέπειες των ναρκωτικών τόσο στον οργανισμό και την υγεία του χρήστη, όσο και στις κοινωνικές του σχέσεις. Δίνεται λοιπόν έμφαση, όπως παρατηρούν όλοι οι ερωτηθέντες, στη δραματική αλλαγή που επέρχεται σε όλους τους τομείς της ζωής ενός χρήστη από τη «δύναμη» των ουσιών, αντιπαραβάλλοντάς τη με την πρότερη κατάσταση στην οποία βρισκόταν, εστιάζοντας παράλληλα στο πλήθος των καταστροφικών, και μόνο, συνεπειών που επιφέρει η χρήση τους, παρά τις οποίες «επιλέγει» κάποιος να ζει με αυτές.

Ερώτηση 6

Η έκτη ερώτηση αφορούσε τις πιθανότητες εμπλοκής στην εγκληματικότητα για περιστασιακούς και εξαρτημένους χρήστες, αντίστοιχα. Σύμφωνα με την επισκόπηση ερευνών που παρουσιάστηκε στο πρώτο μέρος της μελέτης, αναμένονται αποτελέσματα που να φανερώνουν υψηλή συσχέτιση ναρκωτικών και εγκληματικότητας (Σπύρου, 2007: 77). Βάσει στατιστικών, όπως της Ε.Σ.Υ.Ε. για το 2003 σύμφωνα με την οποία 2.342 εγκλήματα σχετίζονταν με τα ναρκωτικά, δηλαδή σε ποσοστό άνω του 3%, αλλά και των δεδομένων του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ για το 2005 που αναφέρουν μεγάλη πιθανότητα παράβασης από κρατούμενους οι οποίοι έχουν υπάρξει ή είναι χρήστες, αναμένεται, όντως, να εκφράζονται παρόμοιες απόψεις από τους υπαλλήλους των δύο φορέων.

Άλλωστε, έχει σημειωθεί πως η κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών σχετίζεται άμεσα με εγκληματικές πράξεις (Σπύρου, 2007: 77-78). Το ποσοστό αυτό επιβεβαιώνεται θεωρητικά και από τους Mumola & Karberg (2006), που εντόπισαν ότι ένα 33% των φυλακισμένων είχαν διαπράξει κάποια εγκληματική ενέργεια υπό την επήρεια ναρκωτικών. Οι πίνακες που δίνονται στην ενότητα 1.3. είναι ιδιαίτερος χαρακτηριστικοί

Η έρευνα υποδηλώνει, επιπλέον, ότι η χρόνια χρήση συνδέεται με την πιθανότητα διάπραξης εγκλήματος λόγω της χρήσης καθαρής. Φυσικά, η πολυπλοκότητα είναι ακόμη μεγαλύτερη λόγω της σχέσης χρήσης ναρκωτικών και ψυχικής νόσου, (Chalub & Telles, 2006), της εγκληματικότητας υπό την επήρεια

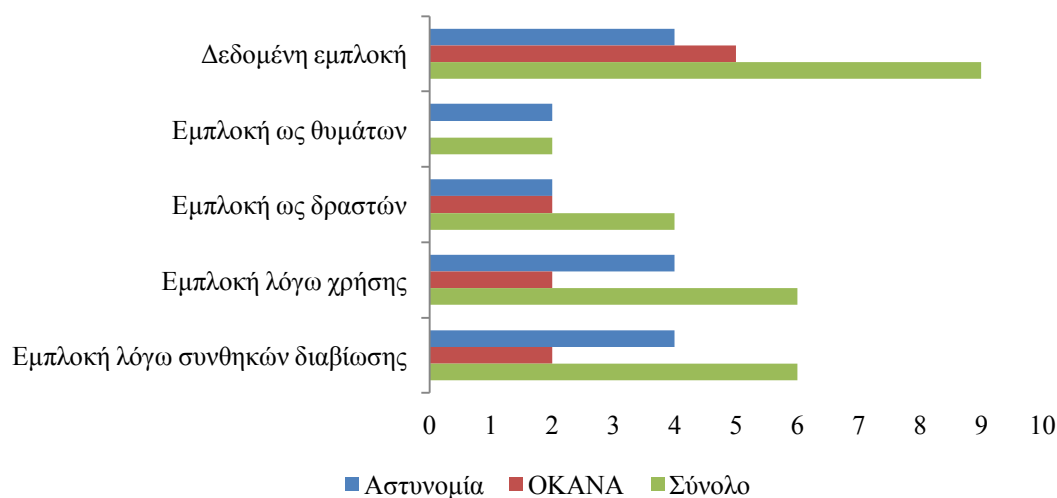
ναρκωτικών με σκοπό την αγορά ουσιών (Bureau of Justice Statistics, 1994), της επίδρασης του κοινωνικού κ.ά. περιβάλλοντος (Rafaiie et al., 2013: 140), των προσωπικών χαρακτηριστικών κ.ο.κ. Τελικά, είναι δύσκολο να καταλήξει κανείς στο αν ένας παράγοντας αποτελεί στην πραγματικότητα αίτιο ή αποτέλεσμα.

Πράγματι, η εικόνα αυτή επιβεβαιώνεται και από την παρούσα μελέτη και τα δεδομένα που συλλέχθηκαν. Αναλυτικά, για τους περιστασιακούς χρήστες ούτε οι αστυνομικοί ούτε οι ειδικοί του OKANA θεωρούν πως υπάρχει αυξημένη τάση για παραβατικότητα και εγκληματική συμπεριφορά, αναφέροντας τα αντίθετα για τους χρόνιους χρήστες. Επισημαίνουν λοιπόν ότι η περιστασιακή χρήση δεν οδηγεί το χρήστη σε εκείνο το σημείο, ώστε να διαπράξει ένα έγκλημα εξαιτίας αυτής, όπως παρατηρείται στις περιπτώσεις των εξαρτημένων χρηστών, οι οποίοι κατά κύριο λόγο είτε διαπράττουν εγκλήματα με σκοπό το οικονομικό όφελος, προκειμένου να εξασφαλίσουν την επόμενη δόση τους, είτε αποκτούν παραβατική και βίαιη συμπεριφορά εξαιτίας των ουσιών όντας ανίκανοι να ελέγξουν τον εαυτό τους.

Από την άλλη πλευρά, υπήρξαν και απαντήσεις, οι οποίες ανέφεραν τους χρήστες ως θύματα διαφόρων εγκληματικών πράξεων. Πράγματι, από μια σφαιρική και συνολική αξιολόγηση δε θα μπορούσε να απουσιάζει και αυτή η αναφορά. Δεδομένης, λοιπόν, της ευάλωτης κατάστασης στην οποία πολλές φορές βρίσκονται, των διαφόρων ασθενειών των οποίων ενδεχομένως είναι φορείς και των άθλιων συνθηκών διαβίωσης, μπορούν να αποτελέσουν θύματα είτε από άλλους τοξικοεξαρτημένους, είτε από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

Συνδυαστικά, λοιπόν, με τα παραπάνω παρουσιάζεται επιπλέον μια διαφορετική εικόνα του χρήστη όχι απλώς ως «εγκληματία» αλλά και ως θύματος και ασθενή. Σύμφωνα λοιπόν με τους ερωτηθέντες, για τους εξαρτημένους χρήστες αναφέρθηκαν τα εξής:

Γράφημα 5. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων στον ΟΚΑΝΑ αναφορικά με την εμπλοκή εξαρτημένων χρηστών στην εγκληματικότητα. (n=10)

Υπενθυμίζεται πως η ερώτηση αφορά γενικά στην εμπλοκή με την αστυνομία με οποιοδήποτε τρόπο, οπότε, ασφαλώς, η μαρτυρία των αστυνομικών είναι περισσότερο «βιωματική» και φέρει ιδιαίτερη βαρύτητα.

Συνοπτικά: Με την έκτη ερώτηση, αποκαλύπτεται πως πράγματι η κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών και η εξάρτηση από αυτές, σχετίζεται άμεσα με τη διάπραξη εγκλημάτων (βλ. παραπάνω), δεδομένου ότι δεν υποστηρίχθηκε το ίδιο και για τους περιστασιακούς χρήστες. Από τις απόψεις λοιπόν των ερωτώμενων απορρέει σαφώς η διαφορά μεταξύ εξαρτημένων και περιστασιακών χρηστών ως προς την εγκληματική τους δραστηριότητα, άρα, εντοπίζεται η πρώτη τεκμηριωμένη συσχέτιση μεταξύ της (χρόνιας) χρήσης και της εγκληματικότητας. Ωστόσο, το σημείο στο οποίο ήταν ιδιαίτερος χρήσιμη η παρούσα έρευνα, αφορούσε το ότι αποκαλύφθηκε μια διάσταση την οποία η θεωρητική εισαγωγή δεν τόνιζε, ότι, δηλαδή, ο χρόνιος χρήστης πράγματι εμπλέκεται σε καταστάσεις που σχετίζονται με την εγκληματικότητα τόσο ως δράστης, όσο και ως θύμα.

Ερώτηση 7

Σημαντική για την ανάλυση είναι και η ερώτηση επτά, η οποία τέθηκε στα υποκείμενα της έρευνας ως εξής: «Από την επαγγελματική σας εμπειρία, τι είδους εγκλήματα διαπράττουν κατά κύριο λόγο οι εξαρτημένοι (ισχύει το ίδιο και για τους απλούς χρήστες) και με ποια κίνητρα;». Και αυτή η ερώτηση (και, συνεπώς, οι

απαντήσεις) μπορεί να χωριστεί σε δύο επί μέρους κατηγορίες – τους απλούς/περιστασιακούς χρήστες και τους εξαρτημένους. Ανάγοντας το ζήτημα στη θεωρητική του διάσταση, από τις υπάρχουσες έρευνες προκύπτουν τα εξής:

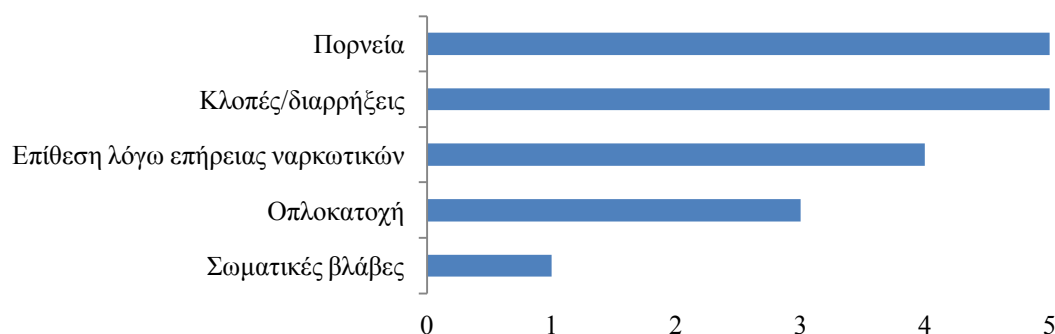
- Σύμφωνα με το μοντέλο Nadelman υπάρχουν πέντε κατηγορίες; α) παραγωγή και εμπόριο ουσιών, ως εγκληματικές ενέργειες, β) ληστείες και διακίνηση για την εξεύρεση χρημάτων για την αγορά ουσιών, γ) εγκλήματα μεταξύ χρήστη-διακινητή, δ) βίαιες συμπεριφορές λόγω επήρειας και, ε) διαφθορά και εγκληματικές ενέργειες μεγαλεμπόρων (Αλεβιζόπουλος, 1998: 151-153).
- Τα αδικήματα που διαπράττονται ποικίλλουν ανά χώρα, νομοθεσία κ.λπ., κάτι που έχει να κάνει και με τις πράξεις οι οποίες θεωρούνται αξιόποινες, καθώς και την καταγραφή περιστατικών, άρα τα ποσοστά και η απαρίθμηση είναι κατ' εκτίμηση. Γενικά, αναφέρεται η παραβατική συμπεριφορά κατά ιδιοκτησίας, η επίθεση κατά προσώπου, παραβάσεις του ΚΟΚ και εγκλήματα που περιλαμβάνουν τη χρήση όπλου (Σπύρου, 2007: 78).
- Κατά τους Rafaiee et al., (2013: 140) χρήστες εθισμένοι σε πιο «βαριά» ναρκωτικά (ηρωίνη, μεθαμφεταμίνη κ.λπ) εμφάνιζαν υψηλά ποσοστά εμπλοκής σε εγκληματικές ενέργειες που περιλάμβαναν εγκλήματα που σχετίζονται με ναρκωτικά, δολοφονίες και απαγωγές, με πλέον επικίνδυνα το όπιο, το κρακ και την ηρωίνη. Για τα παραισθησιογόνα όπως χασίς και χάπια, οι παραβάσεις ήταν κυρίως ληστείες, εγκλήματα που σχετίζονται με τη χρήση ναρκωτικών και δολοφονίες, καταλήγοντας στο ότι το επίπεδο κατάχρησης, ο τύπος ναρκωτικού και το είδος της παράβασης έχουν άμεση σχέση.

Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήχθη για τους σκοπούς της συγγραφής της μελέτης αυτής, οι αστυνομικοί και οι υπάλληλοι του ΟΚΑΝΑ έδωσαν μεταξύ τους αρκετά διαφορετικές απόψεις, με την εκτίμηση τους για τους περιστασιακούς έναντι των συστηματικών χρηστών να επιβεβαιώνει τα παραπάνω.

Αστυνομία

Συγκεκριμένα, για τους **εξαρτημένους**, οι αστυνομικοί ανέφεραν τα εξής:

Γράφημα 6. Απαντήσεις αστυνομικών σχετικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται από εξαρτημένους χρήστες. (n=5)

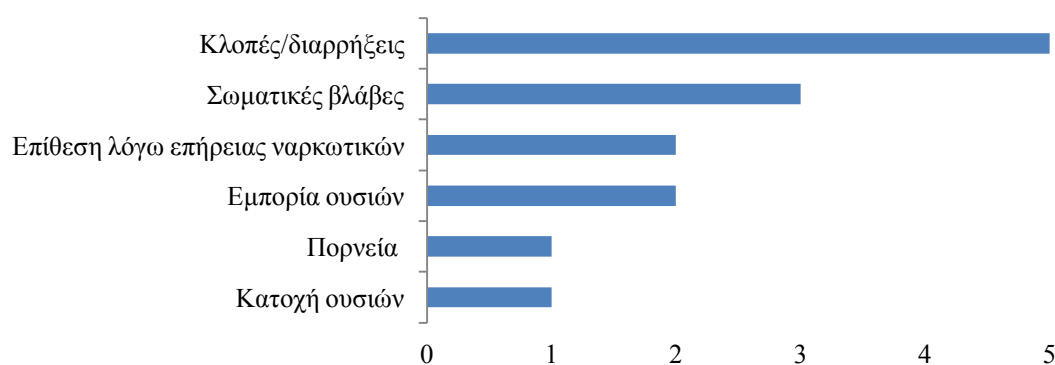

Αναφορικά με τους **περιστασιακούς χρήστες**, οι αστυνομικοί υποστήριξαν πως σε γενικές γραμμές δεν έχει εντοπισθεί έντονη παραβατικότητα που να οφείλεται στη χρήση ουσιών. Εξάιρεση αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά, όπου σημειώνονται φθορές σε χώρους διασκέδασης.

OKANA

Αρκετά διαφορετικά τα ποσοστά των υπαλλήλων του OKANA, οι οποίοι για **εξαρτημένους** δηλώνουν:

Γράφημα 7. Απαντήσεις εργαζομένων του OKANA σχετικά με τα εγκλήματα που διαπράττονται από εξαρτημένους χρήστες. (n=5)

Αντίθετα, για τους **περιστασιακούς** δε σημειώνεται κάποια αντίστοιχη τάση. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που ο πληθυσμός αναλύθηκε χωριστά.

Εντυπωσιακό θεωρείται το γεγονός πως όλοι οι ερωτηθέντες έθεσαν ως κύρια εγκληματική πράξη των τοξικοεξαρτημένων τις κλοπές και τις διαρρήξεις. Μέσω αυτών των πράξεων εμφανίζεται η ανάγκη των χρηστών για την εξασφάλιση

οικονομικών πόρων και, άρα, για την εξασφάλιση της αγοράς των ναρκωτικών ουσιών. Παρατηρείται λοιπόν έντονο το οικονομικό κίνητρο στις εγκληματικές τους δραστηριότητες, δεδομένου ότι αυτό θα τους εξασφαλίσει την «επιβίωσή» τους. Επιβεβαιώνεται λοιπόν ο ένας εκ των τριών βασικών παραγόντων συσχέτισης ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας του μοντέλου του Goldstein.

Αναφορικά με την πορνεία, μια πράξη που συνιστά αδίκημα εφόσον δε γίνεται υπό τις προϋποθέσεις της κείμενης νομοθεσίας, συναντάται στις απαντήσεις και των δυο φορέων, ωστόσο, υπάρχει μεγάλη απόκλιση ανάμεσα στους αστυνομικούς και τους ειδικούς του OKANA. Αυτό φυσικά μπορεί να εξηγηθεί από το ίδιο το επάγγελμα του αστυνομικών, οι οποίοι είτε λόγω τοπικής εγγύτητας (πéριξ πλατείας Ομονοίας), είτε λόγω συλλήψεων στις οποίες προβαίνουν, έχουν, ίσως, καλύτερη εικόνα από τους εργαζομένους στον OKANA, δεδομένου ότι μπορεί η συγκεκριμένη πληροφορία να μη τους γνωστοποιηθεί ποτέ από το ίδιο το άτομο.

Μετά τις «κλοπές/διαρρήξεις» και την «πορνεία», που είναι τα πιο «ενδιαφέροντα» αδικήματα των χρηστών, υπό την έννοια της πλήρους συμφωνίας, αλλά και της μεγάλης απόκλισης των απαντήσεων των επαγγελματιών σχετικά με αυτά, ακολουθούν διάφορες απαντήσεις όπως «επίθεση λόγω επήρειας ναρκωτικών», «σωματικές βλάβες» και «οπλοκατοχή». Δεν είναι σπάνιες λοιπόν οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας χρήστης αποκτά βίαιη και επιθετική συμπεριφορά ως απόρροια της επίδρασης των ουσιών που έκανε χρήση, χάνοντας τον αυτοέλεγχο και τη συνείδηση των πράξεών του και προβαίνει λόγω απώλειας της ορθής κρίσης σε αδικήματα κατά προσώπων (κυρίως σωματικές βλάβες και σπανιότερα ανθρωποκτονίες) . Εντυπωσιακό είναι μάλιστα το γεγονός ότι αφού παρέλθει η επήρεια των ουσιών, τις περισσότερες φορές ο χρήστης δε θυμάται τίποτα από όσα συνέβησαν. Αναφορικά με την οπλοκατοχή, παρατηρήθηκε ότι αναφέρθηκε μόνο στις απαντήσεις των αστυνομικών, οι οποίοι στην προσπάθειά τους να την εξηγήσουν ανέφεραν χαρακτηριστικά ότι το κάνουν περισσότερο για τη δική τους προστασία (δεδομένων και των συνθηκών διαβίωσή τους) και, δευτερευόντως, για να επιτεθούν σε άλλο πρόσωπο.

Τέλος, αναφέρθηκε επίσης η κατοχή και εμπορία ουσιών, ωστόσο για ένα χρήστη θεωρείται δεδομένη η κατοχή, ενώ ακόμη και η εμπορία, έστω σε μικροποσότητες, δεν είναι σπάνια.

Αναφορικά με τους περιστασιακούς χρήστες, καθίσταται σαφές από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας ότι δεν προβαίνουν σε εγκληματικές πράξεις, ή

τουλάχιστον ακόμα και όταν αυτό συμβαίνει δεν υπάρχει άμεση σύνδεση με τη χρήση ουσιών, όπως παρατηρήθηκε στους συστηματικούς χρήστες. Εξαιρέση αποτελούν κάποιες μικρής σημασίας παραβατικές συμπεριφορές όπως, για παράδειγμα, πρόκληση φθοράς, οι οποίες οφείλονται στη χρήση διεγερτικών ουσιών.

Συνοπτικά: Οι συνεντευξιαζόμενοι παρατήρησαν στο σύνολό τους πως η περιστασιακή χρήση δεν είναι κατά κανόνα συνδεδεμένη με το έγκλημα αλλά τα περιστατικά που εκδηλώνονται είναι μεμονωμένα, σε αντίθεση με τη χρόνια χρήση που συνδέεται άμεσα με την εμπλοκή σε έγκλημα για την εξασφάλιση χρήσης (κλοπές, εμπόριο, κ.λπ.) και ταυτόχρονα την επιβίωση (πορνεία, κλοπές, κ.λπ.), χωρίς να μπορεί κανείς να χαράξει μια σαφή διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δύο.

Ερώτηση 8

Η όγδοη ερώτηση ήταν πολύ εξειδικευμένη και αφορούσε μια εκτίμηση των συμμετεχόντων αναφορικά με το ποσοστό των ατόμων από εκείνους που έχουν απευθυνθεί σε κάποιο φορέα για να αντιμετωπίσουν τον εθισμό τους ή που διέπραξαν κάποια εγκληματική πράξη και κατέληξαν στην αστυνομία, και έχουν ήδη καταδικασθεί. Υπάρχει λοιπόν η τάση να εμπλέκονται τα ίδια πρόσωπα στις ίδιες καταστάσεις (φαύλος κύκλος), άποψη με την οποία συμφωνεί και ο Σπύρου (2007) και την οποία επιβεβαιώνει στο σύνολό του ο πληθυσμός της έρευνας.

Οι ερωτώμενοι μάλιστα σημειώνουν πως «πολλές φορές οι εθισμένοι χρησιμοποιούν τα προγράμματα των φορέων ή τον εθισμό τους ως μέσο για να αποφύγουν την τιμωρία τους». Σε κάθε περίπτωση πάντως, το γεγονός των επαναλαμβανόμενων διαδικασιών για τα ίδια πρόσωπα, καταδεικνύει εν μέρει την ανάγκη για αλλαγή και βελτίωση των διαδικασιών που ακολουθούνται, έτσι ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες. Έτσι η σύλληψη και η ακολουθούμενη ποινή θα αποκτήσουν άλλη σημασία και βαρύτητα και δεν θα αποτελούν απλώς μια καθημερινότητα για τους χρήστες, δεδομένου βέβαια ότι οι αλλαγές αυτές θα καταφέρουν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά.

Συνοπτικά: Οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση επιβεβαιώνουν για μια ακόμη φορά τη σχέση των τοξικοεξαρτημένων με την εγκληματικότητα, καθώς είναι πολύ συχνή η εμπλοκή τους σε υποθέσεις της Αστυνομίας. Αυτό, ωστόσο, που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι αυτό παρατηρείται επαναλαμβανόμενα και συστηματικά από τα ίδια πρόσωπα, γεγονός που καταδεικνύει, ενδεχομένως,

αναποτελεσματικότητα των τακτικών και των διαδικασιών του Συστήματος Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης.

Ερώτηση 9

Η ερώτηση εννέα αφορούσε στη σχέση των στοιχείων κοινωνικής υποβάθμισης και της χρήσης ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας, ερώτηση η οποία έρχεται να συμπληρώσει τις υπάρχουσες αναλύσεις και τα όσα αναλύθηκαν παραπάνω. Έτσι, ασφαλώς, ο ρόλος των αστυνομικών του Τ.Α. και Α.Τ. Ομονοίας και η μαρτυρία αυτών, είναι καίρια.

Αναλυτικά, οι αστυνομικοί ομόφωνα δήλωσαν πως υπάρχει σαφής σύνδεση μεταξύ τους και πως τα στοιχεία υποβάθμισης δημιουργούν τις συνθήκες για παραβατικότητα. Οι τρεις στους πέντε ανέφεραν ότι υπάρχει «ανοχή», αφού η εγκληματικότητα γίνεται μια σχεδόν «αναμενόμενη» πρακτική και καθημερινότητα για τους χρήστες και, σαφώς, συμφωνώντας με τους Rafaiée et al., (2013: 139-141), δήλωσαν πως η συμπεριφορά και η γενικότερη ροπή προς την εγκληματικότητα που σχετίζονται με τα κυκλώματα εμπορίας ναρκωτικών επηρεάζουν αρνητικά την κατάσταση. Δύο στους πέντε, ταυτόχρονα, υπογράμμισαν πως η μία κατάσταση τροφοδοτεί την άλλη δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο.

Ειδικότερα, αναφέρθηκε ότι στο κέντρο της Αθήνας και, συγκεκριμένα, στην περιοχή της Ομόνοιας, υπάρχουν στοιχεία που «επιτρέπουν» την εμφάνιση περισσότερων παραβατικών και αποκλινουσών συμπεριφορών. Το γεγονός λοιπόν της ύπαρξης αστέγων, της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, της πορνείας και του παρεμπορίου, δημιουργούν μια εικόνα ανοχής, όπως ανέφεραν και οι ερωτώμενοι επιτρέποντας, ίσως και «προτρέποντας» κατά κάποιο τρόπο τη χρήση ουσιών στα σημεία αυτά. Η εικόνα αυτή βέβαια συμπληρώνεται και από την πληθώρα στοιχείων περιβαλλοντικής υποβάθμισης, όπως απορρίμματα, κακός φωτισμός, εγκαταλελειμμένα και ερειπωμένα κτίρια και καταστήματα, έντονη αφισκοκόλληση κ.α., τα οποία συνδράμουν εξίσου στη δημιουργία της αντίληψης περί ανοχής. Όλα τα παραπάνω στοιχεία, συνεπώς, συνθέτουν μια γενική εικόνα ενός πρόσφορου εδάφους για περαιτέρω αποκλίνουσες, ή, ακόμα χειρότερα, παραβατικές συμπεριφορές.

Την ίδια εικόνα σχημάτισαν και οι υπάλληλοι του ΟΚΑΝΑ, οι οποίοι αναφέρουν (αξίζει να σημειωθεί) επακριβώς και σε όμοια ποσοστά τα όσα

απαριθμούν οι αστυνομικοί. Σημειώνεται πως μόνο στην ερώτηση 2 και στην ερώτηση 9 παρατηρήθηκε τόσο μεγάλη συνοχή και συμφωνία στις απόψεις.

Συνοπτικά: Το συμπέρασμα στην ερώτηση αυτή, όπως υπογραμμίστηκε από όλους τους ερωτώμενους, είναι ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ των στοιχείων κοινωνικής υποβάθμισης και της χρήσης ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας. Η έκθεση σε ένα τέτοιο περιβάλλον επιτρέπει, αν όχι παροτρύνει, για πράξεις όπως είναι η χρήση ναρκωτικών. Ασφαλώς, πρέπει να αναφερθεί ότι και η ίδια η χρήση ουσιών, κυρίως όταν λαμβάνει χώρα σε δημόσιους χώρους, αποτελεί στοιχείο κοινωνικής υποβάθμισης που, ενδεχομένως, με τη σειρά της «παρακινεί» για περαιτέρω παραβατικές συμπεριφορές.

Ερώτηση 10

Η δέκατη ερώτηση έχει ως εξής: «Θεωρείτε ότι υπάρχει διαφοροποίηση ανάλογα με την περιοχή και το είδος εγκληματικότητας (πχ. έχουν δημιουργηθεί εστίες για σοβαρό ή/και οργανωμένο έγκλημα;)».

Όπως ήδη έχει πολλάκις αναφερθεί, οι διαθέσιμες έρευνες τόσο της ΕΕ όσο και στις ΗΠΑ δείχνουν πως ανάλογα με την περιοχή, το είδος και ο βαθμός εγκληματικότητας ποικίλλουν (βλ. Σπύρου, 2007: 76-77 και παραπάνω). Όντως, όταν οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση «Θεωρείτε ότι υπάρχει διαφοροποίηση ανάλογα με την περιοχή και το είδος εγκληματικότητας (π.χ. έχουν δημιουργηθεί εστίες για σοβαρό ή/και οργανωμένο έγκλημα;)» οι απαντήσεις έχουν άμεση σχέση με την ερώτηση 9 και όσα αναλύθηκαν παραπάνω, δηλώνοντας πως συντρέχουν ακριβώς οι ίδιοι λόγοι, προσθέτοντας επίσης τη διάσταση της δημιουργίας «εστιών παραβατικότητας» (στεκία) όπου δραστηριοποιούνται κυρίως έμποροι και χρήστες, ενώ οι αστυνομικοί υπογραμμίζουν πως το κέντρο, ειδικά, της Αθήνας πάσχει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από τις υπόλοιπες περιοχές τόσο στην πόλη, όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Οι υπάλληλοι του ΟΚΑΝΑ συμφωνούν, σε γενικές γραμμές, μιλώντας για γκετοποίηση και για την ύπαρξη οργανωμένων δικτύων.

Επιπροσθέτως, και οι αστυνομικοί και οι εργαζόμενοι στον ΟΚΑΝΑ επεσήμαναν τη διαφοροποίηση των εμφανιζόμενων εγκλημάτων ανάμεσα στο κέντρο της Αθήνας και σε άλλες περιοχές της πόλης, τονίζοντας ότι το έγκλημα βρίσκεται παντού, αλλάζει, ωστόσο, η μορφή του. Αναφέρθηκε λοιπόν ότι και σε άλλες

περιοχές εμφανίζονται παραβατικές συμπεριφορές, εκεί όμως το έγκλημα είναι «περισσότερο συγκαλυμμένο» κι όχι τόσο εμφανές όσο είναι σε περιοχές όπως η πλατεία Ομονοίας, η πλατεία Βάθης κ.α. Η διαφορά τους συνίσταται λοιπόν ακόμη και στη βαρύτητα του εγκλήματος. Για παράδειγμα, στις κακόφημες περιοχές του κέντρου της Αθήνας μπορεί να παρατηρηθεί η κλοπή αντικειμένων ευτελούς αξίας ή μικρών ποσών, ικανών να εξασφαλίσουν σε ένα χρήστη την επόμενη δόση του, ενώ σε μια άλλη περιοχή παρατηρούνται εγκλήματα άλλου επιπέδου ή ακόμα και τα ίδια με αυτά του κέντρου, αλλά με πολύ μικρότερη συχνότητα.

Συνοπτικά: Στη συγκεκριμένη ερώτηση οι συνεντευξιαζόμενοι επεσήμαναν την ύπαρξη εγκληματικών φαινομένων ανεξαρτήτως περιοχής, ωστόσο, εστίασαν στη διαφοροποίηση των εγκλημάτων που παρατηρούνται, αλλά και στο βαθμό και τη συχνότητα αυτών, δεδομένου ότι το κέντρο της Αθήνας και, συγκεκριμένα η περιοχή της πλατείας Ομονοίας και οι περιοχές πέριξ αυτής, έχουν δικαιολογημένα κακόφημο χαρακτήρα λόγω των συχνών περιστατικών στα οποία μάλιστα επιλαμβάνονται οι ίδιοι οι ερωτώμενοι αστυνομικοί.

Ερώτηση 11

Η ερώτηση έντεκα έρχεται να συμπληρώσει τα παραπάνω, θίγοντας ξεκάθαρα το θέμα της προβολής από τα ΜΜΕ της όλης κατάστασης και των ίδιων των χρηστών. Παλαιότερη έρευνα αποδεικνύει πως η ύπαρξη στερεοτύπων και η αναπαραγωγή αυτών μέσω των media είναι μια συνήθης πρακτική (Σπύρου, 2007: 76-80, 402-405 και 407-408). Τα υποκείμενα της έρευνας τόσο σε αυτήν την ερώτηση όσο και στις παραπάνω όπου αναφέρθηκαν, μεταξύ άλλων, και στη θυματοποίηση και στοχοποίηση των χρηστών, επιβεβαιώνουν την εκτίμηση αυτή. Συγκεκριμένα, γενικά, τέσσερις στους πέντε αστυνομικούς και πέντε στους πέντε εκ μέρους του ΟΚΑΝΑ συμφώνησαν πως υπάρχει έντονη προβολή αρνητικών εικόνων και στερεοτύπων για τους χρήστες από τα μέσα, ενώ μόλις δύο από τους πέντε αστυνομικούς, έναντι πέντε από τους πέντε υπαλλήλους του ΟΚΑΝΑ, εξέφρασαν έντονη διαφωνία με το φαινόμενο της αναπαραγωγής τέτοιων στερεοτυπικών αντιλήψεων από τα ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, εκ μέρους των επαγγελματιών που εργάζονται στον ΟΚΑΝΑ εκφράστηκε η άποψη πως σαφώς υπάρχουν «αξιόλογα άτομα» τα οποία για πολλούς λόγους μπορεί να καταφύγουν στη χρήση χωρίς απαραίτητα να είναι όλοι κακοποιοί και πως (σε συντριπτικό ποσοστό) τα μέσα επιδιώκουν μόνο την προβολή κάποιας

είδησης που «πουλάει», κάτι το οποίο καταδίκασαν και συμπεριέλαβαν στα αίτια για τον περαιτέρω κοινωνικό αποκλεισμό και υποβάθμισή τους. Αντίθετα, δύο από τους πέντε αστυνομικούς τόνισαν πως υπάρχει γενικότερη αρνητική προβολή που εμπλέκει, μάλιστα, και την αστυνομία και το έργο της για την κατάσταση στο κέντρο της Αθήνας (Ομόνοια).

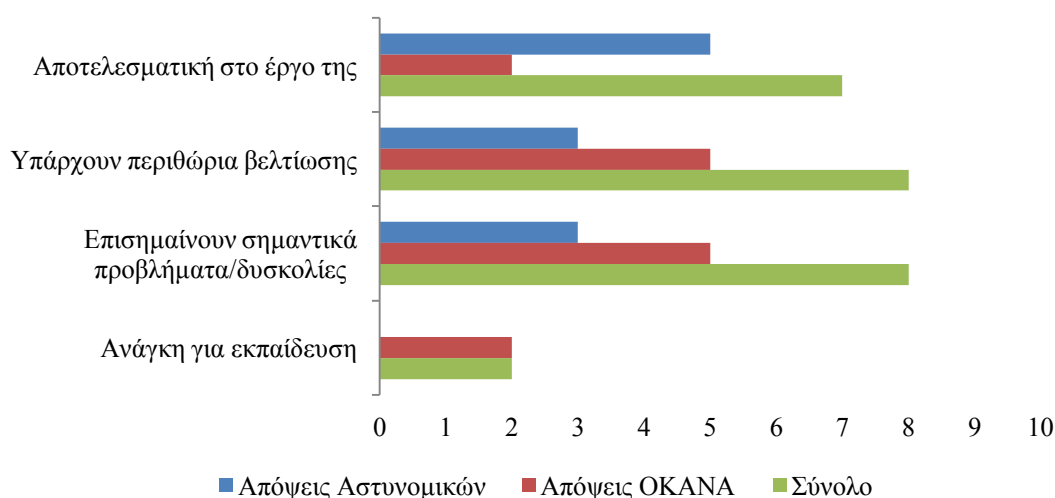
Συνοπτικά: Δόθηκε μεγάλη έμφαση σε αυτή τη διάσταση, δηλαδή τη δημιουργία, αναπαραγωγή και υιοθέτηση στερεοτυπικών αντιλήψεων, είτε αυτό είχε να κάνει με την ανάγκη των ΜΜΕ να προωθήσουν μια εικόνα η οποία είναι εύκολα αποδεκτή από το κοινό και την οποία είναι πιο εύκολο να «πουλήσουν», είτε με την τάση της κοινωνίας να σχηματίζει παρόμοιες απόψεις.

Ερώτηση 12

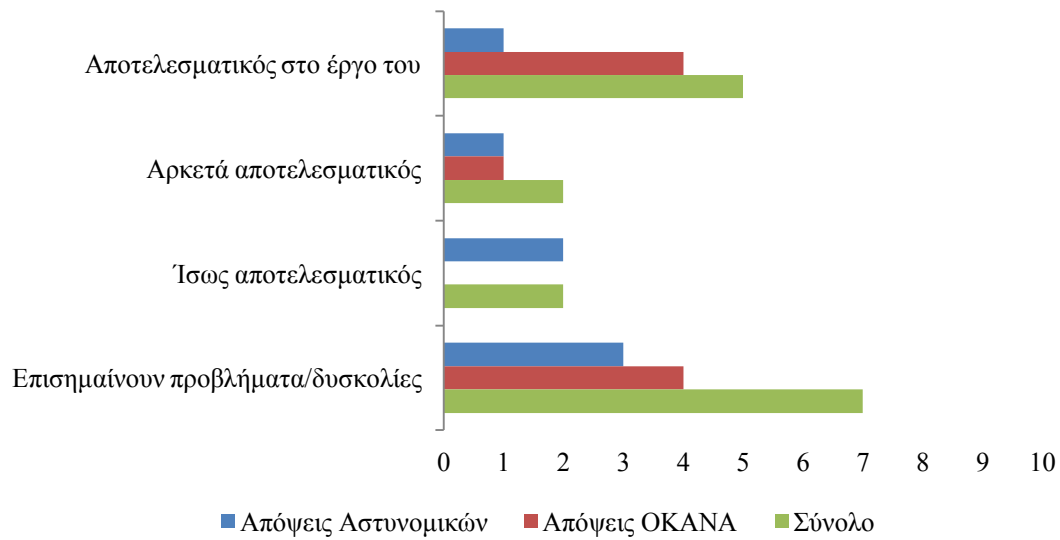
Για την ερώτηση δώδεκα η ανάλυση απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή λόγω της σύνθετης φύσης της. Όπως διατυπώθηκε, η ερώτηση έχει ως εξής: «Θεωρείτε ότι το έργο των φορέων κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία) και των φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών (του ΟΚΑΝΑ ειδικότερα) είναι αποτελεσματικό; Ποια η γνώμη της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα αυτών των φορέων;».

Η ερώτηση είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα, αφού ο ένας φορέας κάνει αξιολόγηση στον άλλο. Για το σκοπό αυτό, ο πληθυσμός μελετήθηκε ανάλογα και με ιδιαίτερη προσοχή. Τα αποτελέσματα παρατίθενται αναλυτικά παρακάτω:

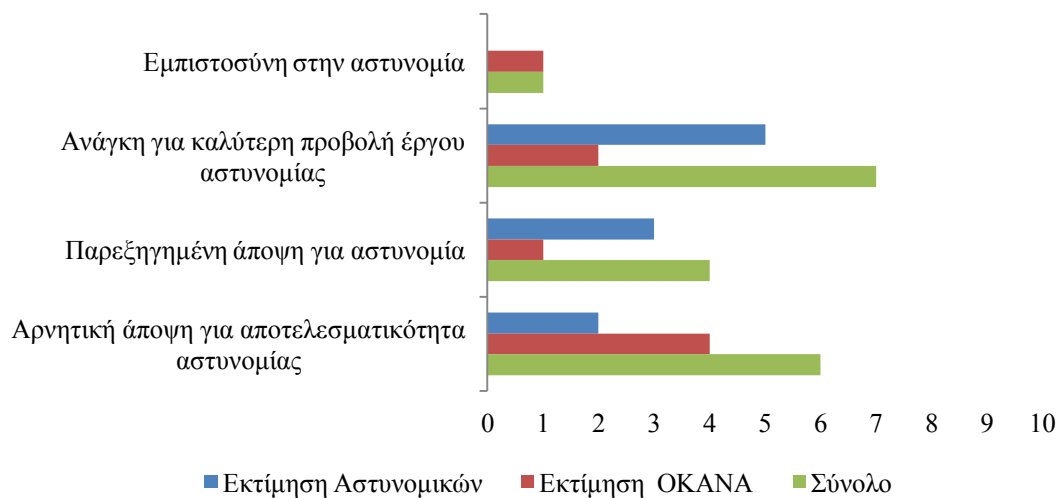
Γράφημα 8. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας. (v=10)

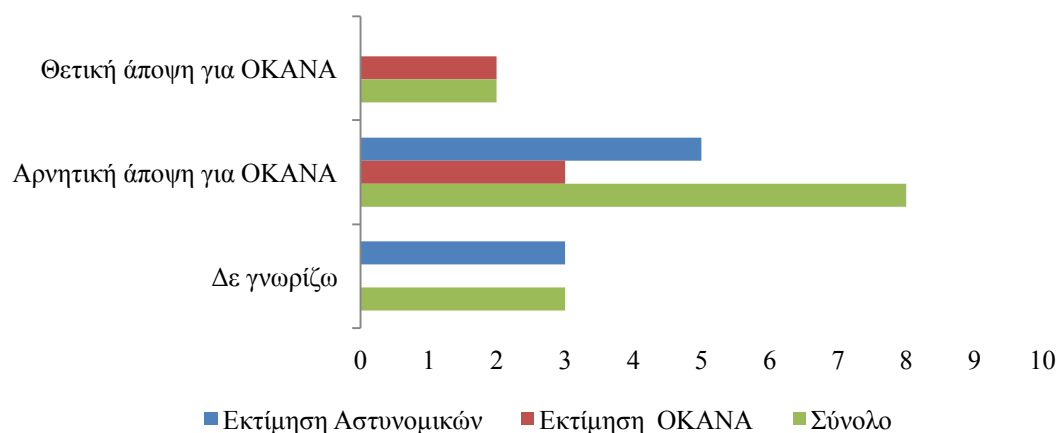
Γράφημα 9. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την αποτελεσματικότητα του ΟΚΑΝΑ. (n=10)

Γράφημα 10. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την άποψη της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας. (n=10)

Γράφημα 11. Απαντήσεις αστυνομικών και εργαζομένων του ΟΚΑΝΑ σχετικά με την άποψη της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα του ΟΚΑΝΑ. (v=10)

Αξίζει να αναφερθεί πως οι απόψεις αστυνομικών και υπαλλήλων ΟΚΑΝΑ διαφέρουν πολύ μεταξύ τους και πως κάθε ένας από αυτούς εκτιμά πως η κοινωνία δεν αναγνωρίζει το έργο του δικού τους φορέα, κάτι που επεσήμαναν πως οφείλεται τόσο στην ύπαρξη αρνητικών στερεοτυπικών απόψεων, όσο και στην ελλιπή προβολή του έργου τους και την κακή επικοινωνία με το κοινό. Πράγματι, αναφορικά με την εικόνα της κοινωνίας απέναντι στους δυο φορείς, οι απαντήσεις του συνόλου των ερωτώμενων μαρτυρούν μια αμφισβήτηση αλλά και επικριτική στάση από την πλευρά της κοινωνίας, θεωρώντας ως βασικό αίτιο την ελλιπή προβολή του έργου και των επιτυχιών του κάθε φορέα. Ίσως, μάλιστα, για την αστυνομία αυτό να ισχύει και σε μεγαλύτερο βαθμό εξαιτίας των αντιδράσεων που προκαλεί ο κατασταλακτικός της ρόλος.

Εντυπωσιακό, επίσης, θεωρείται το γεγονός ότι μόνο ένας από το σύνολο των συνεντευξιζόμενων δεν κρίνει ως αποτελεσματικό (τουλάχιστον όχι επαρκώς) το φορέα στον οποίο εργάζεται. Οι απαντήσεις, ωστόσο, των υπολοίπων δείχνουν την εμπιστοσύνη που έχουν στο ίδιο τους το έργο, παρά τις δυσκολίες και τις αντιξοότητες που μπορεί να αντιμετωπίζουν καθημερινά, και τις οποίες, ενδεχομένως, να αγνοεί το σύνολο των πολιτών.

Αντίθετη εικόνα, ωστόσο, παρουσιάζεται σε γενικές γραμμές όταν ερωτώνται για την αποτελεσματικότητα του άλλου συμμετέχοντος στην έρευνα φορέα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, όπως ανέφεραν και οι ίδιοι, τα προβλήματα που τους παρουσιάζονται και σχετίζονται με τους τοξικοεξαρτημένους οφείλονται στον

«άλλο» φορέα. Παρατηρείται λοιπόν απόδοση ευθυνών (με παράλληλη αποποίηση ευθυνών από μέρους τους) στους «άλλους», διότι λόγω αναποτελεσματικότητας του έργου τους διαιωνίζεται η κατάσταση αυτή. Θα πρέπει, βεβαίως, να σημειωθεί ότι αυτό δεν είναι απόλυτο και δε συνεπάγεται απαραίτητως ότι δεν αναγνωρίζονται και θετικά στοιχεία και επιτυχίες του άλλου φορέα. Παράλληλα, όπως σημειώθηκε και στην ανωτέρω ανάλυση, σε αντίθεση με τους αστυνομικούς, οι υπάλληλοι του ΟΚΑΝΑ εστίασαν περισσότερο στην εξεύρεση και την πρόταση λύσεων για το πρόβλημα. Μεταξύ αυτών ανέφεραν:

- Ότι η αστυνομία έχει βελτιωθεί σημαντικά, κυρίως λόγω του επιπέδου μόρφωσης των νεότερων αστυνομικών. Όλοι τους πρότειναν, λοιπόν, περαιτέρω εκπαίδευση και ενημέρωση αλλά και ευαισθητοποίηση, αναγνωρίζοντας, ωστόσο, πως ο ρόλος της αστυνομίας (κατασταλτικός) διαφέρει από το δικό τους (αντιμετώπιση, συμβουλευτική και απεξάρτηση).
- Στο σύνολό τους θεώρησαν πως ο λόγος που το κοινό αγνοεί την αποτελεσματικότητα των φορέων έχει να κάνει με το ότι δεν υπάρχει επικοινωνία των αποτελεσμάτων τους.
- Παράλληλα, οι δύο εξ αυτών τόνισαν την ανάγκη για μεγαλύτερη φυσική παρουσία της αστυνομίας, ώστε να υπάρχει και προληπτική δράση από μέρους της.

Πρέπει να υπογραμμιστεί πως η έρευνα αποκτά αξία μόνον όταν μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να επαληθευθεί ή όχι από άλλους ερευνητές, αλλά και να προτείνει λύσεις και μέτρα βελτίωσης και αντιμετώπισης των προβλημάτων που μελετά. Σε αυτό το βαθμό, η παρούσα έρευνα εστιάζει σαφέστατα και σε αυτό το κομμάτι. Κρίνεται, λοιπόν, πως το γεγονός πως οι συνεντευξιαζόμενοι αξιολόγησαν το έργο τους και τη γενικότερη κατάσταση, εστίασαν σε μια συγκεκριμένη περιοχή, αλλά πρότειναν και αντίμετρα, προσδίδει στην παρούσα μελέτη προστιθέμενη αξία και την καθιστά όχι απλώς μια περιγραφική εργασία μα, αντίθετα, πρωτότυπη έρευνα με πρωτογενή συμπεράσματα.

Συνοπτικά: Οι συμμετέχοντες θεωρούν πως οι φορείς στους οποίους ανήκουν, επιτελούν ουσιαστικό έργο, αναγνωρίζοντας συνάμα πως υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης και πως υπάρχουν παγιωμένες στερεοτυπικές αρνητικές αντιλήψεις, καθώς επίσης και ελλιπής προβολή του έργου τους που οφείλεται και οδηγεί σε κακή επικοινωνία με το κοινωνικό σύνολο.

Ερώτηση 13

Για τη δέκατη τρίτη ερώτηση «Ποια η γνώμη σας για την κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων δραστών στη χώρα μας;» κρίθηκε πως μια παρουσίαση των απαντήσεων με τη μορφή «ομαδοποιημένου», κωδικοποιημένου υλικού θα μείωνε την αξία των πορισμάτων της έρευνας. Έτσι, επιλέχθηκε να αναλυθεί εν πλήρη συντομία η απάντηση κάθε ενός από τους χρήστες σε σχέση με τα όσα ειπώθηκαν παραπάνω. Ο αναγνώστης παραπέμπεται παραπάνω όπου παρουσιάστηκαν τα άτομα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, ώστε να αξιολογήσει με τη σειρά του την απάντηση που δόθηκε από τον καθένα. Έτσι:

Για την αστυνομία, ο A1 ανέφερε την ύπαρξη στίγματος αλλά πως με «πραγματική θέληση και υπομονή» υπάρχει ελπίδα τόσο για το χρήστη, όσο και για την αποδοχή από το κοινωνικό σύνολο. Ο A2 αξιολόγησε ότι η διαδικασία επανένταξης στην Ελλάδα βρίσκεται «σε πρώιμο στάδιο» αλλά τόνισε πως πρέπει να υπάρξει ενημέρωση σχετικά με την αξία και τη δύναμη της ανεξάρτησης και να γίνει προσπάθεια επανένταξης μέσω της αντιμετώπισης του ρατσισμού και του φόβου. Ο ερωτηθείς A3 μίλησε για την ανάγκη ταυτόχρονης ύπαρξης πολλών παραγόντων και προσπάθειας από κάθε άτομο χωριστά, αλλά και από την κοινωνία εν γένει για να γίνει επανένταξη. Ο A4 συμφώνησε σε σχέση με τη δυσκολία επανένταξης, αλλά εστίασε στην απουσία εξειδίκευσης αλλά και οποιασδήποτε προετοιμασίας από πλευράς χρηστών, καθώς και την έλλειψη υποδομών στη χώρα. Ο A5, πιο απαισιόδοξος, εκτίμησε πως υπάρχουν μικρές πιθανότητες επιτυχούς επανένταξης και πως απαιτείται προσπάθεια από το κοινωνικό σύνολο.

Οι απαντήσεις των αστυνομικών επιβεβαιώνουν τα όσα ανέφεραν στις ερωτήσεις 10-12 οι εργαζόμενοι του OKANA που μίλησαν για μια νέα γενιά αστυνομικών με μεγαλύτερη επιθυμία να βοηθήσουν, ευαισθητοποίηση, μόρφωση και ενημέρωση. Παραμένουν, βέβαια πιο πρακτικοί σε σχέση με τους επαγγελματίες του OKANA, κι αυτό, ίσως, δικαιολογείται από τη φύση της εργασίας τους. Επίσης, σημειώνεται πως και οι πέντε εστίασαν στη δυσκολία εύρεσης εργασίας και όχι στα προγράμματα ανεξάρτησης. Αντίθετα, για τον OKANA, ο O1 μίλησε μεν για στίγμα αλλά εστίασε στην απουσία υποστηρικτικών συστημάτων για να βοηθήσουν στην ανεξάρτηση (το έθεσε ως «αποστασιοποίηση από τα ναρκωτικά», όρος που περιλαμβάνει και την απομάκρυνση από επιρροές και δίκτυα) και κατάλληλων υποδομών. Η O2 τόνισε ότι μολονότι κάποιοι ολοκληρώνουν τα προγράμματα ανεξάρτησης δεν υπάρχει ουσιαστική επίλυση και τα ίδια άτομα αναζητούν πάλι

βοήθεια. Αυτό αυτόματα αποδεικνύει, λοιπόν, μια εν μέρει αναποτελεσματικότητα, δεδομένου ότι οι χρήστες επιστρέφουν εντέλει σε μια πρότερη κατάσταση. Η Ο3 συμφώνησε με τον Ο1 συμπληρώνοντας πως πολλές φορές δεν υπάρχει σαφής εικόνα για το τί συμβαίνει αφού ολοκληρώσει ένα άτομο τα προγράμματα, συμπληρώνοντας, μάλιστα, πως «η μόνη, ίσως περίπτωση για να έχουμε ακριβή εικόνα, είναι όταν δυστυχώς κάποια στιγμή επιστρέφουν σε μας ζητώντας πάλι βοήθεια», γεγονός που σημαίνει λοιπόν την αποτυχία ανεξάρτησης και, συνεπώς, επανένταξης. Η Ο4 συμφώνησε περισσότερο με τις απόψεις των αστυνομικών, τονίζοντας τη δυσκολία επανένταξης και εύρεσης εργασίας, ενώ, τέλος, η Ο5 επεσήμανε πως πρέπει να υπάρξει ριζική αλλαγή του τρόπου ζωής και της νοοτροπίας (από την πλευρά των χρηστών αλλά και του συνόλου της κοινωνίας) για να υπάρξει επανένταξη.

Ο λόγος που αναλύθηκαν χωριστά τα αποτελέσματα είναι ακριβώς ότι όσα ειπώθηκαν από τους αστυνομικούς εστιάζουν σε άλλα από όσα αναφέρθηκαν από τον ΟΚΑΝΑ με την εξαίρεση της ερωτηθείσας Ο4. Αυτό χρήζει περαιτέρω μελλοντικής έρευνας και πιθανόν να καταδεικνύει και στοιχεία που αφορούν και την ίδια την κουλτούρα κάθε φορέα. Ωστόσο, όπως άλλωστε αναφέρθηκε παραπάνω, και δεδομένου ότι οι άνθρωποι (οι επαγγελματίες) είναι αυτοί που απαρτίζουν ένα φορέα, μπορεί να δικαιολογηθούν και να εξηγηθούν οι τυχόν διαφορές στις δοθείσες απαντήσεις αν ληφθεί υπόψη ότι και μόνο η φύση της εργασίας μπορεί να διαμορφώσει ισχυρές πεποιθήσεις και να κατευθύνει κατά κάποιο έμμεσο τρόπο τις απόψεις. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση λοιπόν, δε θα πρέπει να λησμονείται ο εκ φύσεως διαφορετικός ρόλος με τον οποίο προσεγγίζουν οι επαγγελματίες το ζήτημα των ναρκωτικών.

Συνοπτικά: Βασικό συμπέρασμα αυτής της ερώτησης είναι ότι η κοινωνική επανένταξη καθίσταται ιδιαίτερος δύσκολη, δεδομένου ότι υπάρχει στίγμα, δομικά προβλήματα σε όλα τα επίπεδα, ψυχοσωματικές καταστάσεις που επηρεάζουν το χρήστη και τάση της κοινωνίας για αποξένωση των χρηστών και αντιμετώπισης αυτών ως «προβληματικών στοιχείων». Τέλος, και σύμφωνα με τις διαφορετικές και ποικίλες απόψεις που αποτυπώθηκαν, για τη λύση στο συγκεκριμένο πρόβλημα απαιτείται πολυεπίπεδη προσέγγιση και μεγάλη προσπάθεια από τον καθένα ξεχωριστά.

Ερώτηση 14

Η ερώτηση δεκατέσσερα αφορά το εάν οι επαγγελματίες θεωρούν ότι η συμμετοχή των χρηστών στα προγράμματα υποκαταστάτων του OKANA επηρεάζει την εμπλοκή τους με το έγκλημα (ως δραστών ή θυμάτων) και προς ποια κατεύθυνση.

Τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά για μια πιο σαφή απεικόνιση της κατάστασης, εγείρουν, ωστόσο, πολλά ερωτήματα. Ενώ, λοιπόν, στην ερώτηση 12 οι αστυνομικοί εκτίμησαν σε γενικές γραμμές ως ανεπαρκές το έργο του OKANA, στην ερώτηση 14 οι απαντήσεις δείχνουν μια άλλη εικόνα. Έτσι, εδώ, το σύνολο των ερωτηθέντων αστυνομικών σημείωσε πως υπάρχει θετική επιρροή στην απομάκρυνση από την εγκληματικότητα, τονίζοντας τη σημασία της ρήτρας απομάκρυνσης σε περίπτωση που τελεστεί αξιόποινη πράξη από το άτομο που βρίσκεται σε πρόγραμμα απεξάρτησης. Επιπλέον, κάποιοι εξέφρασαν ανησυχία για θυματοποίηση των χρηστών κατά το στάδιο αυτό, διότι, όπως αναφέρθηκε, οι χρήστες αποτελούν στόχο για τους υπόλοιπους χρήστες, οι οποίοι δεν έχουν ενταχθεί σε κάποιο αντίστοιχο πρόγραμμα, εξαιτίας των υποκατάστατων ουσιών που τους χορηγούνται.

Από πλευράς OKANA, οι οποίοι στην ίδια ερώτηση είχαν απαντήσει στην πλειοψηφία τους πως κρίνουν αποτελεσματικό το έργο του φορέα τους παρά τα προβλήματά του, ομόφωνα απάντησαν πως τα εν λόγω προγράμματα συμβάλλουν στη μείωση της εγκληματικότητας, καθώς η ρήτρα οδηγεί στην αποφυγή τέτοιων περιστατικών, διότι λειτουργεί αποτρεπτικά. Θέτει λοιπόν ένα «φραγμό» στην τέλεση οποιασδήποτε παραβατικής πράξης, διότι το μακρόχρονο διάστημα αναμονής για την ένταξη στα συγκεκριμένα προγράμματα και η σταθερή και δεδομένη χορήγηση των υποκαταστάτων, αποτρέπουν το χρήστη από την τυχόν εμπλοκή του σε κάποια εγκληματική δραστηριότητα που θα έχει ως βέβαιη συνέπεια την απομάκρυνσή του από τα προγράμματα αυτά.

Αξίζει να σημειωθεί πως εάν η ρήτρα απομάκρυνσης από τα συγκεκριμένα προγράμματα λειτουργεί για τους χρήστες ουσιών πράγματι τόσο αποτρεπτικά από την τέλεση κάθε είδους αδικημάτων, τότε θα έπρεπε να ληφθεί σοβαρά υπόψη από την πολιτεία και την εκάστοτε κυβέρνηση η αύξηση του αριθμού των χρηστών σε αυτού του είδους τα προγράμματα, μέχρις ότου να καλυφθεί το σύνολο των χρηστών. Αυτό θα σήμαινε αυτομάτως την κατακόρυφη μείωση της εγκληματικότητας των τοξικοεξαρτημένων, δεδομένου ότι δεν θα διακινδυνεύουν πλέον – υπό το φόβο των συνεπειών της απομάκρυνσης από το πρόγραμμα – να χάσουν όλα τα προνόμια που

απολαύουν. Επίσης, κάτι τέτοιο θα αποτελούσε επιβεβαίωση και επαλήθευση των απαντήσεων των επαγγελματιών, ότι δηλαδή η πλειοψηφία των χρηστών διαπράττει αξιόπινες πράξεις λόγω της κακής οικονομικής τους κατάστασης, προκειμένου να εξασφαλίσουν την επόμενη τους δόση, ωστόσο, με τα νέα δεδομένα δε θα αναγκάζονται να πράξουν κάτι αντίστοιχο.

Συνοπτικά: Συνοψίζοντας τα κύρια σημεία των απαντήσεων που δόθηκαν, υπογραμμίζεται η σημασία αυτών των προγραμμάτων, καθότι θέτουν στον χρήστη ένα επιπλέον «εμπόδιο» σε οποιαδήποτε πιθανή εγκληματική δραστηριότητα. Ασφαλώς, αυτό δεν προκύπτει από τα προγράμματα καθαυτά, αλλά από τη ρήτρα και τους όρους που αυτά προβλέπουν, τα οποία, σύμφωνα με τα λεγόμενα των ερωτηθέντων, και κυρίως των επαγγελματιών του OKANA που είναι σε άμεση συνάφεια με τα εν λόγω προγράμματα, λειτουργούν αποτρεπτικά.

Ερώτηση 15

Τέλος, στην ερώτηση δεκαπέντε ζητήθηκε από τους συνεντευξιαζόμενους να αναφέρουν προτάσεις για το ρόλο της Αστυνομίας στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της σχετιζόμενης με τα ναρκωτικά εγκληματικότητας.

Έτσι, το σύνολο των αστυνομικών μίλησε για τη βελτίωση της αστυνόμευσης και την ανάγκη για δραστική αντιμετώπιση. Ειδικότερα αναφέρθηκαν στη διακίνηση και το εμπόριο των ναρκωτικών ουσιών, εντοπίζοντας σε αυτά τη «ρίζα» του προβλήματος. Πράγματι, αποτελεί γεγονός πως αν πάψει η προσφορά αυτών των ουσιών, εκ των πραγμάτων θα σταματήσει και η ζήτηση. Κρίνεται λοιπόν αναγκαίο να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να αντιμετωπισθεί εκ βαθέων το πρόβλημα αυτό και να αποτρέψει, συνεπώς, από περαιτέρω προβληματικές καταστάσεις. Τέλος, οι αστυνομικοί έκαναν λόγο για την ανάγκη συνεργασίας με φορείς, καθώς και για τα οφέλη της καλύτερης εκπαίδευσης και ενημέρωσης (των ίδιων).

Οι υπάλληλοι του OKANA, συμπληρώνοντας τα παραπάνω, έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στη βελτίωση της αστυνόμευσης κυρίως στις περιοχές που αποτελούν στέκια για χρήστες και διακινητές, δίνοντας, ωστόσο, μεγαλύτερη έμφαση στην ανάγκη διατομεακής συνεργασίας (συνεργασία με φορείς), προκειμένου να αντιμετωπισθούν σφαιρικά και σε κάθε στάδιο όλες οι προβληματικές καταστάσεις. Ανέφεραν, επιπλέον, τη δραστική αντιμετώπιση της διακίνησης και του εμπορίου των

ναρκωτικών ουσιών, χωρίς, ωστόσο, να την υπερτονίσουν, όπως συνέβη με τους αστυνομικούς. Αυτό, ασφαλώς, οφείλεται στον προληπτικό και κατασταλακτικό χαρακτήρα που έχει η δράση της αστυνομίας και αντικατοπτρίζεται και στις απαντήσεις των αστυνομικών, οι οποίοι σε επιχειρησιακό επίπεδο κρίνουν την καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών την πλέον σημαντική ενέργεια. Τέλος, οι εργαζόμενοι στον ΟΚΑΝΑ δεν παρέλειψαν κι αυτοί να αναφερθούν στην ανάγκη για αρτιότερη εκπαίδευση των αστυνομικών που θα τους παρέχει τα εχέγγυα για την αντιμετώπιση όλων των σύγχρονων προκλήσεων με απόλυτο επαγγελματισμό, διατηρώντας συνάμα και μια ευαισθητοποιημένη και ανθρώπινη πτυχή, προσαρμοζόμενα φυσικά στις απαιτήσεις και τη φύση του κάθε περιστατικού, στο οποίο θα κληθούν να επιληφθούν.

Συνοπτικά: Στην ερώτηση αυτή αναλύθηκαν οι προτάσεις για την βελτίωση της λειτουργίας της Αστυνομίας. Μεταξύ άλλων, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην καταπολέμηση της πηγής του προβλήματος, αποτελώντας την πιο ουσιαστική και πιθανότατα αποτελεσματική λύση για τη μείωση της εγκληματικότητας που σχετίζεται με τα ναρκωτικά.

4.5. Γενικά συμπεράσματα από την ποιοτική διερεύνηση των στάσεων της αστυνομίας και του ΟΚΑΝΑ

Σε γενικές γραμμές με την παρούσα έρευνα επιβεβαιώνονται μέσω των συνεντεύξεων όσα αναφέρονται στη θεωρητική εισαγωγή, και ειδικά σε ό,τι έχει να κάνει με την αδυναμία παρουσίασης γενικευμένων αποτελεσμάτων τόσο για το είδος του εγκλήματος, όσο για τα αίτια και τις συνέπειες της εγκληματικότητας.

Η αστυνομία φαίνεται να προσεγγίζει πλέον πολύ πιο «ανθρωπιστικά» τους χρήστες, αν και η επαφή τους (ο ρόλος τους) έχει να κάνει κυρίως με την πάταξη της εγκληματικότητας και όχι με σκοπό την αντιμετώπιση της «βλάβης» (όπως ετέθη από ορισμένους εργαζομένους του ΟΚΑΝΑ) από τη χρήση ναρκωτικών και την περαιτέρω ενσωμάτωση. Ωστόσο, παρά το διαφορετικό ρόλο και σκοπό που έχει ο φορέας τον οποίο εκπροσωπούν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δείχνουν ευαισθησία προς τον άνθρωπο, χωρίς καμία διάκριση, κατανοώντας τη διαφορετικότητα και τις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης των τοξικοεξαρτημένων.

Εντούτοις, παρατηρήθηκε στους αστυνομικούς η τάση να εστιάζουν σε πιο πραγματιστικά ζητήματα (εύρεση εργασίας, πάταξη εγκλήματος και ουσιαστικής

επέμβασης με φυσική παρουσία) έναντι της έμφασης στη θεραπεία και την ενσωμάτωση μέσω προγραμμάτων που έδωσαν οι υπάλληλοι του OKANA.

Το παραπάνω αποδεικνύει την ύπαρξη μιας διαφορετικής «κουλτούρας» ανάμεσα σε φορείς και επαγγελματίες, κάτι που αντανακλάται και στην αντιμετώπιση των χρηστών. Διαφέρει δηλαδή η φιλοσοφία αλλά και οι αρμοδιότητες του κάθε φορέα, κι έτσι δημιουργούνται αναπόφευκτα διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης διαφόρων ζητημάτων, αλλά και, συγκεκριμένα, του ζητήματος των ναρκωτικών.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά σε κάποια πιο γενικά, «αντικειμενικά» ζητήματα, οι απόψεις αυτές κατά κύριο λόγο συγκλίνουν. Για κάποια ερωτήματα, ωστόσο, όπου οι απαντήσεις δε συμφωνούν μεταξύ τους, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η συμβολή του ατομικού παράγοντα, ο οποίος σε συνδυασμό με την εργασιακή εμπειρία και το γενικότερο περιβάλλον εργασίας συγκροτούν τη στάση ενός ατόμου απέναντι σε κάποιο ζήτημα και αποκρυσταλλώνουν εντέλει μια άποψη.

Εκτός όμως από το διαφορετικό τρόπο προσέγγισης και το διαφορετικό σκοπό για τον οποίο έρχονται οι δυο φορείς σε επαφή με τους τοξικομανείς, υπάρχει επίσης και αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα, η σωστή και αποτελεσματική δουλειά του OKANA έχει άμεσο αντίκτυπο και στην αστυνομία, δεδομένου ότι οι τοξικοεξαρτημένοι θα μείνουν μακριά από κάθε είδους εγκληματικότητα κι έτσι θα παρατηρηθεί μείωση. Αντίστοιχα, το αποτελεσματικό έργο της αστυνομίας είτε σε προληπτικό είτε σε κατασταλτικό επίπεδο, θα επιφέρει ουσιαστική μείωση στο σημαντικά μεγάλο αριθμό τοξικοεξαρτημένων που περιμένουν να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα, κι αυτό συνεπάγεται την εξυπηρέτηση μεγαλύτερου αριθμού εξ' αυτών και με περισσότερο εστιασμένη προσοχή στην κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

Πιο συγκεκριμένα, και σύμφωνα πάντα με τις δοθείσες απαντήσεις, όπως αυτές αποτυπώθηκαν, αναλύθηκαν και επεξεργάστηκαν, προέκυψαν ορισμένα πιο ειδικά αποτελέσματα και συμπεράσματα.

Όσον αφορά λοιπόν στο χρήστη, τονίστηκαν ιδιαίτερος τα συνήθη στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν, όπως, για παράδειγμα, το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό του status, το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, η κακή υγιεινή και η γενική εικόνα παραμέλησης. Επιπλέον, από το σύνολο των απαντήσεων των επαγγελματιών προκύπτει η εικόνα αποκοπής τους από το κοινωνικό περιβάλλον, τουλάχιστον εκείνο προ εξάρτησης, αλλά και οι κακές οικογενειακές σχέσεις, οι οποίες λειτούργησαν είτε ως αίτιο (καλύτερα, ως παράγοντας), είτε ως απόρροια της χρόνιας εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες.

Ως προς το είδος των ουσιών αυτών, αναφέρθηκαν πολλά και διαφορετικά ναρκωτικά, τα οποία μάλιστα έχουν και διαφορετική επίδραση στον οργανισμό του ανθρώπου και τον οδηγούν σε διαφορετικές συμπεριφορές, αναλόγως αν ανήκουν στα κατασταλτικά ή τα διεγερτικά. Το είδος του ναρκωτικού βέβαια, έχει ιδιαίτερη σημασία, αφενός διότι διαφέρει ο βαθμός της βλάβης που προκαλούν στον οργανισμό, αφετέρου δε διότι από το είδος της ουσίας εξαρτάται πολλές φορές και η συμπεριφορά του χρήστη και, ενδεχομένως, και η αξιόποινη πράξη που πιθανόν να διαπράξει. Αυτό επιβεβαιώθηκε από τους ερωτώμενους και ιδιαίτερος από τους αστυνομικούς οι οποίοι, λόγω αρμοδιότητας, αντιμετωπίζουν τέτοια περιστατικά και παρατηρούν τη σύνδεση μεταξύ ναρκωτικής ουσίας και διάπραξης του ανάλογου εγκλήματος (όσον αφορά στο είδος και τη βαρύτητα). Παράδειγμα αποτελεί η βίαιη και επιθετική συμπεριφορά που μπορεί να προκληθεί από κάποιες ουσίες, χωρίς το ίδιο το άτομο να έχει πλήρη επίγνωση των ενεργειών του, οδηγούμενο πολλές φορές σε βαρύτατα εγκλήματα.

Επιγραμματικά, παρατίθενται τα πιο σημαντικά σημεία από τα εξαγόμενα συμπεράσματα:

- Το επίπεδο εξάρτησης σχετίζεται με το είδος του ναρκωτικού, το προφίλ του ατόμου και το υπόβαθρό του όσο και το περιβάλλον στο οποίο ζει. Όσο μεγαλύτερη είναι η εξάρτηση τόσο πιο πιθανή η εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών.
- Η συχνότητα χρήσης των ναρκωτικών ουσιών και το επίπεδο εθισμού εξαρτάται από την ίδια την ουσία, το άτομο, την κοινωνία (περίγυρος, περιοχή κ.λπ.) και τις δυσκολίες απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης.
- Με τη σειρά της, η συχνότητα συνδέεται και με την εγκληματικότητα, αφού ο χρήστης νοσεί ψυχικά και σωματικά, στερείται των απαραίτητων για την επιβίωση και αναζητεί διαρκώς τη δόση του, κι έτσι έρχεται σε συχνή επαφή με καταστάσεις ανομίας, άρα εισέρχεται σε ένα φαύλο κύκλο από τον οποίο δεν μπορεί να διαφύγει.
- Τα προγράμματα απεξάρτησης ωφελούν αλλά δεν επαρκούν πλήρως για μία πραγματική πάταξη του εγκλήματος που πηγάζει από την εξάρτηση από ουσίες.
- Τα ΜΜΕ, μέσω των προβαλλόμενων στερεοτυπικών απόψεων, ασκούν μεγάλη επιρροή και «συμβάλλουν» στη δημιουργία κοινωνικών αναπαραστάσεων που διάκεινται αρνητικά προς τους χρήστες.

Εκτός από το πρακτικό επίπεδο όμως, όπως καταδεικνύει και η εν λόγω έρευνα, οι ερωτώμενοι των δύο φορέων συμφωνούν ως προς τη σύνδεση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας, επαληθεύοντας, σε γενικές γραμμές τις

έρευνες, οι οποίες έδειξαν υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας στους συστηματικούς κι εξαρτημένους χρήστες. Επαληθεύεται λοιπόν η σχέση της χρήσης ουσιών και της παραβατικής συμπεριφοράς, ενώ επίσης η σχέση κατάχρησης ναρκωτικών και εμπλοκής στο Σύστημα Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης διαφαίνεται και από το μεγάλο αριθμό χρηστών που έχουν κατηγορηθεί και καταδικαστεί (Ζαραφωνίτου, 2002: 88) Αυτό άλλωστε, όπως επισημαίνουν και οι ίδιοι στις συνεντεύξεις τους, επιβεβαιώνεται σαφώς και από την πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν και βλέπουν μέσω της εργασίας τους, ενώ κατά τις συνεντεύξεις δεν αναφέρθηκε καθόλου ο φόβος του εγκλήματος και η ενδεχόμενη επιρροή του στις αντιλήψεις των επαγγελματιών. Η επαφή τους λοιπόν με το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι καθημερινή και αρκεί για να σχηματίσουν τεκμηριωμένες απόψεις.

Πιο συγκεκριμένα, οι ερωτώμενοι επαγγελματίες και των δυο φορέων γνωρίζουν καλά τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το υπό εξέταση φαινόμενο και λαμβάνουν χώρα σε περιοχές και σημεία στα οποία οι ίδιοι (ερωτώμενοι) εργάζονται. Το δεδομένο αυτό συνέβαλε καθοριστικά και στη δημιουργία των στάσεων, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στις προαναφερθείσες απαντήσεις τους, λαμβάνοντας υπόψη ότι έχουν σφαιρική εικόνα τόσο για τη χρήση ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας, όσο και για την εγκληματικότητα που παρουσιάζεται.

Από το σύνολο των απαντήσεών τους προκύπτει κατ' αρχάς ότι αναγνωρίζουν τη σημασία του προβλήματος των ναρκωτικών εν γένει και συνάμα την ύπαρξή του στο κέντρο της Αθήνας, ως ερευνώμενης περιοχής. Επιπλέον, παρατηρούνται, όπως αναφέρουν και οι ίδιοι, αρκετά περιστατικά εγκλημάτων από τοξικοεξαρτημένους δράστες. Μάλιστα, επιβεβαιώνουν και τη συνεχή εμπλοκή τους σε τέτοιες καταστάσεις, δεδομένου ότι πολλές φορές τα εμπλεκόμενα πρόσωπα είναι τα ίδια, επαληθεύοντας έτσι το μοτίβο του φαύλου κύκλου.

Λαμβάνοντας όλα αυτά ως δεδομένα που συγκροτούν μια προβληματική κατάσταση η οποία δύσκολα αλλάζει, δόθηκε έμφαση στη σημασία των διαφόρων προγραμμάτων από κοινωνικούς φορείς αντιμετώπισης των ναρκωτικών, πολύ δε περισσότερο στην προσπάθεια κοινωνικής επανένταξης. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι παρά το γεγονός ότι οι απόψεις και οι προτάσεις μεταξύ των δύο φορέων είχαν κάποιες αποκλίσεις, ωστόσο, από όλες τις απαντήσεις απέρρεε η ανάγκη επανένταξης και αφομοίωσης αυτών των ανθρώπων, καθώς επίσης και η επιτακτική ανάγκη συμβολής του κοινωνικού συνόλου σε μια τέτοια προσπάθεια.

Η συνολική εικόνα λοιπόν που δημιουργείται από τις απόψεις, τις εμπειρίες, τις σκέψεις και τους προβληματισμούς των συνεντευξιαζόμενων, καταδεικνύει επαγγελματίες που έχουν απόλυτη επίγνωση της πραγματικότητας και των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει μια σύγχρονη κοινωνία, έχοντας συνάμα την απαραίτητη ευαισθησία απέναντι σε λεπτές καταστάσεις όπου εμπλέκεται ο ανθρώπινος παράγοντας και χρίζει μάλιστα ιδιαίτερης και προσεκτικής μεταχείρισης.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω και συνδέοντας, τελικά, την βιβλιογραφική θεωρητική εισαγωγή με την ποιοτική ανάλυση των ευρημάτων της έρευνας μέσω αξιολόγησης των απαντήσεων των συμμετεχόντων, το πρώτο γενικό συμπέρασμα είναι πως υπάρχει μία σαφής σχέση την οποία επισημαίνουν τόσο αστυνομικοί, όσο και υπάλληλοι του ΟΚΑΝΑ. Σε γενικές γραμμές, λοιπόν, επιβεβαιώνονται όσα αναφέρονται στη θεωρητική εισαγωγή, ειδικά σε ότι έχει να κάνει με την αδυναμία παρουσίασης γενικευμένων αποτελεσμάτων τόσο για το είδος του εγκλήματος, όσο για τα αίτια και τις συνέπειες της εγκληματικότητας.

4.6. Προτάσεις

Μετά την αναγνώριση μιας προβληματικής κατάστασης και τον εντοπισμό των παραγόντων που την προκαλούν, το επόμενο βήμα είναι η παράθεση προτάσεων και πιθανών λύσεων, προκειμένου να μειωθεί, αν όχι να εξαλειφθεί, ένα φαινόμενο.

Όλα τα κράτη, λοιπόν, θα πρέπει να εφαρμόζουν αυστηρές – όχι όμως ακραίες – πολιτικές έναντι της χρήσης και κατοχής, πολύ δε περισσότερο έναντι της εμπορίας ναρκωτικών ουσιών. Επίσης, θα ήταν χρήσιμο να γίνονται τακτικές ενημερώσεις από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αλλά και στα σχολεία, ήδη από τα πρώτα χρόνια της εφηβείας, για τις επιπτώσεις που έχει η χρήση ουσιών στην υγεία (ψυχική και σωματική) του χρήστη, μακροπρόθεσμα δε και στο κοινωνικό σύνολο, αν ληφθεί ως δεδομένο ότι η συστηματική χρήση οδηγεί συνήθως σε παραβατικές συμπεριφορές, όπως επιβεβαίωσαν και οι συνεντευξιαζόμενοι.

Ειδικότερα, οι ερωτηθέντες επαγγελματίες παρουσίασαν διάφορες προτάσεις βελτίωσης της υπάρχουσας κατάστασης κυρίως ως προς το ρόλο της Αστυνομίας. Επισημάνθηκε, λοιπόν, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ανάγκη συνεργασίας με άλλους φορείς, η καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών και η σωστή ενημέρωση και συνεχής εκπαίδευση των αστυνομικών.

Επιπλέον, τονίζεται το κοινωνικό πρόσωπο της αστυνομίας μέσα από την έντονη βούληση από των ερωτηθέντων αστυνομικών για περαιτέρω συνεργασίες και με κοινωνικούς και άλλους φορείς, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν περισσότερα στο κοινωνικό σύνολο χωρίς να περιορίζονται αυστηρά στις αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί.

Μια επιφανειακή και μονόπλευρη λύση, ωστόσο, δεν είναι αρκετή. Απαιτείται ουσιαστική προσπάθεια και πολύπλευρη προσέγγιση όχι μόνο από την αστυνομία αλλά από την πολιτεία, το κοινωνικό σύνολο, τους φορείς και, τέλος, τους ίδιους τους χρήστες. Εάν όλοι συλλειτουργήσουν και συνεργαστούν θα μειωθεί μελλοντικά ο αριθμός των τοξικοεξαρτημένων, καθώς επίσης θα παρασχεθεί η απαραίτητη βοήθεια στους υπάρχοντες χρήστες για τη σταδιακή απεξάρτησή τους. Δεδομένης λοιπόν της σημασίας των προγραμμάτων υποκαταστάτων και της αποτελεσματικότητας της ρήτρας απομάκρυνσης, θα παρουσιαστεί μείωση στην εγκληματικότητα των χρηστών. Αυτό θα πρέπει να γίνει αντιληπτό από τους φορείς και την πολιτεία και να εντείνουν τις προσπάθειες σε αυτή την κατεύθυνση, εφόσον υπάρχουν θετικά στοιχεία, σύμφωνα και με τις μαρτυρίες των ερωτηθέντων.

Αναλυτικότερα, και δεδομένου ότι κύριος άξονας της παρούσας μελέτης είναι οι στάσεις της αστυνομίας και του OKANA, θα πρέπει οι συγκεκριμένοι δυο φορείς να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια να βελτιώσουν το έργο και τις υπηρεσίες που παρέχουν τόσο στους πολίτες γενικά (η αστυνομία), όσο και απέναντι στους τοξικοεξαρτημένους ως ευάλωτη κοινωνική ομάδα.

Θα ήταν ιδιαίτερος χρήσιμο λοιπόν να γίνονται συνεχείς ενημερώσεις στο προσωπικό, ώστε να δύναται να αντεπεξέλθει σε κάθε κατάσταση και να αντιμετωπίζει οποιαδήποτε πιθανή δυσκολία, κυρίως σε περιπτώσεις όπως οι τοξικοεξαρτημένοι. Αυτό ασφαλώς ισχύει ακόμη και στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες οι χρήστες είναι δράστες κάποιας εγκληματικής πράξης, διότι η ιδιότητα αυτή δε θα πρέπει να υπερισχύει της ανάγκης τους για λεπτό χειρισμό.

Ακόμη, οι εν λόγω φορείς θα πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλία και να οργανώσουν σχέδιο δράσης για την πρόληψη αλλά και την καταπολέμηση των ναρκωτικών περιορίζοντας όσο το δυνατόν τόσο την προσφορά, όσο και τη ζήτηση. Σε περίπτωση που επιτευχθεί αυτό, τότε, σύμφωνα και με τα λεγόμενα των ερωτηθέντων αλλά και πολλών ακόμη ερευνών, θα παρουσιαστεί μείωση των ποσοστών εγκληματικότητας από τοξικοεξαρτημένους χρήστες, καθώς επίσης θα τους παρασχεθεί και ένα καλύτερο περιβάλλον διαβίωσης.

Σε επόμενο στάδιο θα πρέπει να γίνουν βήματα βελτίωσης σχετικά με την επανένταξη των χρηστών στην κοινωνία και, γενικότερα, σε ένα υγιές και ασφαλές περιβάλλον. Κρίνεται βέβαια αναγκαία η συνεχής παροχή ευκαιριών και κινήτρων και η σταθερότητα στα νέα δεδομένα, προκειμένου να μην παρατηρηθούν φαινόμενα επιστροφής στην πρότερη κατάσταση. Έτσι, λοιπόν, αν το άτομο αποκτήσει τα εχέγγυα για να πορευτεί (εργασία, κοινωνική ζωή, υγιείς οικογενειακές σχέσεις κ.α.), δε θα αναγκαστεί να προβεί σε εγκληματική δραστηριότητα, όπως θα έπραττε σε άλλη περίπτωση, και αυτό προκύπτει από τις απαντήσεις των ερωτώμενων, οι οποίοι κατά κύριο λόγο θεωρούν ότι η εγκληματικότητα των χρηστών οφείλεται συνήθως στην κακή οικονομική τους κατάσταση.

Επίλογος

Από την ανωτέρω ανάλυση διαπιστώνουμε, πως η χρήση ναρκωτικών ουσιών ήταν διαδεδομένη από πολύ παλιά. Τα ναρκωτικά μπορεί να χρησιμοποιούνται για διάφορους λόγους, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο της ιατρικής σε ορισμένες περιπτώσεις. Τις τελευταίες δεκαετίες πολλοί συσχετίζουν τη χρήση των ναρκωτικών ουσιών με της εγκληματικότητα και την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών.

Μάλιστα, όπως έχει φάνει και από διάφορες σχετικές μελέτες, πολλοί κρατούμενοι σε φυλακές είχαν διαπράξει κάποιο έγκλημα ή παράβαση, ενώ βρίσκονταν υπό της επήρεια ναρκωτικών ουσιών, όπως κάνναβη, κοκαΐνη, ηρωίνη και κρακ. Επιπροσθέτως, από την παραπάνω ανάλυση καταλήγουμε πως στις χώρες όπου δεν είναι τόσο διαδεδομένη η χρήση ουσιών, τα ποσοστά εγκληματικότητας είναι μειωμένα, συγκριτικά με τις χώρες όπου παρατηρούνται αυξημένα ποσοστά χρήσης ναρκωτικών.

Είναι αξιοσημείωτο πως στον περιορισμό της χρήσης ουσιών και κατ' επέκταση της εγκληματικότητας, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και η πολιτική, την οποία ακολουθεί η κάθε χώρα. Ειδικότερα, όταν μια χώρα εφαρμόζει αυστηρή πολιτική, με φυλάκιση ή και παραπομπή του χρήστη σε κάποιο ειδικό θεραπευτικό κέντρο για απεξάρτηση, τότε παρατηρούνται σχετικά μειωμένα ποσοστά χρήσης ναρκωτικών ουσιών και εγκληματικότητας. Ένα τέτοιο παράδειγμα χώρας είναι η Σουηδία, η οποία κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, έχει ως απώτερο σκοπό, όχι απλώς να περιορίσει τη χρήση των ναρκωτικών, αλλά και να την εξαλείψει. Στον αντίποδα βρίσκεται η Ολλανδία, μια άλλη ευρωπαϊκή χώρα, η οποία, ωστόσο, δεν

εφαρμόζει τόσο αυστηρές πολιτικές όσο η Σουηδία και πιθανότατα, αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος, που παρατηρούνται αυξημένα ποσοστά χρήσης και εγκληματικότητας.

Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, η πολιτική που ακολουθεί για την αντιμετώπιση του ζητήματος των ναρκωτικών ουσιών και, κατ' επέκταση της εγκληματικότητας, δεν είναι ιδιαίτερα αυστηρή. Μάλιστα, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ελλιπής, αλλά και ανεκτική, ενώ συχνά δεν εφαρμόζει αυστηρά τα προγράμματα που υλοποιεί, τα οποία αποσκοπούν στον περιορισμό του προβλήματος.

Επιπροσθέτως, στην παρούσα εργασία έγινε λόγος για τη διαμόρφωση κοινωνικών αναπαραστάσεων αναφορικά με τη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας. Ειδικότερα, από την ανάλυση κατέστη κατανοητό πως οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν ένα συνονθύλευμα απόψεων ενός συνόλου ατόμων, ξεκινώντας από ατομικό επίπεδο και καταλήγοντας σε κοινωνικό. Αυτές οι ιδέες μπορεί να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό την άποψη των περισσότερων ανθρώπων που ανήκουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνία και συχνά ενδέχεται να μην ανταποκρίνονται και στην πραγματικότητα.

Σε ό,τι αφορά στη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας μέσα από τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών απορρέει πως ένα σημαντικός αριθμός ατόμων πιστεύει πως πρέπει να μειωθεί η χρήση των ναρκωτικών για διάφορους λόγους, όπως είναι η υγεία, το «κοινό καλό» και η εγκληματικότητα, ενώ στη διαμόρφωση των κοινωνικών στάσεων σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η κουλτούρα, αλλά και η πολιτική που ακολουθείται σε κάθε χώρα.

Επίσης, από τα αποτελέσματα των ερευνών εμφανίζεται ότι η χρήση ναρκωτικών ουσιών δύναται να οδηγήσει στη διάπραξη εγκλημάτων ή παραβάσεων. Αυτό επιβεβαιώνεται, μάλιστα, καθώς χώρες με αυξημένη χρήση ναρκωτικών παρουσιάζουν και υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας. Αυτό, επαληθεύτηκε και από τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων, οι οποίοι, παρά τις διαφορές στην κουλτούρα και τις καθημερινές πρακτικές που ακολουθούν στο εργασιακό τους περιβάλλον, συμφώνησαν ως προς τη σύνδεση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών με την εγκληματικότητα.

Εν συνεχεία, ακολούθησαν προτάσεις και πιθανές λύσεις που μπορούν να βελτιώσουν την υπάρχουσα κατάσταση και να συνδράμουν σημαντικά – δεδομένης της σωστής εφαρμογής τους – στη μείωση του ποσοστού της εγκληματικότητας που σημειώνεται από χρήστες ουσιών.

Εν κατακλείδι, προκειμένου να υπάρξουν πιο σαφή αποτελέσματα, και να επιβεβαιώνεται ακλόνητα η συσχέτιση ναρκωτικών και εγκληματικότητας θα πρέπει μελλοντικά να διενεργηθούν περαιτέρω έρευνες και μελέτες. Το σημαντικότερο, ωστόσο, και το πλέον ουσιώδες, είναι η υιοθέτηση λύσεων και η προσπάθεια σε κάθε επίπεδο (άτομο, κοινωνία, πολιτεία) για την καταπολέμηση όλων των «νοσηρών ζητημάτων», όπως είναι τα ναρκωτικά, αλλά και των συνεπειών αυτών, κυρίως δε όταν αυτά αποδεδειγμένα πια, συνδέονται με εγκληματικά φαινόμενα, τα οποία δυστυχώς έχουν ευρύτερο αντίκτυπο και μπορούν να αποτελέσουν μαζικό πρόβλημα.

Παράρτημα I

Οδηγός Συνέντευξης

Για τη Διπλωματική Εργασία του Παναγιώτη Παπαδόπουλου με τίτλο: «Στάσεις των επίσημων φορέων κοινωνικού ελέγχου (Αστυνομία) και των κοινωνικών φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών (ΟΚΑΝΑ) απέναντι στη σχέση ναρκωτικών και εγκληματικότητας: η περίπτωση του κέντρου της Αθήνας»:

Γενικές Πληροφορίες:

Φύλο, Ηλικία, Επάγγελμα, Θέση-Τίτλος-Βαθμός, Μορφωτικό Επίπεδο, Έτη Υπηρεσίας στο Α.Τ./Τ.Α Ομόνοιας/ Ο.ΚΑ.ΝΑ.

Κύριο Μέρος:

1. Ποια η επαφή σας με το φαινόμενο των ναρκωτικών μέσω του επαγγέλματός σας;
2. Ποια είναι τα συνηθέστερα χαρακτηριστικά των χρηστών ναρκωτικών ουσιών (φύλο, ηλικία, υπηκοότητα, κοινωνικο-οικονομική θέση κλπ);
3. Πόσο διαδεδομένη είναι κατά τη γνώμη σας η χρήση ναρκωτικών και πόσο η εξάρτηση και σε τι είδους ναρκωτικές ουσίες αντίστοιχα;
4. Ποιοι παράγοντες οδηγούν, κατά τη γνώμη σας, ένα άτομο στη χρήση/εξάρτηση ναρκωτικών;
5. Πώς επηρεάζει η εξάρτηση από τα ναρκωτικά τις σχέσεις των χρηστών ως προς την οικογένεια, την εργασία, την υγεία τους, την κοινωνία και την αντιμετώπιση του νόμου;
6. Τι πιθανότητες εμπλοκής στην εγκληματικότητα έχουν οι χρήστες και οι εξαρτημένοι αντίστοιχα;
7. Από την επαγγελματική σας εμπειρία, τι είδους εγκλήματα διαπράττουν κατά κύριο λόγο οι εξαρτημένοι (ισχύει το ίδιο και για τους απλούς χρήστες) και με ποια κίνητρα;

8. Κατά την εκτίμησή σας, τί ποσοστό των εξαρτημένων χρηστών, από εκείνους που έχουν απευθυνθεί σε κάποιον φορέα αντιμετώπισης των ναρκωτικών ή που έχουν εμπλακεί σε κάποια υπόθεση της Αστυνομίας, έχουν καταδικασθεί;
9. Ποια η σχέση των στοιχείων κοινωνικής υποβάθμισης και της χρήσης ναρκωτικών στο κέντρο της Αθήνας;
10. Θεωρείτε ότι υπάρχει διαφοροποίηση ανάλογα με την περιοχή και το είδος εγκληματικότητας (πχ. έχουν δημιουργηθεί εστίες για σοβαρό ή/και οργανωμένο έγκλημα;)
11. Πώς αναπαρίσταται από τα ΜΜΕ η σχέση ανάμεσα στη χρήση ναρκωτικών και την εγκληματικότητα; Συμφωνείτε με την εικόνα που προβάλλεται;
12. Θεωρείτε ότι το έργο των φορέων κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία) και των φορέων αντιμετώπισης των ναρκωτικών (του ΟΚΑΝΑ ειδικότερα) είναι αποτελεσματικό; Ποια η γνώμη της κοινωνίας για την αποτελεσματικότητα αυτών των φορέων;
13. Ποια η γνώμη σας για την κοινωνική επανένταξη των εξαρτημένων δραστών στη χώρα μας;
14. Θεωρείτε ότι η συμμετοχή στα προγράμματα υποκαταστάτων του ΟΚΑΝΑ επηρεάζει την εμπλοκή τους με το έγκλημα (ως δράστες ή θύματα) και προς ποια κατεύθυνση;
15. Προτάσεις σας για το ρόλο της Αστυνομίας στην πρόληψη και αντιμετώπιση της σχετιζόμενης με τα ναρκωτικά εγκληματικότητας;

Παράρτημα II

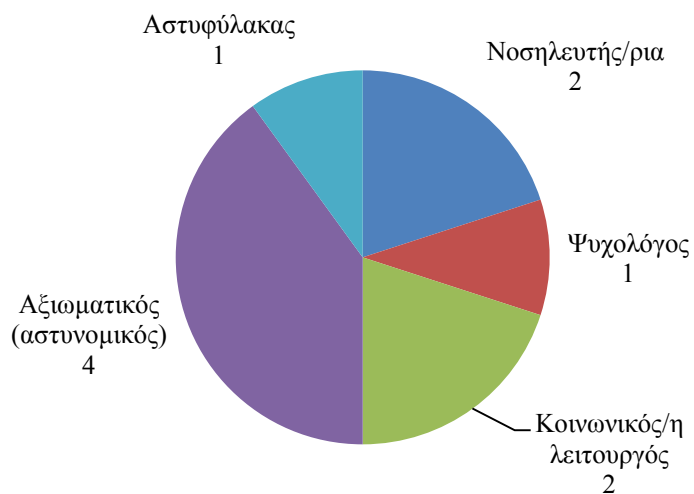
Γραφήματα

Τα παρακάτω γραφήματα απεικονίζουν τα γενικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού της έρευνας συνολικά.

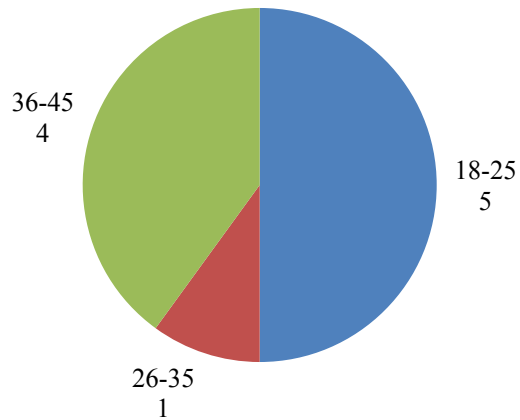
Γράφημα 12. Φύλο Συνεντευξιαζόμενων. (n=10)

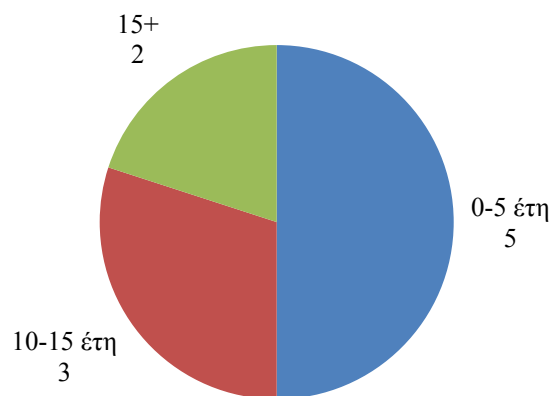
Γράφημα 13. Ιδιότητα Συνεντευξιαζόμενων. (n=10)

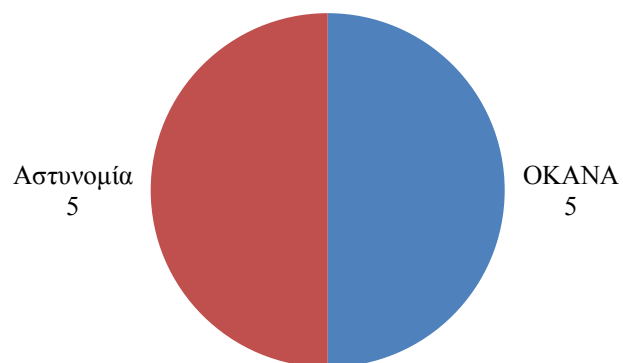
Γράφημα 14. Ηλικία Συνεντευξιαζόμενων. (n=10)

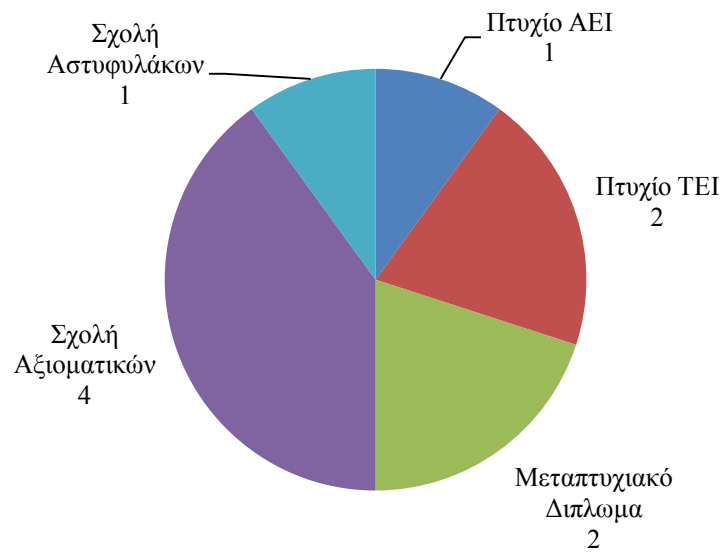
Γράφημα 15. Προϋπηρεσία Συνεντευξιαζόμενων (σε έτη). (n=10)

Γράφημα 16. Φορέας Συνεντευξιαζόμενων. (n=10)

Γράφημα 17. Επίπεδο Εκπαίδευσης Συνεντευξιζόμενων. (n=10)

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλεβιζόπουλος, Γ. (1998). *Δικαστική Ψυχιατρική* (σ. 150-153). Αθήνα: Παρισιανός.

Δαουτόπουλος, Γ., (2005). *Μεθοδολογία Κοινωνικών Ερευνών*, 5η εκδ, Θεσσαλονίκη: εκδ. Ζυγός.

Ε.Κ.Π.Ν.Τ. (2007). *Ετήσια Έκθεση 2007. Η κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ευρώπη*. Λουξεμβούργο: Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας.

Ζαραφωνίτου, Χρ. (2002). *Ναρκωτικά. Τάσεις και εγκληματολογικές διαστάσεις στη σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα*. Επιμέλεια Ζαραφωνίτου Χρ., Τσίγκανου Ι., Τετράδια Εγκληματολογίας 3. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζαραφωνίτου, Χρ. (2004). *Εμπειρική Εγκληματολογία*. 2η έκδ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζαραφωνίτου, Χρ. (2004). *Ναρκωτικά: Η ποινικο-θεραπευτική αντιμετώπιση ενός κοινωνικού προβλήματος*. Ποινική Δικαιοσύνη, 10, 1184-1189.

Ζαραφωνίτου, Χρ. (2006β). Ο ρόλος των κοινωνικών αντιλήψεων στη διαμόρφωση πολιτικών για την αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων. *Εξαρτήσεις*, 10, 79-90.

Ιωαννίδη-Καπόλου, Ε. (2006). «Κοινωνιολογική Έρευνα - Μέθοδοι και Τεχνικές». Ανακτήθηκε από www.nsph.gr/Files/006_Koinoniologias/Research_Stages.doc

Καραγιάννης, Κ., Λοΐζου, Χ. & Σπυρέα, Σ. (2010). *Ο φόβος του εγκλήματος σε ομάδες ουσιοεξαρτώμενων*. Εγκληματολογία. 1, Ενότητα: Α'.

Κίτσος, Γ. (2008). *Ο ρόλος της ισχύουσας νομοθεσίας στην αντιμετώπιση του ζητήματος των ναρκωτικών και η εξέταση της αποποινικοποίησης των παράνομων ουσιών ως εναλλακτικού μέτρου αντιμετώπισης αυτού του ζητήματος μέσα από τις στάσεις και αντιλήψεις του κοινού* (Διδακτορική διατριβή). Πάντειο Πανεπιστήμιο. Αθήνα.

Κονταξής, Α. (1998). *Ποινικό Δίκαιο και Ναρκωτικά* (σ. 144). Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλα.

Κουτσελίνης, Α. (2002). *Εξαρτησιογόνες ουσίες, ναρκωτικά: φαρμακολογία, τοξικολογία, το πρόβλημα και η αντιμετώπισή του* (σ. 3). Αθήνα: Παρισιανού.

Κυριαζή, Ν. (2002). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. δ' έκδ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κωνσταντίνου, Ζ. (2016). *Παραβατικότητα ανηλίκων, ποινική δικαιοσύνη ανηλίκων και κρίση*. Ανακτήθηκε από <http://crime-in-crisis.com/παραβατικότητα-ανηλίκων-ποινική-δικ/>

Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. (1990). *Η Κοινωνιολογία και η Μεθοδολογία της*. 6η αναθεωρ. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Λιάππας, Γ.Α. (1991). *Ναρκωτικά: εθιστικές ουσίες - κλινικά προβλήματα – αντιμετώπιση* (σ. 18-20). Αθήνα: Πατάκη.

Μανωλεδάκης, Ι. (1995). *Διάλογος με τον (ποινικό) νομοθέτη* (σ. 32). [Ποινικά 47]. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Μαργάρα Θ. & Γουσέτη Ι. (2009). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Έρευνας, Διδακτικές Σημειώσεις* (σ. 7). Ανακτήθηκε από <https://openeclass.teimes.gr/modules/document/file.php/DEMES312/Μεθοδολογία%20έρευνας.doc>

Μάτσα, Κ. (2001). *Ψάξαμε ανθρώπους και βρήκαμε σκιές. Το αίνιγμα της τοξικοεξάρτησης* (σ. 46-51, 66-68). Αθήνα: Άγρα.

Ναυρίδης, Κ. (1994). *Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία*, Αθήνα: Παπαζήση.

Σπανουγιώργου, Α. (2008). *Ναρκωτικά: Κοινωνιολογική Προσέγγιση, Νομικό Πλαίσιο και Στατιστικά Στοιχεία* (Διπλωματική Εργασία) (σ. 39). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Θεσσαλονίκη.

Σπύρου, Σ. (2007). *Διακίνηση και διακινητές κοκαΐνης. Ερευνητική και θεωρητική προσέγγιση: ορθολογική επιλογή* (Διδακτορική Διατριβή) (σ. 76-80, 389, 400-405, 407-408). Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο. Αθήνα.

Σταθέας, Γ. (1998). *Ερμηνεία του νέου νόμου περί ναρκωτικών* (σ. 84). Αθήνα: Σάκκουλα

Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας (2002) *Πρόταση για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αντιμετώπιση της εξάρτησης από ουσίες, 2002-2006*. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Anderson, C. (2010). Presenting and Evaluating Qualitative Research. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 74(8), 141.

Bewley-Taylor, D. R. (2003). Challenging the UN drug control conventions: problems and possibilities. *International Journal of Drug Policy*, 14, 171-179.

Bewley-Taylor, D. R. (2004). Harm reduction and the global drug control regime: contemporary problems and future prospects. *Drug & Alcohol Review*, 23, 483-489.

Branic, N. (2015). Routine Activities Theory. *The Encyclopedia of Crime and Punishment*. The Wiley Series of Encyclopedias in Criminology & Criminal Justice, 1133-1134.

Brinkmann, Sv. (2010). *Philosophies of the qualitative research interview: Toward paradigm proliferation* (p. 2-10). Sixth International Congress of Qualitative Inquiry at the University of Illinois, Urbana-Champaign.

Brinkmann, Sv. (2014). "Unstructured and Semi-Structured." *The Oxford handbook of qualitative research*, 277-299.

Carstairs, C. (2005). The stages of the international drug control system. *Drug and Alcohol Review*, 24, 57-65.

Chalub, M. & Lisieux E de Borba Telles (2006). *Álcool, drogas e crime*. Revista Brasileira de Psiquiatria, Volume 28, suppl. 2, Ανακτήθηκε από http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S1516-44462006000600004&script=sci_arttext

CICAD (2012). *Exploring the Relationship between Drugs and Crime: A Comparative Analysis of Survey Data from Prisoners in Four Caribbean Countries*. Ανακτήθηκε από <http://www.cicad.oas.org/oid/pubs/CaribbeanPrisons2012.pdf>

Commission on Narcotic Drugs (1982). *Situation and trends in drug abuse and the illicit traffic including reports of subsidiary bodies concerned with the illicit traffic in drugs*. Commission on Narcotic Drugs E/CN.7/1983/10 (Part 1).

Corbin, J., Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (p. 10-19). San Jose State University. Sage Publications.

Di Cicco-Bloom, B., and Crabtree, B. (2006). The qualitative research interview. *Medical education*, 40.4, 314-321

Englander, M. (2012). The interview: Data collection in descriptive phenomenological human scientific research. *Journal of Phenomenological Psychology*, 43, 13-35.

EMCDDA (2005). *Illicit drug use in EU: Legislative approaches*. Thematic Papers. Lisbon.

EMCDDA (2017). *Netherlands Country Drug Report 2017*. Ανακτήθηκε από <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4512/TD0616155ENN.pdf>

European Opinion Research Group (EORG) (2002). *Attitudes and opinions of young people in the European Union on drugs*. Directorate-General for Justice and Home Affairs (p. 40). European Commission.

Fazey, C. S. J. (2003). The Commission on Narcotic Drugs and the United Nations International Drug Control Programme: politics, policies and prospect for change. *International Journal of Drug Policy*, 14, 155-169.

Felson, M. & Clarke, R. (1998). Opportunity Makes the Thief. Practical Theory for crime prevention. *Policy Research Series*, Paper 98, 13

Gill, P., Stewart, K., Treasure, E. & Chadwick, B. (2008). Methods of data collection in qualitative research: interviews and focus groups. *British dental journal*, 204.6', 291-295.

Giorgi, A. (2006). Concerning variations in the application of the phenomenological method. *The Humanistic Psychologist*, 34(4); 306-319.

Inter-American Drug Abuse Control Commission (2012). *2012 Annual Report of the Inter-American Drug Abuse Control Commission (CICAD) to the General Assembly of the Organization of American States at its Forty-Third Regular Session* (p. 24). Ανακτήθηκε από <http://www.cicad.oas.org/apps/Document.aspx?Id=2215>

Kaplan, H., Sadock, B. & Grebb, J. (1996). (seventh edition) *Kaplan and Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences Clinical Psychiatry* (p. 568-569). Baltimore, MD: Williams and Wilkins.

Menard, S., Milalic, S. & Huizinga, D. (2001). Drugs and crime revisited. *Journal Justice Quarterly*, Volume 18, Issue 2, 269-299.

Moscovici, S. (1973). Foreword. In C. Herzlich (Ed), *Health and Illness: A social psychological analysis* (p. 12). London: Academic Press.

Moscovici, S. (1981). On social representations. In J. P. Forgas (Ed.), *Social Cognition: Perspectives on everyday understanding*, London: Academic Press, 181-209.

Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*, 18, 211-250.

Mumola, C. J., & Karberg, J. C. (2006). *Drug use and dependence, state and federal prisoners, 2004*, 1-12. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics. Ανακτήθηκε από <https://pdfs.semanticscholar.org/f141/e31a873174d13d65655834227a1a8e564e6c.pdf>

Newcombe, R. (2004). *Attitudes to Drug Policy and Drug Laws; a review of the international evidence*. Liverpool: 3D Research Bureau.

Odegard, E. (1995). Legality and legitimacy: on attitudes to drugs and social sanctions. *British Journal of Criminology*, 35, 535-542.

OFDT (2003). *Drugs and public policies: changes in perceptions and opinions, 1999-2002*. Trends letter no28. OFDT.

Pope C., Mays N. (1999). *Qualitative research in health care* (p. 11-19). 2nd ed, BMJ Books.

Rafaiee, R., Olyaei, S. & Sargolzaiee, A. (2013). The Relationship Between the Type of Crime and Drugs in Addicted Prisoners in Zahedan Central Prison. *Int J High Risk Behav Addict*, 2(3), 139-141.

Selltiz, C., Wrightsman, L. S., & Cook, S. W. (1976). *Research methods in social research* (p. 182-190). New York: Holt, Rinehart & Winston Publications.

Senate Special Committee on Illegal Drugs (2002). *Cannabis: Our position for a Canadian Public Policy: Report of the Senate Special Committee on Illegal Drugs*, Senate Special Committee on Illegal Drugs.

Timberlake, J. M., Lock, E. D. & Rasinski, K. A. (2003). How Should We Wage the War on Drugs? Determinants of Public Preferences for Drug Control Alternatives. *Policy Studies Journal*, 31, 71-88.

Tourangeau, R., and Smith, T. W. (1996). Asking sensitive questions: The impact of data collection mode, question format, and question context. *Public opinion quarterly*, 60.2., 275-304.

Tsiganou J. (2003). Law making on drugs and politics in Greece. National Centre For Social Studies. Athens, 359-379.

United Nations (1961). *Single Convention on Narcotic Drugs*. New York: United Nations. Ανακτήθηκε από <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/single-convention.html>

United Nations (1971). *Convention on Psychotropic Substances*. New York: United Nations. Ανακτήθηκε από <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/psychotropics.html>

United Nations (1972). *Final Act and Protocol amending the Single Convention*. New York: United Nations. Ανακτήθηκε από https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf

United Nations (1988). *United Nations Convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances*. New York: United Nations. Ανακτήθηκε από https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=VI-19&chapter=6&clang=en

World Health Organization (1950). Expert Committee on Drugs Liable to produce Addiction (p. 7). Ανακτήθηκε από http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/38943/1/WHO_TRS_21.pdf

World Health Organization (1954). Expert Committee on Drugs Liable to Produce Addiction (p. 3-4). Ανακτήθηκε από http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/40233/1/WHO_TRS_76.pdf

World Health Organization (1969). Expert Committee on Drug Dependence (p. 6). Ανακτήθηκε από http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/40710/1/WHO_TRS_407.pdf

Διαδίκτυο

<https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/DRRC.PDF>

<http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/1608/275.pdf>

http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/357/Dif14GR_84981.pdf

<http://ar2004.emcdda.europa.eu/el/page093-el.html>

<http://news247.gr/eidiseis/reportaz/sisa-h-koka-twn-2-eyrw-apodeiksh-ftwxeias-stis-ellhnikes-piatses-ths-litothtas.2263924.html>

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5359/1/01_chapter_03.pdf